

**A
KERESZTYÉNSÉG
ÉS
A
VILÁGVALLÁSOK**

A BORÍTÓ
PAP KLÁRA
MUNKÁJA

ISBN 963 300

FELELŐS KIADÓ
TARR KÁLMÁN

Egyetemi Nyomda – 91.1587 Budapest, 1991
Felelős vezető: Sümegi Zoltán igazgató

A KERESZTYÉNSÉG ÉS A VILÁGVALLÁSOK

ÖKUMENIKUS ÉS VALLÁSTÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS
A KONFIRMÁCIÓ UTÁNI KOROSZTÁLYNAK

KIADJA
A REFORMÁTUS ZSINATI IRODA SAJTÓOSZTÁLYA
BUDAPEST, 1991

ÍRTA:
DR. BAJUSZ FERENC

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG ELNÖKE:
KÜRTI LÁSZLÓ

TAGJAI:
DR. NAGY TIBOR, NAGY LÁSZLÓ
DR. SZATHMÁRY SÁNDOR, TISLÉR GÉZA

LEKTORÁLTA:
NAGY LÁSZLÓ
ESPERES

I. RÉSZ

AZ ÖKUMENIKUS MOZGALOM KELETKEZÉSE ÉS CÉLKITŰZÉSEI

1. HOGYAN INDULT MEG AZ ÖKUMENIKUS MOZGALOM? 1.

A 20. század elején a keresztyén egyházak történetében rendkívül érdekes fejezet kezdődött: az ökumenikus mozgalmak korszaka. A megelőző évszázadokban a protestáns egyházak általában arra törekedtek, hogy saját hitvallásaik szellemében kialakítsák a maguk önálló egyházi életét és egymástól egyre jobban elszigetelődve behúzódjanak a saját bástyarendszerük mögé. Ezt, az angol közmondás kissé átformált szavaival „My church is my castle” = az én egyházam az én váram – gondolkodásmódot kezdte felváltani a 20. század elején az egyházak egymáshoz való közeledése, az egymás dolgai iránti érdeklődés – természetesen a saját hitvallásaik és függetlenségük feladása nélkül. Ez az új magatartás: az „ökumenikus mozgalom”. Pár évtized alatt világméreteket öltött és a század közepétől fontos, figyelmen kívül nem hagyható helyet foglal el a különböző egyházak teológiai gondolkodásában.

A helyzet reális felmérésére több teológiai fakultáson – elsők között a Budapesti és Debreceni Református Teológiai Akadémiákon – új, önálló tanszéket alapítottak, hogy művelje az új tudományágot, az egyházak egységtörekvéseivel foglalkozó Ökumenikát. Hamarosan kiderült, hogy az egyik legnagyobb nehézséget az okozza, hogy a különböző felekezetekhez tartozók nem ismerik eléggé egymás tanítását és gondolkodásmódját. Így a munka egyik legfontosabb része lett az ún. „felekezettudomány”, amely az egyes felekezetek életének és tanításának a bemutatásával, megismertetésével foglalkozik.

Az egyház egységének – mondjuk most már így: ökumenicitásának – a hangsúlyozása azonban nem új gondolat. A „Didaché”, vagy közismertebb nevén a „Tizenkét apostol tanítása” című őskeresztyén irat, amely valószínűleg Szíriában keletkezett Kr. u. 90–150 között, tehát közvetlenül az Újszövetség iratai után, vagy talán velük egy időben, egyike az őskeresztyén istentiszteleti élet legrégebb hiteles dokumentumainak. Ennek a 10. fejezetében olvassuk, hogy egy szeretetvendégség után így adnak hálát:

*„Emlékezzél meg, Urunk, egyházadról.
Szabadítsd meg minden gonosztól,
tedd tökéletessé szeretetedben.
Szenteld meg és gyűjtsd egybe
a négy világtájrról
a Te országodba, amelyet neki készítettél.”*

A Didaché írójáról bátran feltételezhetjük, hogy személyesen ismert olyanokat, akik szem- és fültanúi voltak a Názáreti Jézus működésének. Jézus az ún. „főpapi imájában” szintén azért könyörgött, hogy az ő követői „mindnyájan egyek legyenek” (Ján 17,21). Joggal kimondhatjuk tehát, hogy a keresztyénség egységét munkáló ökumenikus gondolat megegyezik Jézus Krisztus akaratával.

Mit jelentenek az „ökumené, ökumenikus” kifejezések?

a) A görög „oikoumené” szó eredeti jelentése: az egész lakott föld, a földkerekség, az egész emberiség. Ebben az értelemben találkozunk vele a Mt 24,14-ben: „az Isten országának ez az evangéliuma hirdettetik majd az egész világon”. Itt az „egész világ” kifejezés helyén áll az „oikoumené”. – De ugyanezt a szót olvassuk Jézus megkísértésének a történetében is, amikor az ördög felviszi őt egy magas hegyre és „megmutatta neki a föld minden országait” – az egész oikoumenét.

b) Később, Krisztus születése idején már csak a Római Birodalmat nevezték oikoumenének. Ami azért volt lehetséges, mert gyakorlatilag tényleg csaknem egybeesett az akkor ismert egész

lakott földdel, a Földközi-tenger környékével. – A karácsonyi történetben ezt olvassuk: *Augustus* császár parancsot adott ki, hogy „mind az egész föld” – tehát az oikoumené – összeírattassék (Lk 2,1). – Amerikában nyilván már akkor is éltek emberek, a császár azonban csak a saját birodalmát írathatta össze. Mentőségükre szolgál: nem tudták, hogy a Föld sokkal nagyobb, mint a római császár végeláthatatlan birodalma.

c) Az újszövetségi kor után – a 4–5. században – , amikor szinte az egész Római Birodalom Keleten és Nyugaton egyaránt keresztyénné lett, a „földkerekség” alatt már a keresztyén világot, és az egyházatyák írásaiban az egész földön élő egyházat értették.

d) Ezek után természetes, hogy az „ökumenikus” szó már az első századokban azt is jelenti: általános érvénnyel bíró, általánosan érvényes. Tehát:

– „Ökumenikus tanítónak” nevezték azokat az egyházatyákat, akiknek a tanítását mindenütt és minden időben elismerték a keresztyén egyházban.

– „Ökumenikus zsinatok” azok voltak, amelyeken az egész keresztyén világ képviseltette magát a püspökeivel és a diakónusaival. A teljes, osztatlan keresztyén egyháznak 325 és 787 között 7 ilyen ökumenikus zsinata volt.

– Az egyik ilyen ökumenikus zsinaton – 381-ben Konstantinápolyban – a házigazdát, mint a Birodalom székhelyén élő püspököt, „ökumenikus patriarcha” címmel tisztelték meg. Ezen az alapon tiszteletbeli elsőségre tarthatott igényt a világegyház püspökei között. Mivel azonban a római pápát ugyanilyen ambíciók fűtötték, ebből később áldatlan vetélkedés alakult ki.

– Végül „ökumenikus hitvallások” néven tartjuk számon az egész keresztyén egyház képviselői által az első három ökumenikus zsinaton alkotott hitvallásokat, mivel azokat az egész keresztyén egyház elfogadta. Legismertebb ezek közül a 325-ben Niceában készült ún. „Niceai Hitvallás”, amelyet a Magyarországi Református Egyház is számon tart *a hitvallások között*.

e) Napjainkban az „ökumenikus” szó egészen speciális értelmet nyert. Akik felismerték, milyen mérhetetlen hátrányai vannak az anyaszentegyház – a „Krisztus teste” – szétforgácsoló-

dásának, keresni kezdték az egymáshoz való közeledés lehetőségeit. Elkezdődött az egymás kölcsönös megértésére való törekvés. A múlt század második felében az anyaszentegyház protestáns ágában először egyházi személyiségek kezdték keresni az egymással való kapcsolatokat a missziói, az ifjúsági és egyéb egyházi munkaágak szövetségeiben, majd a felekezeti világszövetség kereteiben.

Korunkban a különböző felekezetekhez tartozó keresztyének közötti egyházi kapcsolatokat, az egyház egységéért, az egymástól elszakadtak egymásra találásáért és a közös célokban való összefogásért folytatott fáradozásokat nevezzük „ökumenikus kapcsolatoknak”.

Amikor aztán kiderült, hogy ez a törekvés nem maradhat egyes emberek magánvállalkozása, hanem az egységért való felelősséget maguknak az egyházaknak kell átvenni, ezzel kibontakozott egy nagy, világméretű mozgalom. Ez az „ökumenizmus”. Az ökumenizmus a Krisztusban már meglévő egységünk tudatának a kifejezése és a megvalósítására való törekvés. Híveit nem a „mindenáron” való egyesítési szándék fűti. Nem az a legfontosabb céljuk, hogy a tagokat egyetlen nagy, reprezentatív „szuperegyházba” kovácsolják össze – mint amilyen például a Római Egyház. Sokkal fontosabb ennél a közös bibliai alapok megkeresése és a közös keresztyén feladatok végzésére való összefogás. A legtöbbet ezért jelenleg talán az 1948-ban Amszterdamban megalakult Egyházak Világtanácsa (EVT) teszi, amelynek a Római Egyház kivételével a világ csaknem minden számottevő egyháza a tagja. A Magyarországi Református Egyház is az alapítók között volt.

Hogyan fogadták világszerte az ökumenikus mozgalmat?

a) Az első nehézséget az „álmodozók” jelentették. Akik az ökumenikus mozgalomról való hiányos ismereteik következtében abban a hamis illúzióban kezdték ringatni magukat, hogy közeledik a „nagy egymásratalálás” órája. Nemsokára megszűnnek az egyházak között lévő határvonalak és Krisztus hívei valami nagy, közös ökumenikus „szuperegyház” tagjaiként élnek majd tovább.

Sok zavaros fogalom és álmodozó elképzelés kavargat erről még a jó szándékú emberek fejében is.

Azok felé, akik attól félnek, hogy az ökumenikus mozgalom egy „szuperegyházba” akar tömöríteni mindenkit, az Egyházak Világtanácsa többször és határozottan leszögezte, hogy minden ilyen kísérlet távol áll tőle. – „Az Ökumené (így is nevezik az Egyházak Világtanácsát) nem kísérlet arra, hogy a lehető legtöbb egyházat a legszorosabban összevonja Krisztus földön élő egyházának egy nagy, hatalmas demonstrációjába. Ezzel a római katolikus törekvés útjára tévednénk. Az Ökumené sokkal inkább annak a jele, hogy VAN egy minden népeket és fajokat átfogó közösség – Isten népe a népek között –, amely arra hivatott, hogy a közösség által hirdesse az evangéliumot, a gyülekezetben jelen lévő Isten valóságáról tegyen bizonyosságot” – olvassuk egyik nyilatkozatában.

b) Mások a túlsó végletbe estek és „lebecsülik” az ökumenikus fáradozásokat. Szerintük értelmetlen és céltalan minden ilyen irányú igyekezet. Hiszen például a Római Egyházzal a pápai primátus, a mariológiai dogmái, vagy a vegyesházasságoknál folytatott gyakorlata miatt úgymint lehetetlen mindenféle egyezkedés. – Ezeknek csak azt válaszolhatjuk: Krisztus maga is imádkozott az egyház egységéért. És ez az imádság bennünket is kötelez...

c) Aztán vannak olyanok is, akik „ellenséges” magatartást tanúsítanak az ökumenikus mozgalommal szemben. Egyházuk hitvallásainak a bástyáira felvontatják a római katolikus, református, lutheránus vagy egyéb „ágyúkat” és mindannyiszor heves „tüzelésbe” kezdenek, valahányszor az Ökumené harcosai a színen megjelennek. – Ennek a magatartásnak is jórészt tájékozatlanság az oka. Nem tudják, hogy az ökumenikus mozgalommal a saját egyházuk is meggazdagodik a hitben és a Krisztusról szóló bizonyosságtételben.

d) És végül vannak olyanok, akik nyíltan képviselik azt a nézetet, hogy a keresztyén egyházak „sokfélesége jó dolog”. Azt mondják, hogy minden egyház csak ezen az úton tudja a teljes keresztyén igazságot – úgy, ahogy azt ő hiszi és kifejti – teljes

szélességében és mélységében megélni. Különben is egy kis rivalizálás nem árt.

Ez a sokféleség gondoskodik arról, hogy az egyházak „ne aludjanak el”, megőrzi őket a kényelmes restségtől meg az önelégültségtől. – Akik így gondolkodnak, nem tudják, hogy az ökumenikus mozgalomban egyetlen egyháznak sem kell feladni a felekezeti identitását, hiszen éppen az egyes egyházak egyéni színei gazdagítják meg az ökumenikus találkozókat.

Hogyan fogadta a mi egyházunk az ökumenikus mozgalmat?

A mozgalom kezdetén eléggé közömbösen. Egyházunk sehol sem képviseltette magát. 1877-ben a Református Világszövetség megalakulásánál csak egy ott tanuló diákunk volt jelen, 1910-ben pedig, az első igazi világtalálkozón, az Edinburghi Világmissziói Konferencián, ahova pedig a világ minden tájáról 1200 képviselő sereglett egybe, szintén csak egy magyar volt, az is újságíróként. – Igaz, hogy missziói munkánk sem volt...

Az I. világháború után 1925-ben Stockholmban az „Élet és munka” (Life and Work), valamint 1927-ben Lausannéban a „Hit és egyházszervezet” (Faith and Order) mozgalmak konferenciáin ugyan már részt vettek egyházunk hivatalos küldöttei, de még közel volt az I. világháború és idehaza a Trianon okozta aléltásból még nem ocsúdott fel az egyházunk. Egyházi közvéleményünk pedig mindezekről a „nyugati kezdeményezésekről” nem tud, vagy nem is akar hallani semmit. A húszas évek irredenta hangulata szerint ugyanis a nyugati hatalmak Trianonban „feláldoztak” minket. Ebben a fásult, vagy inkább dermedt egyházi helyzetben ki akart ökumenicitásról, egységre törekvésről beszélni?

Egyházunknak ez a passzív magatartása a II. világháború után aztán gyökeresen megváltozott. 1948 óta egyre több szó esik magának a Magyarországi Református Egyháznak az ökumenikus szolgálatáról és felelősségéről. Azóta az ökumenikus gondolat már nemcsak egy néhány szakember és lelkes megszállott ügye, hanem egész egyházunknak tudatosan vállalt szolgálata. Egyházunk képviselőinek az Ökumené fórumain végzett szolgálata-

it gyülekezeteink is egyre jobban személyes ügyüknek tekintik és imádsággal, áldozathozattal támogatják.

Mi okozta ezt a változást? Egyházunk a világszerte kibontakozó ökumenikus mozgalomban – amely egyfelől az egyházak Krisztusban adott egységének a mibenlétét kutatja, másfelől pedig az egyházak Krisztus megbízatásának engedelmességek közös szolgálata lehetőségeit keresi – bibliai igazságok érvényesülését látja. A Szentírás bizonyágtétele sok helyen és nyomatékosan szól arról, hogy azok, akik hit által Krisztusba beoltattak, egy közös testnek, a Krisztus testének tagjai. Közösségük van egyfelől Urukkal, másfelől egymással. Megosztják egymással azokat a kegyelmi ajándékokat, amelyeket a Szentlélek ad, kinek-kinek rész szerint, a Krisztus testének építésére. Ezért annak az egységnek a tartalmát, amelyre a különböző hagyományokat őrző egyházaknak törekedniök kell, mindenekelőtt a „közösség” bibliai fogalma adja meg. Amint az apostolok korában a Római Birodalom különböző részein élő keresztyén gyülekezetek egységét sem valamilyen szervezet biztosította – hanem a Krisztusban való közös hit –, úgy ma sem lehet az ökumenikus mozgalom céljaként egy világot átfogó egyházi szervezet létrehozását kitűzni, mintegy azzal a megfontolással, hogy ilyen módon növekedne a keresztyénség súlya egy olyan világban, amelynek a szekularizáció, az egyházaktól való elfordulás, a hitbeli közömbösség az egyik jellemző vonása. Egyházunk az Ökumené közösségében mindig óva intett az ilyen „hamis egység-értelmezéstől”, és nem szűnik meg hangsúlyozni, hogy Krisztus egyházának egyetlen erőssége az, ha Ura parancsának és megbízatásának engedelmességek.

Egyházunk az ökumenikus mozgalom következő célkitűzéseit tartja lényegeseknek:

a) Az egyházak ökumenikus tevékenysége mindenekelőtt ahhoz járuljon hozzá, hogy a különböző országokban élő és különböző felekezeti családokhoz tartozó egyházak egymást kölcsönösen, minél jobban megismerjék. – Ezért vesszük majd mi is számba a különböző felekezetek keletkezését és legfontosabb tanításait.

b) Együttes tanácskozásaik és a közösen végzett tanulmányi munka során segítsék egymást az evangéliumra figyelésben, az evangélium központi üzenetének egyre világosabb felismerésében és mélyebb megértésében.

c) A Szentírásból nyilvánvaló, hogy az evangélium elfogadása nem tantételek igaznak tartásában áll csupán, hanem a Krisztus követésében és a Krisztusról való bizonyoságtételben. Az egyházak úgy tehetnek hitelesen bizonyoságot Jézus Krisztusról, ha Őhöz hasonlóan a szolgálat útján járnak és az ő parancsainak a betöltésén fáradoznak. Az ökumenikus munka kiváltképpen való értelme, hogy az egyházak segítsék egymást Krisztus akaratának megértésében és cselekvésében – tehát a szolgálatban.

Az egyházak ökumenikus egységtörekvése tehát nem lehet öncél, hanem a keresztyén bizonyoságtétel szolgálatában kell állnia. Az egyházak az Istennek a Jézus Krisztusban nyilvánvalóvá lett emberszeretetéről (Titus 3,4) ma hitelreméltóan úgy tehetnek bizonyoságot, hogy ők maguk is gyakorolják a cselekvő szeretetet: szolidaritást vállalnak az éhezőkkel és kicsinyekkel, a hazájukból elűdözöttekkel, védeni igyekeznek az emberi életet a környezetpusztítás és az atomháború veszélyével szemben, fáradoznak a társadalmi és gazdasági igazságtalanságok leküzdésén és hozzájárulnak a békés világrend felépítéséhez.

A Magyarországi Református Egyház ilyen célok szem előtt tartásával vesz részt elsősorban az Egyházak Világtanácsa, a Református Világszövetség és az Európai Egyházak Konferenciájának munkájában.

Hogyan viszonyul a Római Egyház az ökumenikus mozgalomhoz?

Számarányát tekintve a Római Egyház a maga több mint 500 millió tagjával a világkeresztyénség 50%-át képviseli. Nem közömbös tehát az ökumenikus mozgalommal szembeni magatartása.

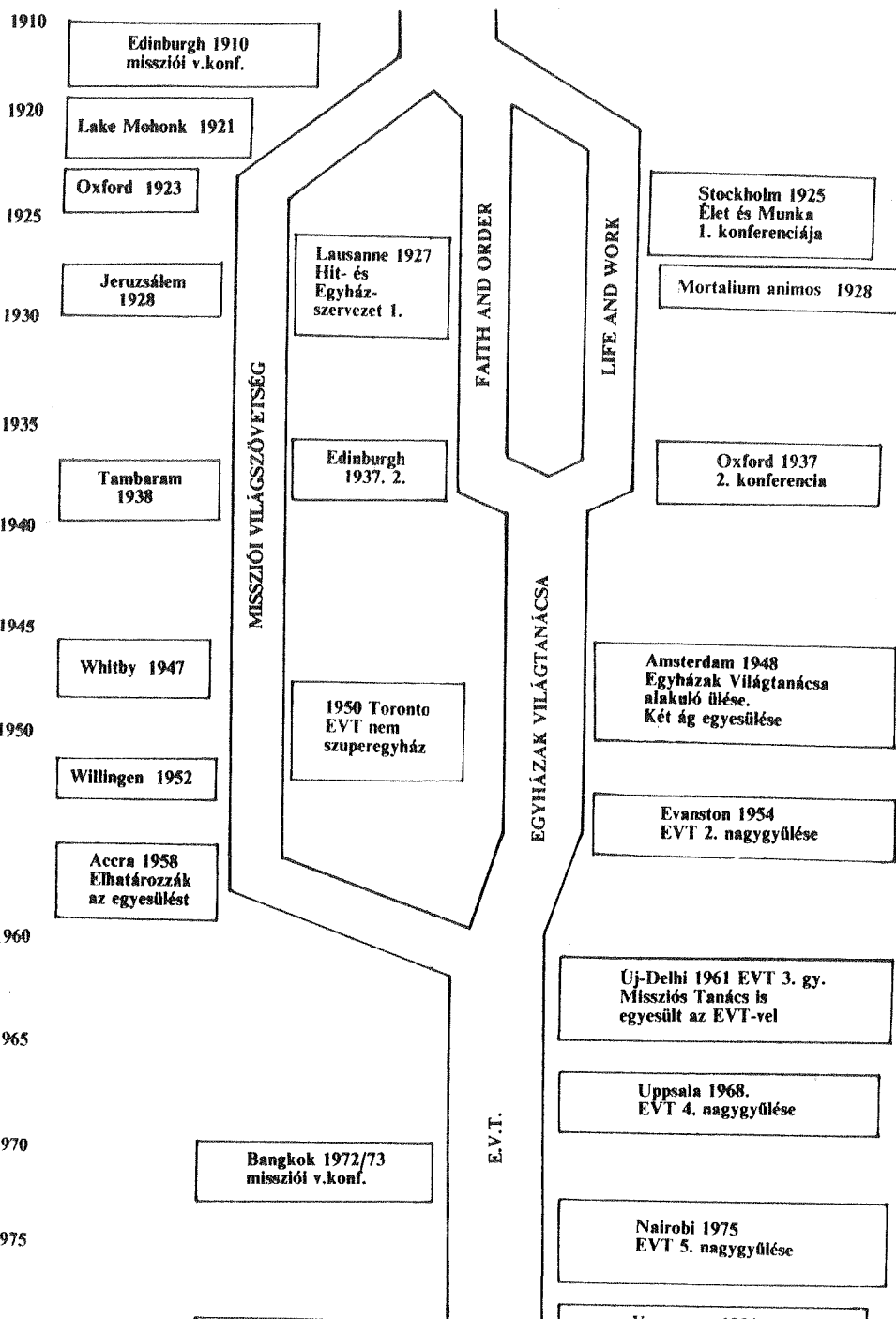
Mivel a Római Egyház önmagát tartja a teljes és megvalósult Ökumenének, az ökumenikus mozgalom megindulását jelző stockholmi (1925) és lausannei (1927) világkonferenciák után már

rögtön 1928-ban kiadott „Mortalium animos...” kezdetű enciklikájával élesen elhatárolta magát minden, protestánsok által kezdeményezett ökumenikus megmozdulástól.

XXIII. János pápa a II. Vatikáni Zsinatot már ezzel az indokolással hívta össze, hogy eljött a „hivatalos párbeszéd” (colloquium officiale) órája. S bár a nagy reményekkel megindult párbeszéd lendületét utóda, VI. Pál erősen lecsökkentette, 1961 óta a Római Egyház hivatalos képviselői minden EVT és felekezeti világszövetségi ülésen jelen vannak. Az Egyházak Világtanácsába való belépésüket azonban már 1968-ban, az Uppsalai Nagygyűlés alkalmával határozottan visszautasították. Napjainkra a párbeszéd – a még merevebb vonalat képviselő II. János Pál intencióinak megfelelően – szinte teljesen elsorvadt.

Manapság az ökumenikus mozgalommal szimpatizáló római katolikusok az ökumenikus kapcsolataikat főleg az ún. „bázisközösségek”-ben, vagy a „kiscsoportos mozgalmakban” találják meg. Ezek a gyülekezeti szinten működő kis csoportok nyitva állnak bármely felekezet tagjai számára, akik ilyen közösségre vágyanak.

2. AZ ÖKUMENIKUS MOZGALOM ÁTTEKINTÉSE

II. RÉSZ

A KERESZTYÉN FELEKEZETEK

Említettük, hogy az ökumenikus mozgalom második korszakában, a két világháború között a „Life and Work” és a „Faith and Order” nagy világkonferenciái (1925, 1927, 1937) abban különböztek az előző korszak konferenciáitól, hogy ide a résztvevők nagy többsége már nem a saját kezdeményezése alapján érkezett, hanem valamelyik egyház hivatalos küldöttéeként. A tanácskozások során aztán hamarosan kiderült, hogy ez a delegált-ság nemcsak erkölcsi háttérrel, hanem felekezeti, dogmatikai megkötöttséget is jelent. Bizonyos kérdésekben csak azért nem lehetett közös álláspontot kialakítani, mert egyik-másik felekezet delegációjának kezét megkötötték a saját egyháza hittételei. Ekkor vetődött fel az a gondolat, hogy a közös cselekvéshez nem elég az egymás megbecsülése és a kölcsönös jóindulat. Ismerni kell egymás életét, egymás tanítását is. Tudni kell, mi az, ami összekapcsol és mi az, ami elválaszt bennünket egymástól.

Mivel ez az ismeret elengedhetetlen az ökumenikus párbeszédben, így alakult ki – a gyakorlati egyházi élet gyümölcseként – egy új teológiai vizsgálódási terület: a „felekezettudomány”.

A keresztyén felekezetek ismertetése során a legnagyobb probléma az, vajon szabad-e a különböző keresztyén – vagy esetleg csak keresztyén színezetű – egyházakat, közösségeket rangsorolni, kategóriákba beosztani, amint ezt a legtöbb szakkönyv teszi? Az egyházi szóhasználat ugyanis már régóta élesen elhatárolja egymástól a történelmi egyházakat, a szabadegyházakat, az egyházi mozgalmakat és a szektákat. A történelem folyamán azonban jónéhány egyházi közösség – például a baptisták,

methodisták, adventisták, pünkösdiek – , akiket nálunk nemcsak a történelmi egyházak, hanem az állami törvények is sokáig szek-taként kezeltek, világviszonylatban hatalmas egyházakká nőttek ki magukat. 50 – 60 milliós lélekszámukkal ki meri ma már szek-tának nevezni őket? Jóllehet az ún. „szektás kiindulópont”, hogy tudniillik a kijelentett keresztyén igazságokból egyet túlhangsú-lyoznak, világosan felismerhető náluk mind a mai napig. Erre a részletes tárgyalásoknál majd kitérünk.

A Magyarországi Református Egyház a lelkiismereti szabad-ság álláspontját vallja, ami azt jelenti, hogy mindenki szabadon kifejtheti és vallhatja vallásos nézeteit, ha az nem sérti a közizlést és a közösség érdekeit. A továbbiakban sorra vesszük először a hazánkban élő, majd a külföldön található ismertebb egyházakat és felekezeteket, rangsorolás helyett a történelmi keletkezésük sorrendjében.

Valamennyi egyházat és egyházi közösséget nemcsak azért nem tudjuk felsorolni, mivel az nagyon terjedelmes tájékoztatás lenne, hanem azért sem, mivel elsődleges célunk az ökumenikus párbeszédben szerepet játszó felekezetek megismertetése. De azért sem lehet valamennyi egyházat számba venni, mivel a keresztyén-ség egy része végtelenül elaprózódott. Gondoljunk például Dél-Afrikára, ahol a kb. 12 millió lakosnak csupán a fele keresztyén. A 9 államilag elismert egyház mellett mintegy 300 nagyobb és közel 2000 kisebb egyházi közösség van, amelyek mind keresz-tyénnek vallják magukat!

Ismertetésünket a Református Egyházzal kezdjük, mivel ez a könyv elsősorban református olvasóknak készült.

A)

A REFORMÁTUS EGYHÁZ

Egyházunk történetét és legfontosabb tanításait nagy vona-laiban minden confirmált egyháztagunk ismeri. Itt most néhány tanítást azért részletezünk, hogy a többi egyháztól való eltérésün-ket világossá és érthetővé tegyük.

Kálvinnak az egész világon szétszórtan élő követői az euró-pai kontinensen „református”, az angolszász világban „presbiteri-ánus” névvel jelölik magukat. A két név szinte teljesen azonos tanrendszerű és istentiszteleti formájú egyházakat jelöl. A „pres-biteriánus” név az „episcopalis”, tehát püspöki rendszerű Angli-kán Egyházzal folytatott évszázados harc során született és azt jelenti, hogy az egyházat a „presbiterek”, a „vének” kormányoz-zák, akiket az egyháztagok sorából választanak. A presbiter szó a görög „presbyteros” szóból származik, ami azt jelenti: öreg, vén.

Hogyan keletkezett a Református Egyház?

A Református Egyház megalapításához nehéz olyan egyér-telmű dátumot találni, mint például a lutheránusoknál az 1517. esztendő, mivel a Szentlélek Isten erre a munkára több férfiút használt föl. Zwingli Zürichben, Bucer Strasburgban, Oecolam-padius Bazelben, Farel Genfben, Bullinger szintén Zürichben, Lasco Emdenben, Knox pedig Skóciában készítgette a reformá-tus reformáció útját. Az új irány szellemi irányítója azonban kétségtelenül az 1500-as évek első felében Genfben élt – de francia származású – Kálvin János volt. 1536-ban megjelent főműve, az „Institutio religionis christianae” – a Keresztyén

vallás rendszere ma is alapvető tájékozódást nyújt egyházainknak.

Magyarországon a népünk egyenesen ezt tartotta a „magyar vallásnak”, mivel a török idők után betelepített németek túnyomóan római katolikusok, a szlovákok pedig lutheránusok voltak. Elterjesztésében Sztárai Mihály, Méliusz Juhász Péter, Szegedi Kis István és Kálmáncsehi Sánta Márton fáradoztak a legtöbbet.

Hogyan terjedt el a református reformáció?

A Református Egyházat és a hirdetőit sokszor üldözték. Gondoljunk például Szegedi Kis István szenvedésekkel tele életére. Több helyen – Lengyelországban, Olaszországban, Spanyolországban – szinte teljesen ki is irtották. Franciaországban a „párizsi vérnász” során, Szent Bertalan éjszakáján – 1572. augusztus 24-én – legalább 20 ezer hugenottát – francia reformátust – legyilkoltak és az 1585. évi Nantesi Edictumban végleg elvesztették a vallásszabadságukat. Ekkor legalább 300 ezer hugenotta menekült külföldre. Berlinben ma is megvan a templomuk. – Németalföldön a vérszomjas Alba herceg hat év alatt 18 600 „eretneket” végeztetett ki. Magyarországon a 16. század végén a lakosság 90%-a elszakadt a Római Egyháztól. Az ellenreformáció ezt kegyetlen üldözésekkel és alkotmányellenes törvényekkel megfordította. Ennek is a következménye az, hogy ma az országnak mintegy 60%-a ismét római katolikus. Prédikátorainkat elűzték, sőt az 1670-es években egy csoportjukat eladták Nápolyba, gályarabnak. A kálvinizmus azonban mindezt túlélte s ma egyike a legerősebb protestáns egyházaknak. Kijutott Amerikába is, ahová 1620-ban az üldözések elől a Mayflower nevű hajón kivándorolt „Zarándok Atyák” ültették át. De többmillió református egyházak találhatóak Dél-Koreában és Indonéziában is.

Milyen hitvallásai vannak a Református Egyháznak?

A lutheránusoktól eltérően a mi reformátor ősünk nem készítettek egy olyan hitvallás-gyűjteményt, amelynek minden református egyházban döntő tekintélye lenne. Valamennyien elfogadjuk azonban az Apostoli, a Niceai és az Athanasius-féle

hitvallásokat, mint közös keresztyén örökséget. A reformáció korabeli hitvallások közül irányadó lett az 1563-ban készült Heidelbergi Káté. Közismert és kedvelt Európában még a Bullinger által 1566-ban készített II. Helvét Hitvallás. E két utóbbit a mi egyházunk is elfogadta. Ugyanakkor az angolszász presbiteriánusok a Westminsteri Hitvallást tartják iránymutatónak, amely az angol parlament közreműködésével készült. A hollandokat pedig a Dordrecht Zsinat (1618) határozatai kötik legjobban. Magyarországon az 1567-es Debreceni Zsinat döntéseit tekintették alapvető jelentőségűeknek a reformáció idejében.

Világviszonylatban mintegy 60 református hitvallást ismerünk. Ezeket azonban a reformátusok nem tekintik véglegeseknek és tévedhetetleneknek. Bullinger azt írja a II. Helvét Hitvallás előszavában: „Azoknak, „akik az Isten beszédéből jobbra tanítánnak, köszönet kifejezésével engedünk is az Úrban”.

Mit tanítanak a reformátusok a sákramentumokról?

Csak két sákramentumot ismerünk: a keresztséget és az úrvacsorát. Jézus csak ezt a két sákramentumot rendelte. Kálvin szerint: „A sákramentumok látható jelek és pecsétek, amelyeknek nincsen más rendeltetésük, minthogy előnkbe adják Krisztust” (Institutio IV. 14.). A Heidelbergi Káté szerint: „amelyeket Isten azért szerzett, hogy az ezekkel való élés által az evangélium ígértét annál inkább megértesse” (66. kérdés-felelet).

A keresztség a Heidelbergi Káté szerint azt jelenti, hogy „Istentől bűnbocsánatot nyerünk kegyelemből, Krisztus véérért, melyet értünk az áldozatában a keresztfán kiontott... Amiképpen a test szennyét lemossa a víz, akképpen mossa le a mi bűneinket a Krisztus vére és lelke... Ez az isteni jegy és zálog biztosít minket afelől, hogy mi a bűneinkből lelkileg olyan biztosan megtisztulunk, amiképpen a látható vízzel megmosatunk” (70., 73. kérdés). A református tanítás tehát világosan különbséget tesz a jegy és a jelzett dolog között. – Egyébként a Róma 6,1–11-re épül.

A reformátusok a gyermekeket is megkeresztelik, annak jelzésére, hogy ők is tagjai a kegyelmi szövetségnek, hiszen ha „a

gyökér szent, az ágak is azok” (Róm 11,16). Ezért ők is befogadtattak az egyház tagjai közé és így közösségben vannak Krisztussal. Ha aztán ezek a gyermekek elérik azt a kort, amikor az értelmük már alkalmas rá, a konfirmáció alkalmával ők maguk fogják vállalni azt az elkötelezést, amit a szüleik tettek helyettük. Mi reformátusok nem hisszük, hogy a kereszteleetlenül elhalt csecsemők kizáratnak a mennyei boldogságból és Isten látásából. Ezért nem tartjuk helyesnek a „szükségkeresztséget”. Szerintünk ugyanis az üdvösséghez nem elengedhetetlenül szükséges a keresztség.

Az úrvacsorában is a református tanításunk szerint világosan meg kell különböztetni a jegyet és a jelzett dolgot. Jóllehet azt tanítjuk, hogy az úrvacsorában valósággal a Krisztus testét és vérét vesszük magunkhoz, úgyhogy Ővele egy testté növekedünk, mégsem hisszük, hogy Krisztus fizikailag is jelen lenne az úrvacsorában. Református tanításunk szerint Krisztus a Szentlélek által van jelen az úrvacsorában. Nem hisszük – amint azt a római egyház tanítja –, hogy Krisztus az úrvacsora sákramentumában mint egy áldozatban „felajánltatik” az Atyának és hogy ott bármiféle átváltozás vagy átlényegülés történne.

Mit tanít egyházunk az üdvösségről?

Hisszük, hogy az üdvösség nem érdemelhető ki jócselekedetek által, mivel az egyedül Isten ajándéka. A jócselekedetek már gyümölcsei az üdvösségnek, annak bizonyítékai, hogy növekedünk a kegyelemben és Krisztus ismeretében. Nem hisszük, hogy az ún. „szenteknek” vannak „felesleges jócselekedeteik” és hogy annak van egy olyan tárháza, ahonnan az egyház kipótolhatja mások hiányait.

Hitünk szerint a megbocsátás, a kegyelem, az üdvösség megszerzhető az Istennel való közvetlen, személyes kapcsolat által is – az áldozópapok közbenjárása nélkül. Mivel „egy a közbenjáró az Isten és emberek között, az ember Krisztus Jézus” (1Tim 2,5).

Mit tanít egyházunk a predestinációról?

Azt szokták mondani, hogy a predestináció (eleve-elrendelés) jellegzetesen református tanítás. Ez a tájékozatlanok véleménye. Luther a „De servo arbitrio” című művében már Kálvin előtt sokkal kiélezettebb formában tanította a kettős predestinációt.

Kálvin szerint: „Eleve-elrendelésnek pedig az Isten azon örök elhatározását nevezzük, amellyel önmagában elvégezte azt, hogy akarata szerint mi történjék minden egyes emberrel. Isten ugyanis nem egyforma állapotra teremt mindenkit, hanem némelyeket az örök életre, másokat pedig az örök kárhozatra rendelt, már kezdettől fogva” (Institutio III. 21,5). Kálvin tehát a Biblia bizonyágtétele nyomán valóban tanította a kettős predestinációt. A mai reformátusok azonban a Dordrecht-i Kánonok (1619) néven ismert holland hitvallás hatására a hangsúlyt inkább az ember üdvösségre való kegyelmi kiválasztására teszik. A Westminsteri Hitvallás hivatalos értelmezése során az Amerikai Presbiteriánus Egyház 1903-ban megállapította: „Az emberek teljes mértékben felelősek azért, hogyan bánnak Isten kegyelmesen felajánlott üdvösségével. Senki sincs akadályozva abban, hogy elfogadja és senkit sem kárhozzatnak, kivéve a saját bűnei.”

Nem olyan „zordon” tanítás ez, mint híresztelik róla...

A Római és az Ortodox, de még a Lutheránus Egyház is az eleve-elrendelést, illetőleg a kegyelmi kiválasztást inkább „előre tudás”-nak tanítja. Akikről az Isten „előre tudta”, hogy hinni fognak Jézus Krisztusban és jók lesznek, azokat választotta ki az üdvösségre. Ez azonban megkerülése az Isten igéjének, amely világosan tanítja a föltétlen eleve-végzést, amely nem függ az ember hitétől és jóságától. Például: „Isten megtartott minket és hívott szent hívással, nem a mi cselekedeteink szerint, hanem az ő saját végzése és kegyelme szerint, mely adatott nekünk Krisztus Jézusban örök időknél előtte” (2Tim 1,9). – „Magának kiválasztott minket a Krisztusban a világ teremtése előtt, hogy legyünk mi szentek és feddhetetlenek őelőtte” (Ef 1,4).

Milyen a református gyülekezeti élet?

Volt idő, amikor református templomainkban a négy sima, fehérre meszelt falon kívül semmi sem volt, kivéve a sákramentumok kiszolgáltatásához szükséges keresztelő edény és úrvacsorai asztal. Különösen szigorúan vették ezt Magyarországon, ahol az oltár és a gyóntatószék után az orgonát is eltávolították a templomból, mint az „ördög dudáját”, és a presbiteriánusoknál, ahol a skót puritán reformátorok kívánságára mindent kerültek, ami a vallásos tárgyak vagy ereklyék tiszteletének még a látszatát is kelthette volna. A későbbi generációk azonban arra a belátásra jutottak, hogy bizonyos szimbólumok megengedhetők az istentiszteleti használatban, mivel a szentség és a szépség nem ellentmondásai egymásnak. Újabban egyre több templomunk falán láthatók fémből készült egyszerű bibliai szimbólumok: búzaka-lász, kenyér, szőlőfürt, kehely, Krisztus-monogram, a Krisztus-hitvallás rövidítésére utaló hal és az egyházat jelképező hajó, vagy a zászlós bárány.

A magyar reformátusok között a kereszt az ellenreformáció óta annyira leterhelt keresztyén jelkép, hogy templomos népünk máig sem akar hallani róla. Az ellenreformáció idején például fanatikus szerzetesek a feszülettel verték az elfogott protestánsokat, hogy térjenek át a római hitre. Külföldön azonban több helyen találkozunk vele. Hiszen a keresztfa jelét mi is a keresztyén vallás legszentebb jelvényének tekintjük, csak nem kívánunk alkalmat adni az emberi gyöngeségnek arra, hogy a jelet tisztelje a Jelzett helyett. Amikor tehát keresztet látunk a presbiteriánus templomokban, akkor ez az üres kereszt a feltámadás szimbóluma: a győzelmesen feltámadott Krisztust jelképezi. A feszületet természetesen ők sem használják soha.

Mi reformátusok általában nem szeretjük a liturgizmust, viszont szívesen énekeljük Dávid zsoltárait és az Ószövetséget ugyanúgy becsüljük, mint az Újszövetséget. Az istentiszteletünk középpontja az igehirdetés. Az úrvacsorát mindig két szín alatt és állva – külföldön néhol ülve –, de sohasem térdelve fogyasztjuk. Végül a Tízparancsolat számozásában is eltérünk a római

katolikus – lutheránus beosztástól, mivel az ószövetségi képtilalmat külön parancsnak vesszük, viszont a végén található „Ne kívánd”-parancsokat egynek vonjuk össze.

Hogyan kormányozzák a Református Egyházat?

A kálvinista egyházak alkotmánya a legtöbb országban lényegében azonos. Az ún. „presbiteri” rendszer a demokratikus képviselő megvalósítása. Az egyház vezetését a helyi gyülekezet-től a legmagasabb testületekig – szemben az ún. „püspöki” rendszerrel – választott testületek gyakorolják. A nem-lelkész jellegű, úgynevezett „laikus” egyháztagok a lelkészekkel egyenlő szerepet játszanak. Minden testületben a paritás elve alapján egy-egy lelkészi szavazatra egy-egy világi szavazat is esik. Az angolszász egyházakban a laikusok még a legmagasabb tisztre, a moderátorságra is megválaszthatók.

A református egyházak közül csak a magyarországi és a korábban Magyarországhoz tartozó csehszlovákiai, erdélyi, délvideki és burgenlandi részeken élő magyar nyelvű református egyházakban, illetve a külföldre, például az Egyesült Államokba kivándorolt magyar reformátusok között maradt meg a püspöki cím, aminek történelmi okai vannak. Az ellenreformáció idején a politikai végrehajtó hatalommal rendelkező rk. püspökök csak „püspökökkel” voltak hajlandók tárgyalni. Így vették fel a református „szuperintendensek” a püspöki címet, ami aztán meg is maradt. A református egyházalkotmány szerint a püspökök egyébként éppen olyan lelkészek, mint a többiek, csak egyházkormányzati teendőkkel vannak felruházva. A „püspökszentelés”, amely azt a látszatot kelti, hogy minőségi különbség van a lelkész és a püspök között, a református egyházjog szerint csupán „püspökbeiktatás”.

Mit kell tudnunk a mai Magyarországi Református Egyház-ról?

A mintegy két millió hazai református 1158 egyházközségben és kb. kétezer szórványban él. 1223 aktív, 445 nyugdíjas, illetve beosztott lelkész és mintegy 20 ezer presbiter gondozza

(1988-as adat). Az egyházközségeket 27 egyházmegye, illetve 4 egyházkerület (Dunamelléki, Dunántúli, Tiszáninneni, Tiszántúli) fogja össze. A püspöki székhelyek: Budapest, Veszprém, Miskolc és Debrecen. A lelkészképzés a Budapesti és Debreceni Teológiai Akadémiákon folyik. Mindkettő egyetemi rangú és doktori cím adási joga van. A két Akadémián több mint 200 hallgató tanul, akiknek mintegy 40%-a nő. A levelező tagozaton is 200 fölött volt a hallgatók száma. 1981 óta a nők is teljes jogú lelkészekké választhatók. A Debreceni Kollégiumban megszakítás nélkül működött a Református Gimnázium. 1990-ben megkezdődött a korábban református tanintézetek egyházi kezelésbe visszavadása. Debrecenben volt a közelmúltig a diakóniai munkásképzés is, ahol a 16 szeretetotthonunkban végzendő szolgálatra képezték a hallgatókat. Az egyház tudományos életét 1972 óta a Doktorok Kollégiuma irányítja. A református irodalom kiadásának és terjesztésének gondját a Református Sajtóosztály vállalja. Két református könyvesboltunk is van: Budapesten és Debrecenben. A gyülekezeti célra szerkesztett „Reformátusok Lapja” hetenként jelenik meg.

A lelkészek tájékoztatását szolgálja a „Református Egyház” és a művelt nagyközönség számára készül a „Confessio” c. folyóirat. Egyházunk alapító tagja az Egyházak Világtanácsának, a Református Világszövetségnek és az Európai Egyházak Konferenciájának.

A Magyar Rádió és Televízió több vasárnap sugároz református istentiszteletet, ill. egyházi műsort.

Melyek a jellegzetességei a Református Egyháznak?

1. Hiszünk a Szentírás inspirált voltában, mégpedig olyan értelemben, hogy benne Isten beszél olyan emberek által, akiknek az értelmét és szívét megérintette. A Bibliával nem tartjuk egyenlő értékűnek az ún. „szent hagyományt”.

2. Hiszük a Szentháromságot. Tehát, hogy ugyanaz a végzetlen, megoszthatatlan egy Isten személyére nézve szétválaszthatatlanul és összeegyíthetetlenül különböző, tudniillik Atya, Fiú és Szentlélek. „Nincs három Isten, hanem van három személy,

akik egyenlő lényegűek, egyformán örökkévalók és egyenlők, míg lényükre nézve különbözők” (II. H. H. III. fej.).

3. Hiszük Jézus Krisztus Szűztől születését, de elutasítjuk a rk. „Immaculata Conceptio” (Mária szeplőtelen fogantatása) és az „Assumptio” (Mária testi mennybemenetele) dogmáit, mivel ezeknek nincsen alapjuk a Szentírásban.

4. Hiszünk a mennyben és a pokolban, tehát egy olyan bibliai erkölcsi világrendben, ahol a bűn magában hordozza a megillető büntetését és az igazság is a jutalmát.

5. Következésképpen nem hiszünk a purgatórium létezésében, mivel maga Jézus tanította, hogy a halál után nincs ide-oda járkálás (Luk 16,26).

6. A Biblia nem tanítja a fülbegyónást sem, ezért nálunk a bűnvalló gyónást mindenki Istennek teszi és nem a lelkipásztor-nak.

7. Nem hiszük, hogy a lelkészeink közbenjárók Isten és az emberek között. Az egyetemes papság elvét valljuk.

8. Nem hiszünk Mária és a Szentek közbenjárásában, mivel nincsenek „felesleges jócselekedetek”.

9. A keresztséget nem bemerítéssel, hanem leöntéssel gyakoroljuk.

10. Az úrvacsorában kenyeret és bort használunk.

11. Templomainkban nincs sem oltár, sem oltárkép.

12. Sem az istentiszteletünkön, sem a magánéletben nem gyakoroljuk a nyelvekenszólást.

13. Egyházunkat nem tartjuk üdvintézménynek. Nem hiszük, hogy van „egyedül üdvözítő egyház”.

14. Más egyházak Krisztus-hívó tagjait is elismerjük igaz keresztyéneknek, mivel maga Jézus mondta: „Más juhaim is vannak nékem” (Ján 10,16).

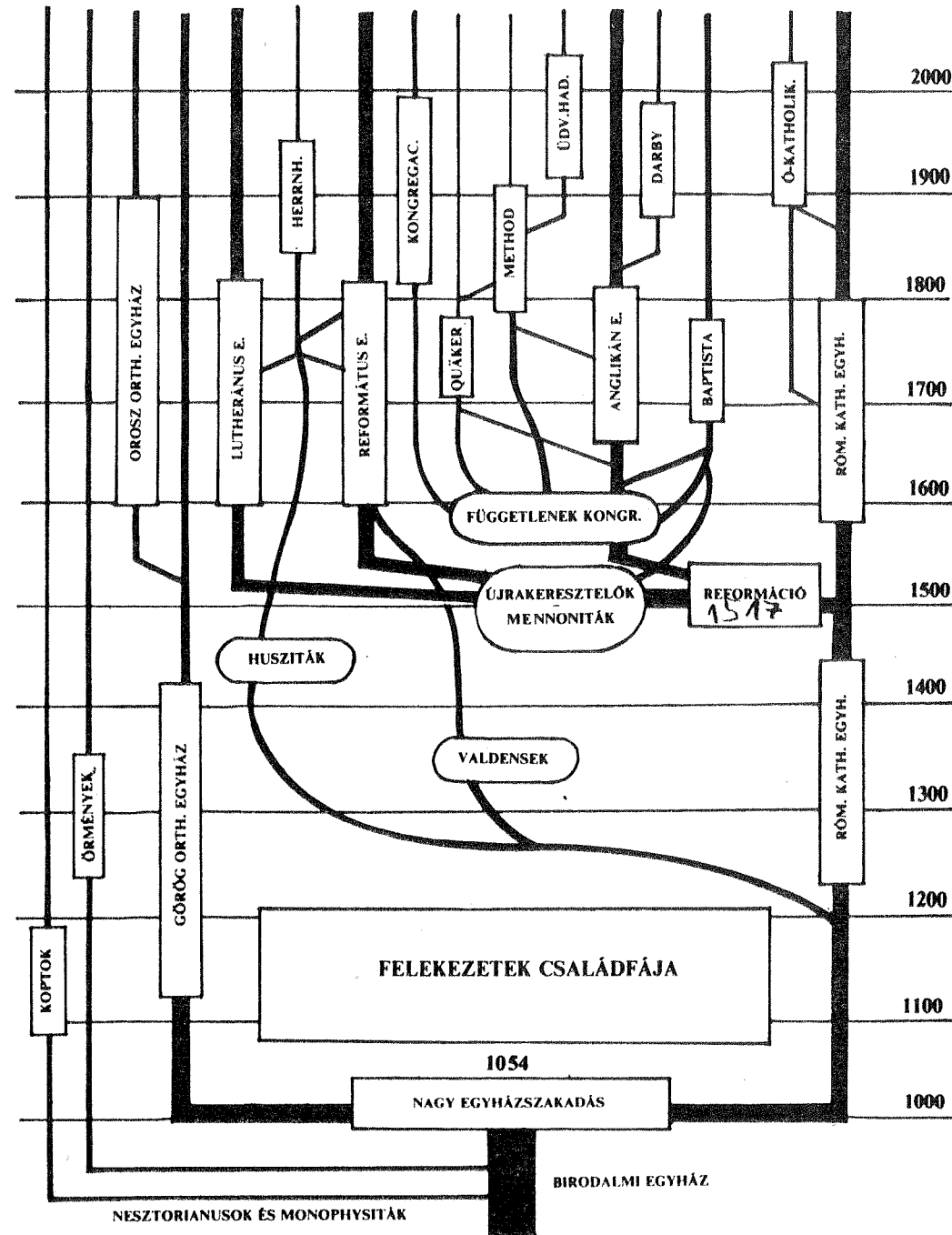
15. Nem hiszük, hogy csak az az igaz keresztyén, aki a megtérése napját és óráját is pontosan tudja.

16. Templomaink jelzésére nem keresztet, hanem csillagot vagy kakast használunk. A csillag Jézus betlehemi születésére, a kakas pedig Péter tagadására emlékeztet.

Hogyan vélekedik a Református Egyház az ökumenizmusról?

Történetünk során mindig nyílt szívvel fogadtunk minden egyházi uniós törekvést. Így volt lehetséges, hogy Németországban az 1817-ben uniált egyházakban közel 3 millió református él. 1970-ben még a Református Világszövetség is egyesült a Nemzetközi Kongregacionalista Tanáccsal, amelyhez tanban és egyházszervezetben a legközelebb áll. Így keletkezett a „Református (Presbiteriánus és Kongregacionalista) Világszövetség, amelynek 75 országban mintegy 60 millió tagja van.

A KERESZTYÉN FELEKEZETEK CSALÁDFÁJA

C)

A HAZÁNKBAN TALÁLHATÓ NAGYOBB KERESZTYÉN FELEKEZETEK

1. A RÓMAI EGYHÁZ

A Római Egyház magát tartja az első és legrégebbi egyháznak, mivel az eredetét Péter apostol római tartózkodására vezeti vissza. Ezt ugyan sokszor kétségbe vonták, de mivel hazánkban ez a legnagyobb keresztyén egyház, mi is velük foglalkozunk először.

A többi egyházzal való kapcsolatát nehezíti az a tény, hogy a római katolikusok azt vallják, hogy egyedül az ő egyházuk az igaz egyház. Ezt ugyan a II. Vatikáni Zsinat óta már nem hangsúlyozzák olyan erőteljesen, de azt a mondást, hogy „Extra ecclesiam nulla salus” = az egyházon kívül nem lehet üdvözülni – hivatalosan még mindig nem vonták vissza. Ez az álláspontjuk egyébként nem áll összhangban Jézus szavaival, amikor azt tanítja: „Más juhaim is vannak nékem...” (Ján 10,16).

Mit tanít a Római Egyház a vallási türelemről?

A „vallási türelemről” – mondják a római katolikusok – az emberek gyakran valami olyasmit értenek, amit inkább lehetne „vallási közömbösségnek” nevezni, amikor azt hangsúlyozzák, hogy „az egyik vallás éppen olyan jó (vagy rossz), mint a másik”.

Ezt a tételt a Római Egyház nem tudja elfogadni.

Mi, magyar protestánsok nagyon sokat tudnánk beszélni arról, hogy a „compelle intrare” (= kényszeríts bejönni mindenkit – Luk 14,23) bibliai tanítását hogyan értelmezték a reformáció óta azokban az országokban, ahol a Római Egyháznak politi-

kai hatalma is volt az elvei és gyakorlata megvalósítására. Elég, ha a párizsi Szent Bertalan éjszakára gondolunk, vagy a magyar gályarab lelkeszeinkre!

Mit tanít a Római Egyház a Bibliáról?

A kinyilatkoztatás egyenértékű forrásának tekintik a Bibliát azzal a „tradícióval”, amelyet az apostolok, az egyházatyák és zsinatok hagyományoztak az utókorra.

Erre mi azt feleljük, hogy hitünk egyetlen zsinórmértéke a Szentírás. Ami pedig az ún. „apokrifus” könyveket illeti, ezeket szerintünk a Római Egyház azért csatolja az Ószövetség fordításához, mert némely bibliátlan tanítását – pl. a purgatórium és a szentek tisztelete – ezekből próbálja igazolni. Pál szerint: „ha mennyből való angyal hirdetne is néktek valamit azon kívül, amit néktek hirdettünk, legyen átkozott!” (Gal 1,8).

Mit tanít a Római Egyház a római pápáról?

A Római Egyház azt állítja, hogy az Anyaszentegyház látható feje, Krisztus földi helytartója, Péter apostol törvényes utóda: a római pápa.

Szerintünk – és a Szentírás szerint – a „kulcsok” (= oldás és kötés) hatalmát (Mt 16,19) ugyanúgy adta az Úr a többi apostolnak is, mint Péternek (Mt 18,18; Ján 20,22–23). Ezenkívül a Szentírás félreérthetetlenül tanítja, hogy az Anyaszentegyház a Krisztus teste és annak egyedüli Feje, maga Krisztus (Kol 1,18; Ef 1,22–23; 4,15–16; 5,23).

Ennek ellenére a Római Egyház az I. Vatikáni Zsinat (1870) óta vallja, hogy a római pápát – legyen az szent vagy bűnös – Isten megőrzi attól, hogy egyházát tanbeli tévelygésbe vigye. Ez az „infalibilitás” tana.

VIII. Ince (1484–1492) is „tévedhetetlen” volt, amikor mindjárt a trónralépése után kiadta a boszorkány-bullát, amelynek alapján „boszorkányok” ezreit égették meg. A csalatkozhatatlanság tana azonban nem csupán ebben a kérdésben mondott „csődöt” (pl. a későbbiekben Galilei vagy Giordano Bruno megítélésénél is).

Hány szentséget ismer a Római Egyház?

Hetet – jóllehet Jézus csak kettőt rendelt, a keresztséget és az úrvacsorát. A hét szentség közül három – a keresztség, a bérmálás és az egyházi rend – olyan sajátos, örökös jelleget kölcsönöz a léleknek, amelytől soha meg nem fosztható. Ez az „eltörölhetetlen jelleg” a „character indelibilis”

a) A „keresztség által minden bűn eltöröltetik” – tanította Aquinói Tamás. – A Szentírás szerint azonban a keresztségnek nincs büntőlő ereje! „Hárman vannak, akik bizonyosságot tesznek: a Lélek, a víz és a vér, és ez a három egy” – tanítja János (1Ján 5,8). Vagyis a három együtt igazít meg. Nem lehet Krisztust és a Szentlelket megrövidíteni!

b) A bérmálás megfelel a mi konfirmációnknak, csak korábban hajtja végre a püspök, akinek ez előjoga.

c) Az oltárszentséggel kapcsolatban vallják, hogy a mise során a konszekrálás szavai kimondásakor az ostya és a bor átváltoznak Krisztus valóságos testévé és vérévé. Így Krisztus valósággal jelen lesz az oltáron. Ez a „transsubstantiatio”, az átlényegülés tana.

Ez a kifejezés azonban: „ez az én testem, ez az én vérem” csak egyszerű képes beszéd, amilyent Jézus máskor is használt. Mint ahogy a páskabarány is, amelynek helyébe lépett (2Móz 12; Mt 26,17–30) csak jelkép volt. Az átlényegülés tanát egyébként sem az Újszövetség, sem a legrégebb keresztyén egyház nem ismeri. Csak a későbbi századokban bukkant fel ez a tan és a római pápa zsinata 1215-ben tette az elhívését kötelezővé.

d) A bűnbánat szentsége Róma szerint eltörli a keresztség után elkövetett bűnöket. De ehhez szükséges a pap előtti fülbeigyonás.

Ezt szintén nem tanítja a Szentírás. Jakab beszél ugyan arról, hogy „valljátok meg bűneiteket egymásnak” (Jak 5,16), de itt szó sincs a papok előjogáról!

e) Az utolsó kenet hatására a beteg – Róma szerint – megszabadul a halál átkától, megerősödik a haláltusára és ha még bűnökben van, azok megbocsáttatnak neki. A Jak 5,14–15,

amelyre Róma hivatkozik, abban az időben általános orvosi gyakorlat volt – mint a Mk 6,13. Jakab azonban itt a megtartó erőt nem a „megkenésnek”, hanem az imádságnak és az azt meghallgató Istennek tulajdonítja!

f) Az egyházi rend hatása a „szentségi kegyelem” tehát képesítés a szentségek kiszolgáltatására. A nagyobb szentségek birtokosa sohasem köthet érvényes házasságot.

Szerintünk a papi nőtlenség és a szerzetesi élet semmivel sem nagyobb tökéletesség, mint az egyszerű keresztyén ember tiszta, becsületes, munkás családi élete. Aki pedig egész életére szóló nőtlenségi, vagy szüzességi fogadalmat tesz, az szerintünk természetellenes életre vállalkozik.

g) A házasság szentsége abban különbözik a többitől, hogy a kiszolgáltatója nem a klerikus, hanem maguk a házasulandók, bár a pap jelenléte nélkül nincs érvényes házasság. A házasság szentsége felbonthatatlan. Róma azonban a szüzességet és a nőtlenséget magasabb rendű állapotnak tartja, mint a házasságot.

Mit tanít a Római Egyház Máriáról?

Vallják, hogy Szűz Mária a saját születésekor – mint Krisztus leendő anyja – maga is mentes maradt az eredendő bűntől (Immaculata conceptio). És hogy szűz maradt egész életén keresztül. Vagyis, hogy az evangéliumokban említett gyermekei nem az ő gyermekei voltak (Mk 6,3; Mt 13,55). Tanítják továbbá, hogy halála után a teste is megkíméltetett az enyészettől és felvitetett a mennybe (Assumptio). Ezért a római katolikusok Márián keresztül imádkoznak Istenhez, mivel azt vallják, hogy ő hathatós közbenjáró. – Mi Pál apostol szavának hiszünk: „Egy a közbenjáró Isten és az emberek között, az ember Krisztus Jézus” (1Tim 2,5).

Mi az a „szükségkeresztség”?

Róma azt tanítja, hogy a kereszteleetlenül elhalt gyermekek nem mehetnek be a mennybe az „eredendő bűn” miatt. Természet szerint ugyanis senkinek sincs „joga” a mennyhez. A keresztség állítja helyre azt a „természetfölötti életet”, amit Ádám elveszített.

Említettük már, hogy a Szentírás szerint a keresztségnek nincs büntőlő vagy üdvösségre juttató ereje. A hívők gyermekei felől pedig szabad feltételeznünk, hogy ők is tagjai a kegyelmi szövetségnek, tehát üdvösségre választottak. Ezt pedig a keresztségnek hibájukon kívüli elmaradása nem szünteti meg.

Mi az a „purgatórium”?

Róma szerint a purgatórium helye arra szolgál, hogy megtisztítsa azokat a lelkeket, amelyek még nem elég tiszták a menny számára, de nem végzetes – komoly erkölcsi – bűnökkel terheltten haltak meg. Ha valaki a földi élete során nem tudta elérni a megszentelődést, de az örök kárhozattól mégis megmenekült, az tisztul meg a purgatóriumban.

A Tridenti Zsinat (1545 – 1563) azt tanította, hogy a hívek imádságaikkal közbenjárhatnak a tisztító tűzben lévő szegény lelkekért. Annak idején éppen ezt a tanítást és az ezzel való visszaélést támadta meg Luther a wittenbergi vártemplom kapujára kiszögezett 95 tételével, ami kirobbantotta a reformációt!

Kik azok a „szentek”?

A Római Egyház tanítása szerint vannak olyan keresztyének, akik nemcsak Isten parancsolatait képesek tökéletesen megtartani, hanem még az „evangéliumi tanácsokat”, a szegénységet, a szüzességet és az engedelmisséget is. Ezzel „fölső jócselekedeteket” és „érdemeket” szereznek, amivel gyarlóbb embertársaiknak is segíteni tudnak. Az ilyenekből lesznek a „boldogok” és a „szentek”.

A Szentírás szerint senki sem cselekedhet „fölsően” jót, mivel a legjobb ember is csak annyit cselekszik, amennyivel tartozik Istennek (Luk 10,17).

Mit tanít Róma a szentek és ereklyék tiszteletéről?

A szentek tisztelete a hitvallók és a vértanúk tiszteletéből alakult ki. Az üldözések idején a katakombákban – azonban még csak a vértanúk sírjánál emlékeztek meg róluk. Később azonban

minden oltárba egy-egy szent ereklyét építettek bele. Így kapcsolódott a szentek tiszteletéhez az ereklyék tisztelete. – „Ha a szentek életükben csodákat tettek, betegekre vetődött árnyékuk, ruháik és kendőik betegségeiktől meggyógyította őket, ki merheti tagadni, hogy poraik, csontjaik és egyéb maradványaik ugyanazokat a csodákat nem idézhetik elő?” – olvassuk a Cathecismus Romanusban.

Erre azt mondhatjuk: a Szentírás elmondja, hogy Elizeus tetemével (2Kir 13,21) és Pál apostol ruhájával (Csel 19,12) csodát tett az Úr Isten, de azt sehol sem olvassuk, hogy emiatt Elizeus teteme vagy Pál ruhája vallásos tiszteletben részesült volna.

Református szemmel nézve az ereklyék többsége közönséges hamisítvány. Nézzünk például néhány Jézus-ereklyét:

– Jézus keresztségének egy része a felirattal és egy szeggel a jeruzsálemi Szent Kereszt templomban található. A másik szög a trieri székesegyházba, a harmadik Madridba került, a negyedikből egy darab a lombardiai vaskoronába van beolvasztva, a többi részeit pedig Róma, Párizs, Aachen, Bécs és Krakkó főszékesegyházaiban őrzik.

– Veronika kendője, amellyel Jézus utolsó útján a vérrel és verejtékkel borított arcát megtörölte, s amelyen rajta maradt Jézus arcának a képe, a vatikáni Szent Péter templom Veronika-kápolnijában látható,

– azzal a lándzsával együtt, amellyel Krisztusnak az oldalát a kereszten átdöfték.

– A szivacs, mellyel ecetbe mártva a kereszten Szenvedőt megittatták, egy nagy darabja a római Szent Kereszt templomban van.

– Töviskoronáját a párizsi Notre Dame székesegyházban őrzik, tövisei ugyan hiányoznak róla, mert azokat a görög császárok széjjelajándékozták.

– Jézus köntöse Trierben van, bár másik 19 helyen is mutogatják Jézus köntösét. De a trieri a „hiteles”!

– Jézus szívének vércseppjeit (!) három helyen is őrzik: a bécsi udvari kápolnában, a Szent István templomban és a bruegei székesegyházban.

– Az oszlop, amely mellé Jézust a megostorozás alkalmával kötötték, ma a Szent Praxedis templomban áll.

– A sírjában talált egyik gyolcskendő a turini székesegyház egyik legértékesebb ereklyéje.

– A jászolt, amelyben Mária Jézust fektette, Rómában a St. Mariae Majoris ad Praesepe templomban ezüst ereklyetartóban őrzik.

– Az a názáreti ház pedig, amelyben az „Ige testté lett”, Lorettóban látható, ahová az angyalok hozták át a hitetlenek kezébe került Szentföldről.

Akinek ennyi is kevés, Bécsben a kincstárban megtekintheti Szent Péter egyik fogát is...

Miért nem házasodnak a papok és az apácák?

Róma évszázadok óta megkívánja, hogy a papjai nőtlenek maradjanak. Ezt ők fegyelmezési kérdésnek tekintik. Az apácák és a szerzetesek „szüzességi” fogadalmat tesznek, hogy teljesen Isten szolgálatára szentelhessék magukat. Ezzel szemben a gyülekezeti lelkészek – a káplántól a püspökig – „cölibátust”, tehát nőtlenséget fogadnak.

Mi történik a gyónáskor?

A hívő a gyónatószékben részletesen felsorolja a bűneit. Ezután egy előírt imádság elmondása közben a pap feloldozza a gyónót: „Én feloldozlak téged minden büntetés és bűn alól az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében!” Miután a lelkész kiszabta a „pönitenciát”, a vezeklést, ami rendszerint bizonyos számú imádságból áll az őszinte megbánás jeléül, a lelkész elbocsátja a gyónót.

A Szentírásban sehol sem olvassuk, hogy Isten csak a papok útján közölné a bűnössel a maga bocsánatát. János apostol világosan tanítja: „Ha megvalljuk bűneinket, hú és igaz (ti. az Isten!), hogy megbocsássa bűneinket és megtisztítson minket minden hamisságtól” (1Ján 1,9). Jézus Krisztus az apostolokra és általában az ő igéjének hirdetőire csak a bűnbocsánat hirdetésének, de nem az osztogatásának hatalmát ruházta. Ami pedig a pap által

kiszabott pönitenciát illeti: „micsoda váltságot adhat az ember az ő lelkéért?” (Mt 16,26). Egyedül Krisztus az, aki az ő drága vérével minden bűnünkért tökéletesen eleget tett.

Mit kell még tudni a Római Egyházzal?

Ha a világkeresztység összlétszámát kerekén egy milliárdra tesszük, ennek a fele, tehát kb. 500 millió a római katolikusok száma. Hazánk lakosságának a 60%-át szokták a Római Egyház tagjának tekinteni. A három érseki főegyházmegye az Esztergomi, Kalocsai és Egri. A többi nyolc egyházmegye püspökség címet visel: a Győri, Hajdúdorogi (gör. kath.), Pécsi, Székesfehérvári, Váci, Veszprémi, Szombathelyi és Szeged-Csanádi. A 2200 plébánián 3000 lelkész tevékenykedik. 1990-ig csak nyolc egyházi gimnáziumuk volt: a bencéseknek Pannonhalmán és Győrött, a piaristáknak Budapesten és Kecskeméten, a ferenceseknek Esztergomban és Szentendrén, az iskolanővéreknek Budapesten és Debrecenben. Azóta egymás után kapják vissza az iskoláikat, apácázárdáikat és szerzetes-kolostoraikat. A lelkészképzés az Esztergomi, Egri, Szegedi, Győri és Budapesti szemináriumokban, valamint a Budapesti Hittudományi Akadémián folyik. Az Új Ember és a Katolikus Szó hetenként, a Vigília havonta jelenik meg. A Magyar Rádió évente több alkalommal sugároz római katolikus istentiszteletet.

2.

2. AZ ORTODOX EGYHÁZ

Az „ortodox” (= igazhitű) szó – éppen úgy, mint a „katolikus” (= egyetemes) – igen régi elnevezés és az igaz hit és a tévtanok közti megkülönböztetést szolgálta. Az első évszázadokban még egyes római pápák is szívesen viselték az „ortodox hit védelmezője” címet. Csak az 1054. évi nagy egyházszakadás után kezdődött el a polarizálódás: a Nyugati (Római) Egyház a „katolikus” jelzőt kezdte alkalmazni magára, míg Keleten az „ortodox” elnevezés került túlsúlyba.

A mai Ortodox Egyház vallja, hogy ő őrizte meg változatlanul mindazt a teológiai kincset, amelyet az osztatlan Egyetemes Egyház a hét egyetemes zsinaton (325–787) összegyűjtött. – Igaz, hogy ezen a ponton meg is állt. A Római Egyházban főleg azt helytelenítette, hogy a végrehajtó hatalom egy kézbe, a római pápa kezébe összpontosult.

Mi okozta az 1054. évi egyházszakadást?

Ma már nehéz megállapítani, ki mennyire volt hibás benne. Tény, hogy már a 4. századtól kezdve a Földközi-tenger környékén elterjedt keresztyén egyház öt nagy egységre: a római, a konstantinápolyi, az alexandriai, az antiochiai és a jeruzsálemi patriarchátusra oszlott. Az öt patriarcha egymástól teljesen független volt.

A 6. században azonban az iszlám terjeszkedése nagyon megtizedelte a négy keleti patriarchátus területén élő hívek számát. Nyugaton viszont a császárság megszűnése után a hatalom jó része a magát „pápanak” nevező római patriarcha kezébe

összpontosult. Ezek után a római püspök a Nyugaton kiharcolt egyeduralmát Keletre is ki akarta terjeszteni.

IX. Leó pápa a 11. század közepén minden áron meg akarta szerezni a dél-itáliai és szicíliai egyházak feletti befolyást, bár ezek javarészt görög jellegűek voltak és a konstantinápolyi patriarcha joghatósága alatt álltak. Ezenkívül eretnekeknek nevezte a keleti keresztyéneket, mivel azok nem voltak hajlandók elismerni az újszerű nyugati szokásokat és dogmákat: az ostya használatát az úrvacsorában, a purgatórium létezését, a szombatnapi böjtöt, a papok kötelező cölibátusát (nőtlenségét), a Szentlélek származásáról szóló nyugati tanítást (a „filioque” dogmát) és az „Ál-Isidori gyűjtemény” néven ismert okirat-hamisítványokat, amelyekre a római pápa a világoralmi igényét alapozta. Ezért 1054-ben a római pápa kiátkozta a konstantinápolyi patriarchát. Az átkot aztán a négy keleti patriarcha közösen visszafordította Rómára.

Ezt a kölcsönös kiátkozást csak a II. Vatikáni Zsinat idején, 1965-ben vonta vissza ünnepélyesen mind a római pápa, mind a konstantinápolyi patriarcha.

Mi várt az Ortodox Egyházra Bizánc eleste után?

Alexandria, Antiochia és Jeruzsálem már korábban áldozatul estek az iszlám terjeszkedésének. 1453-ban Konstantinápolyt is előzönlötték Mohamed hívei. A 15. században Délkelet-Európát is elfoglaló török birodalomban minden keresztyén ún. „harácsol” (= fejadót) tartozott fizetni a töröknek azért, hogy viselhesse a fejét. Még ennél is keservesebb volt a véradó, a gyermekbeszolgáltatás, akiből aztán a törökök janicsárokat neveltek. A keresztyén rabszolgák adásvételéből a török állam egészen a 19. század elejéig 20% részesedést húzott. Mohamedán, ha keresztyént ölt, nem kapott érte büntetést. Ha viszont egy keresztyén csak megütött egy törököt, ezért halálos ítélet várt rá, amit csak úgy kerülhetett el, ha áttért az iszlám hitre. A keresztyének nem viselhetek színes öltözetet, muzulmánok jelenlétében nem ülhetnek le és lóra sem ülhetnek. Nyilvános fürdőkben csengőt viseltek a nyakukon, mint tisztátalanok. A vallási helyzet még rosszabb volt. Templomaik sorban romba dőltek, vagy mecsetté alakítottak.

ták át őket. Legszebb templomuk, a konstantinápolyi Aja Sophia-bazilika ma is török mecset. A képeket elutasító mohamedánok keze által felbecsülhetetlen értékű régi egyházi mozaikok és festmények pusztultak el.

Mit tudunk a magyar nyelvű ortodoxiáról?

Először az 5. században hallunk róluk, amikor a Fekete-tenger északi partján tanyázó „onogur” törzs vezére, Grod Konstantinápolyban megkeresztelkedett. A 6. században az onoguroknak és a hunoknak már templomaik, pápjaik és püspökeik vannak.

Mindezt a 7. század végén a kazárok elpusztították. A honfoglalás után a 10. században a főurak közül Bulcsú és Gyula, majd Taksony veszi fel Bizánoban a keresztyénséget.

Gyula vezér leánya, Sarolta volt Geyza fejedelem felesége, tehát I. István édesanyja. III. Ince pápa 1204-ben I. Imre magyar királyhoz írt levelében panaszolja, hogy Magyarországon mindössze egy latin kolostor van, szemben a nagyszámú ortodox zárdával.

A magyar nyelvű ortodoxia azonban csak a 14. századig tudta magát tartani, Ennek egyik oka, hogy az első magyar királyok egyházpolitikája Róma felé fordult. Különösen az Anjou származású Nagy Lajos üldözte őket. Ha valaki áttért az ortodox vallásra, elvesztette nemesi birtokát. Római katolikusok és ortodoxok között tilos volt a házasság is. Hazánkban meg is szűnt volna az ortodox vallás, ha a török háborúkkal kapcsolatban nem érkezett volna hazánkba sok bolgár, szerb és román nyelvű ortodox keresztyén.

Mit tanít az Ortodox Egyház a hitről és az üdvösségről?

A hit forrása a teljes Szentírás és a „szent-hagyomány”. Tehát ugyanúgy vélekedik, mint a Római Egyház. – Visszont Rómával szemben azt tanítja, hogy nem egy főpap vagy a főpapkából álló „egyetemes zsinat” a tévedhetetlen, hanem a teljes egyház, a maga egészében. Ezért a Bibliát is nehéz, vagy lehetetlen megérteni az egyház magyarázata nélkül. Az üdvösséget illetően

„főös jócselekedetei” senkinek sincsenek. A római pápával szemben hangsúlyozzák, hogy a Szentírás tanítása szerint csak Isten csalatkozhatatlan.

Hány szentsége van az Ortodox Egyháznak?

Vallják a hét szentséget, de a gyakorlatuk sokban különbözik a Római Egyház gyakorlatától:

a) A keresztségnek – mint a Római Egyház – ők is büntető hatást tulajdonítanak, mind az eredendő, mind a cselekedeti bűnökre. Gyakorlatban a keresztelés háromszor való bementés formájában történik, legkésőbb 40 nappal a születés után. A keresztelést kiegészíti az a népszokás, hogy a megkeresztelt gyermeket odaviszik annak a szentnek a képéhez, akinek a nevére kereszteltek és így ajánlják a szentnek az oltalmába.

b) A keresztelést közvetlenül követi a bérálás, vagyis az újszülöttnek a szent kenettel való megkenése. Az Ortodox Egyházban a szent kenet a mi konfirmációnkat pótolja. Amikor a szent kenettel a gyermek homlokára egy keresztet rajzolnak, ez erőt közöl velük, és képessé teszi őket arra, hogy a tökéletességre törekedjenek. Az így „megbérálnak” a hajából a pap levág egy darabot, annak jeléül, hogy Istennek szenteltetett. – Szerintünk ez a gyakorlat nem a Szentíráson alapul.

c) A bűnbánat szentsége abban áll, hogy a hívő a bűneit az Úr képe alatt meggyónja a papnak. A feloldozást azonban nem a pap adja meg – mint a Római Egyházban –, mivel a gyónást a pap így fejezi be: „Mindazt, amit gyóntál, az Úr bocsássa meg!” – A bűnbánathoz tartozik az évi 160 böjtnap – amit Jézus szintén nem tanított (1Tim 4,3–5). Ézsaiás szerint: a böjt, amelyet az Úr kedvel, a jónak cselekvése (Ézs 58,3–7).

d) Az úrvacsoránál ők is azt vallják, mint a Római Egyház, hogy a kenyér és a bor színe alatt Jézus Krisztus valóságos teste és vére van jelen. Jóllehet az átváltozást nem az áldozópap által elmondott szerezteségi igék, hanem a Szentlélek végzi. – Az úrvacsorához lapos, tányér alakú kovászos kenyeret és vörösbort használnak, mivel a bibliai utolsó vacsora a zsidó húsvét előtt ment végbe (Ján 13,1) és így az apostolok is bizonyára kovászos

kenyérrel vették az úrvacsorát (Csel 2,42 – 46). A híveket mindkét elemben részesítik, mégpedig úgy, hogy a kenyeret a kehelybe aprítva, az elemek átlényegítéséért mondott imádság után kanállal kiosztják a híveknek.

e) A papszentelés előtt a papok egyszer megházasodhatnak. A papszentelés kézrátétellel történik. Tehát ők is vallják a papság apostoli eredetét, az „apostolica successio”-t, mint a Római Egyház. Azokban a kicsi falvakban, ahová nem jut szemináriumban nevelt pap, a nép a lelkipásztor halála után megválaszt papjának egy derék családapát, akit jól ismer és akihez bizalma van. Az illető a megválasztás után bevonul néhány hétre vagy hónapra a közeli kolostorba, vagy a püspök udvarába, és ott elsajátítja a szent liturgia és a szentségek – a keresztség, az úrvacsora és az olajjal való megkenés – kiszolgáltatásának szertartásait, megtanulja az egyházi énekeket és utána felszentelik. Ezután hazatér a családjához és folytatja a mesterségét, mint ipáros, kereskedő vagy földműves. Vásárnap azonban felölti a liturgikus ruháit és a papi tisztét gyakorolja: elvégzi az istentiszteletet, megkereszteli a gyermekeket és összeadja a házasulandókat. Mindez úgy lehetséges, hogy az Ortodox Egyház a szertartásait nem annyira szentségeknek, mint inkább „misztériumoknak” (Ef 5,22 – 23) tekinti. Ami lényegileg azt jelenti, hogy a szertartások látható jegyei által a hívek isteni kegyelem részesei lesznek.

Milyen az ortodox templom és liturgia?

Bármilyen alakú is a templom – téglalap, kör vagy bizánci kereszt formájú – , a főbejárata mindig nyugaton, az oltár pedig keleten van. Az ortodox templomok három részre tagolódnak: oltárra, hajóra és az ún. „narthex”-re. Nagyon régi szokás ugyanis, hogy a templomokban külön helyük van a nőknek, és ezt a szokást Keleten ma is szigorúan tartják. A nők helyét gyakran rács veszi körül, és a nők csak mise után áldozhatnak, amikor a férfiak már kimentek a templomból. Bár egy ünnepi istentisztelet 3-4 óra hosszát is eltarthat, a hajóban csupán az öregek és a betegek részére van néhány ülőhely. Az oltárt a hajótól a képfal, az ún. „ikonosztáz” választja el. A középső kapu jobb oldalán az

Úrnak és Keresztelő Jánosnak, a bal oldalán a Szent Szűznek és a templom védőszentjének a képét látjuk. A többi kép az Ó- és Újszövetség szentjeit ábrázolja. Az oltáron lévő kendőbe itt is be van varrva valamely szent vagy vértanú parányi ereklyéje.

Az igehirdetés nem szükségszerű része az istentiszteletnek. A liturgiában semmiféle hangszert nem használnak. Az orgonát egy- vagy többszólamú énekek pótolják. A liturgia ősidők óta a nép nyelvén folyik. Érdekes szokásuk a mise során a „békecsók”.

Az Ortodox Egyházban tilos az Úrnak, Máriának és általában a szenteknek szoborban való kiábrázolása. Templomaikban nem is találunk ilyeneket. Viszont az őskeresztyén időktől fogva használják az „ikonokat”, ezeket a vallásos tárgyú festményeket, amelyek Damaszkuszi Szent János szerint „az írástudatlanok Bibliája”.

Ezek segítik a hívők imádságos koncentrációját.

Mit tanít az Ortodox Egyház Máriáról?

A szentek között különleges tisztelet illeti meg. Magasztalják őt, mivel Isten Fiát szülte, de nem imádják, mert az imádat egyedül csak a „Háromságos Istent” illeti meg. Tagadnak minden olyan római dogmát, amely Máriát isteni tulajdonságokkal ruházza fel.

Az ikonokon sem ábrázolják soha önmagában, hanem mindig Krisztussal együtt.

Mi az az Athos-hegyi szerzetes-köztársaság?

Az Ortodox Egyháznak sok szerzetese és számtalan kolostor van, amelyek közül a legnagyobb tekintélynek a Sínai-hegyen lévő örvend. De legérdekesebb az Athos-hegyi szerzetes-köztársaság Görögországban. – A monda szerint még Nagy Konstantinus alapította a 4. században. Az 5. nagy és 16 kisebb kolostorban néha 8 ezer szerzetes is él. Nagy Bazilius előírásai szerint a magánvagyonukat szétosztva a szegények között, teljes közösségben élnek. Szüzességi fogadalmuk következtében a hegyen sem aszszony, sem nőnemű állat nem tartózkodhat. Szakáll nélkülieket és királyi családból származókat nem vesznek be maguk közé.

Még az évezredek török uralom alatt is megmaradtak a kiváltságaik, például az egész Török Birodalomban egyedül az Athos-hegyen harangozhattak.

Magyarországon hogy oszlik meg az Ortodox Egyház?

– A magyar, görög és orosz anyanyelvű ortodox híveket a Magyar Ortodox Adminisztratúra gondozza. Székhelye Budapest, egyházi főhatósága a Moszkvai Patriarchátus.

– A Budai Görögkeleti Szerb Egyház székhelye Szentendre, főhatósága a Belgrádi Patriarchátus.

– A Román Ortodox Egyház székhelye Gyula, főhatósága a Bukaresti Patriarchátus.

– A Bolgár Ortodox Egyházközség a Szófiai Patriarchátus-hoz tartozik.

A hazánkban élő ortodoxok lélekszáma mintegy 30–40 ezerre tehető. A Magyar Rádió évente két alkalommal közvetít 1-1 órás ortodox istentiszteletet.

3. A LUTHERÁNUS (EVANGÉLIKUS) EGYHÁZ

A Magyarországi Lutheránus Egyház – a Lutheránus Világszövetség többi tagegyházától eltérően – a hazai szóhasználatban nem „Lutheránus”, hanem „Evangélikus” Egyháznak nevezi magát. De mi most nem csak a magyarországi egyházakról beszélünk, így maradjunk meg a történelmi nevüknél.

Történelmünk során ezzel az egyházzal alakultak ki a legszorosabb kapcsolataink, mivel együtt terjesztettük a reformáció tanait, és együtt szenvedtük az ellenreformáció üldözéseit.

Hogyan született meg a Lutheránus Egyház?

1517. november 1-jére volt kitűzve a Wittenbergi Vártemplom felszentelési ünnepe. Az ilyesmit szokás volt a templom ajtajára kiszégezett hirdetésekkel is ünnepélyesebbé tenni. Így tett az ünnepélyt megelőző napon Luther Márton is, akit felháborított egy Tetzl nevű bűnbocsátócédula-árus fellépése, aki azt hirdette, hogy ezzel megrövidíthető a purgatóriumban lévő lelkek szenvedése. Luther a kifüggesztett 95 tételével nem akart elszakadni a Római Egyháztól. Csupán a bűnbocsánat körül elterjedt téves nézetek megváltoztatására hívta fel a figyelmet. A bűnbánat bibliai értelemben belső, erkölcsi folyamat, amit a korabeli egyház tanításában áldozatok, cselekedetek pótoltak. Luther a Szentírásra hivatkozva hangsúlyozta, hogy nem a pápának, hanem egyedül Istennek van joga a bűnök megbocsátani és Ő meg is bocsátja a bűnbánó keresztyénnek – búcsúcédula nélkül.

A pápa 1520-ban „Exurge Domine” kezdetű bullájában 41 pontban kárhóztatta Luther tételeit és állításaihoz ragaszkodása

esetére kiközösítéssel (ex-communicatioval) fenyegette. Luther a bullát nyilvánosan elégette. Ezzel megszakított a Római Egyházzal minden közösséget.

Mit tett Luther a kiközösítés után?

Mivel a tételei futótűzként terjedtek, 1521-ben mint ország-háborítót, a császár Wormsba idézte, a birodalmi gyűlés elé. Luther azonban kijelentette: „Ha az írásokból vett vagy más nyilvánvaló bizonyságokkal meg nem győznek – mivel az általam felhozott írások kötnek és Isten Igéje lelkiismeretemet fogva tartja –, sem vissza nem vonok semmit, de nem is akarok visszavonni semmit, mert a lelkiismeret ellen cselekedni nem szabad és nem biztonságos.”

A törvényen kívül helyezés következményeitől Bölcs Frigyes szász választófejedelem mentette meg, amikor elrejtette Wartburg várába. Itt fordította le németre az Újszövetséget. Közben Wittenbergben zavargások törtek ki és Luther oda utazott, hogy átvegye a reformáció irányítását. De nem mindent csinált bölcsen. VIII. Henrik angol királlyal folytatott irodalmi vitájában olyan nyers kifejezéseket használt, hogy a királyt teljesen a reformáció ellen fordította. A német parasztlázadás idején a sorsukkal elégedetlenek kiirtására hívta fel a felsőbbbséget. Merve hajthatatlansága volt az oka annak is, hogy a Marburgi Kollokviumon 1529-ben nem sikerült közelebb hozni egymáshoz a németországi és a svájci reformációt.

Hogyan terjedt el a Lutheránus Egyház Magyarországon?

Luther tanai hamar eljutottak hazánkba is. De már az 1525. évi rákosi országgyűlés meghozta ellenük a „Lutheri comburantur” (= a lutheránusok égettessenek meg) elnevezésű törvényt.

Luther magyar tanítványai közül legjelentősebb Dévai Bíró Mátyás, aki szinte az egész országot végigprédikálta – mivel mindig menekülnie kellett. Honterus János, Heltai Gáspár, Ozorai Imre mellett maradandó nevet szerzett még Sylvester János, aki 1541-ben elsőnek fordította magyarra az Újszövetséget.

Melyek a Lutheránus Egyház hitvallásai?

Az „Ágostai Hitvallás” (Confessio Augustana) jelent meg elsőként. 1530-ban az augsburgi birodalmi gyűlésen ezt a hitvallást nyújtotta át nyolc fejedelem és két birodalmi város a császárnak, mint saját hitvallásukat. Kálvin is aláírta azzal a nyilatkozattal, hogy a benne foglaltakkal egyetért.

Luther Katékizmusa 1529-ben készült el, két formában. A Nagy Káté a hitoktatók, a Kis Káté a gyermekek tanulására szolgál.

A „Schmalkaldeni Cikkek”-et szintén Luther írta, 1537-ben, amikor még abban reménykedett, hogy a megígért egyetemes zsinat előtt megvédheti álláspontját. Végül a „Formula Concordiae” több teológus közös munkája. Az Ágostai Hitvallással együtt ez is fejedelmi utasításra készült, 1576-ban, hogy a tiszta lutheránus tant elhatárolják a kálvinizmustól...

Mit tanítanak a lutheránusok az egyházzal?

Vallják, hogy csak egyetlen egyház van, de az nem azonos valamilyen látható intézménnyel, mint amilyen például a Római vagy a Lutheránus Egyház. Hanem mindazoknak a hívőknek a gyülekezetéből áll, akik között az „evangéliumot tisztán tanítják és a sákramentumokat helyesen szolgáltatják ki” (Augsburgi Hitvallás 7).

Hogyan vélekedik a Lutheránus Egyház a szentekről?

A Biblia szerint minden keresztyén „szent” (Fil 1,1). Az Apostoli Hitvallás úgy beszél az egyházzal, mint „a szentek egységéről”. A „szent” a Biblia tanítása szerint nem „tökéletes” vagy „bűntelen” személy, hanem olyan valaki, aki Isten kegyelméből halad a megszentelődés felé. Tehát minden keresztyén ember bűnös mindaddig a napig, amikor meghal, még az olyan nagy keresztyének is, mint Péter vagy Pál apostol. Ezért a lutheránusok egyedül Istent imádják és nem könyörögnek sem Szűz Máriához, sem a Római Egyház úgynevezett „szentjeihez”, hanem egyedül Istenhez.

Mit tanítanak a lutheránusok az üdvösségről?

Bűnös állapotunkból a saját erőfeszítésünkkel éppen úgy nem tudunk megmenekülni, mint ahogy nem tudnánk partra úszni, ha kiesnénk egy hajóból az Atlanti óceán közepén. Az egyetlen reményünk az, hogy megmentenek. Az üdvösség Isten ajándéka. Az egyetlen, amit tehetünk érte, hogy magunk is akarjuk. De már ez a vágyakozás is Isten ajándéka.

Milyen a lutheránus templom és istentisztelet?

Mivel Luther az excommunicatio-ja előtt buzgó katolikus volt, nem szakított olyan radikálisan a római istentiszteleti formákkal, mint a legtöbb későbbi reformátor. Luther alapelve az volt, hogy az egyházban minden szabad, ami nem ellenkezik az evangéliummal. S bár a latin helyett áttértek a nép nyelvére, templomaikban továbbra is megtalálható az oltár, a kereszt, a papi ruhák, a gyertyák és a keresztvetés, amelyeket a legtöbb protestáns egyház elvetett, mint „túl katolikus” dolgokat. A lutheránusok azonban úgy vélik, hogy a liturgiának ezek a formái nem követelmények, mégis értékesek, részint a szépségük folytán, részint azzal, hogy általuk részesedünk a megelőző korok hívő keresztyén családjának a vallásos tapasztalatában.

A magyarországi lutheránus templomokban is találunk tehát Jézus Krisztust vagy bibliai személyeket és történeteket kiábrázoló oltárképeket. Ezeknek a templomba bevételét mi, reformátusok nem helyesljük ugyan, de testvéri szeretettel elismerjük, hogy a lutheránus atyafiak a képeket és a szobrokat nem részesítik vallásos tiszteletben és nem üznek velük babonás visszaéléseket.

Mit tanít a Lutheránus Egyház a sákramentumokról?

A Római Egyház 7 sákramentumából Luther is elvetett ötöt, mint nem igazi sákramentumokat, mivel azokat nem Krisztus szerezte.

a) A keresztségről azt vallják, hogy „az üdvösségre szükséges és hatásos”. Általa az illető „beleszületik” Isten országába és örököse lesz az üdvösségnek. Ez a hitélet kezdete, az „újjászületés

fürdője” (Titus 3,5), amelyben a „bennünk lévő régi embernek naponkénti bűnbánattól és megtéréstől vízbe kell fulladnia és meghalnia minden bűnével és gonosz kívánságával együtt, és viszont naponként új embernek kell előjönnie és feltámadnia, hogy Isten előtt igazságban és tisztaságban éljen örökké” – írja Luther a Kis Katekizmusban.

Ha nem is olyan nyomatékkal, mint a Római Egyház, a lutheránusok is azt tartják, hogy a keresztesetlenül elhalt kisdedek nem üdvözülhetnek. Ezért ők is megengedik az ún. „szükségkeresztiséget”.

b) Az úrvacsorával kapcsolatban Luther arra a meggyőződésre jutott, hogy az emberi bűnért a teljes elégtétel már meghozott a mi Urunk keresztre feszítésével. Így a római tanítás a miséről, mint áldozatról, értelmetlenné vált számára. Az úrvacsora a lutheránus tanítás szerint a hívők találkozása az élő Istennel, aki valóságosan jelen van a szent kommunióban, hogy megbocsássa a bűnöket és megújítsa a hívők lelki életét. A megszentelt kenyér és bor Krisztus valódi teste és valódi vére, jóllehet a kenyérben és a borbán semmiféle fizikai változás nem történik. A kenyér alatt kovásztalan kenyér – ostya – értendő.

Talán ez a tanítás volt Luther reformációjának a legmélyebb-rehatóbb része, mivel az egész római katolikus egyházeszményt támadta meg vele. A római tanítás szerint az Egyház az érdemek tárháza, amely a misemondás által halmozódik fel és a papságnak isteni rendeltetése, hogy e miseáldozatokat bemutassa. A „hívők egyetemes papsága” révén azonban, amelyről Luther oly sokszor beszélt, minden keresztyén közvetlenül találkozhat Istennel és elfogadhatja a mentő kegyelmet.

Mi, reformátusok nem tudjuk elfogadni a Lutheránus Egyháznak azt a tanítását, hogy Krisztus teste és vére valóban jelen van az úrvacsorai jegyekben, jegyekkel vagy jegyek alatt – amint a Hitvallásuk mondja. Szerintünk, ha egyszer Krisztus az ő igéjében és Szentlelkében velünk van, az igaz hitnek semmi szüksége sincsen arra, hogy őt még testileg, szájjal ehetően is magához vegye. A feltámadott Jézus nem engedte, hogy Mária Magdolna megillesse (Ján 20,17), és Tamásnak is megmondta, hogy nem az

a hit az igazi, amelyik testi látást és tapintást kíván (Ján 20,27 – 28). Jézus szavai („ez az én testem...”) szerintünk egyszerű képes beszéd, amivel az Úr, mint minden keleti ember, sokszor élt tanításai során.

Milyen a lutheránus egyházszervezet?

Nincsen minden országra kötelező formája, mivel a lutheránusok szerint az egyházkormányzat gyakorlati dolog, hitelvi jelentőség nélkül. Európában például püspökeik vannak, Amerikában viszont inkább zsinati szervezetűek. A lutheránusok szerint az egyházuk egységét nem az egyházszervezet, hanem a tanításbeli egység biztosítja.

Luther azt tanította, hogy mind az államot, mind az egyházat Isten rendelte s mindkettőnek megvan a maga külön, világosan körvonalazható funkciója. Ugyanakkor Németországban az egyház feje a „summus episcopus”, a legfőbb püspök, a fejedelem volt. A skandináv államokban és Finnországban a Lutheránus Egyház államegyház, a parlament ellenőrzése alatt. A Magyarországi Lutheránus Egyház is az ellenreformáció idején a földesurakra támaszkodott, mivel szüksége volt olyan világi személyekre, akik az egyház érdekeit a legmagasabb szinten is képviselni tudták az állam előtt. A teljes szétválást az amerikaiak valósították meg.

Mit kell tudnunk a Magyarországi Lutheránus Egyházzól?

A több mint 70 millió lutheránusból hazánkban mintegy 430 ezer él. 324 gyülekezetüket mintegy 400 lelkész gondozza. Az egyház 16 szociális otthont tart fenn. Hetenként megjelenő kiadványuk az „Evangélikus Élet”. Lelkészeiket a Budapesten lévő Evangélikus Teológiai Akadémián képzik. Nőhallgatóik 1986 óta választhatók lelkészekké. A Lutheránus Világszövetség 1984-ben Budapesten rendezte a hetedik nagygyűlését, amelyen D. Káldy Zoltánt, a Lutheránus Egyház akkori elnök-püspökét a Világszövetség elnökévé választották. Tagjai az Egyházak Világtanácsának és az Európai Egyházak Konferenciájának is. – A Magyar Rádió évente több vasárnap közvetít evangélikus istentiszteletet.

251. 4b
254. 1
255. 1,4

4. AZ UNITÁRIUS EGYHÁZ

5.

Hogyan született meg az unitarizmus?

Erasmus és a 16. századbeli humanisták alapelve az ember értelmi és erkölcsi képességeibe vetett hit volt. Szerintük az ember képes felismerni az Isten akaratát és képes annak betöltésére is. Ez az emberbe vetett hit aztán eltakarta a humanisták elől, hogy Krisztus vére szabadít meg minden bűntől, hogy a kijelentés központi igazsága a kegyelemből való megigazulás és ezzel kapcsolatban az isteni eleve elrendelés. A legmerészebb vallási újítók az ésszerűség nevében akarták aztán „egyszerűbbé tenni” a keresztyénség alapvető hittételét, az egy Istenről és a három isteni személyről szóló tant. Tehát a Szentháromság tanát. Szerintük Krisztus keresztje nem a bűnért való váltság, hanem az önfeláldozás követendő és követhető példája. Ez az új irányzat volt az unitarizmus.

Mit tanított Servet Mihály a Szentháromságról?

Jóllehet ez a szó, hogy „Szentháromság”, nem fordul elő a Szentírásban, az egész Szentírás eleitől végig bizonyosságot tesz az Igéről, „aki kezdetben volt, Istennél volt és Isten volt” (Ján 1,1) és hogy ez „az Ige testté lett és lakozék miközöttünk” (1,14). „Az Istent soha senki nem látta; az egyszülött Fiú, aki az Atya kebelében van, az jelentette ki őt” (1,18). – Hasonló bizonyosságokat olvasunk a személyes Szentlélek Istenről is. „Mikor eljő majd a Vigasztaló, akit én küldök néktek az Atyától, az igazságnak Lelke, aki az Atyától származik, az tesz majd én rólam bizonyosságot” – mondja Jézus (15,26).

Ilyen és hasonló igék alapján az első négy egyetemes zsinat kialakította a Szentháromságról szóló tanítást, amit aztán Justinianus császár (527 – 568) a „Corpus iuris civilis” nevű törvénykönyv védelme alá helyezett. Akire aztán a középkor nyomán rábizonyult az a gyanú, hogy tagadja a Szentháromságot, meg is kapta érte a törvényes büntetését: a máglyát. Így égette meg a hatóság Genfben Servet Mihályt, mivel a protestáns államokban éppen úgy üldözték a Szentháromság-tagadókat, mint a római inkvizíció.

Servet 1531 – 1533 között három könyvet is írt a Szentháromság ellen. Kora nyers stílusában a Szentháromságot „triplex cerberus”-nak, „tripartitus deus”-nak (háromfejű szörnynek, háromfelé szakított Istennek) nevezte. Csak az Atya az igaz Isten – tanította –, a Fiú és a Szentlélek csak Isten önközlésének egy-egy módja. Mert az Isten maga fel nem osztható.

Hogyan terjedtek el nálunk az unitárius tanok?

Erdélyben Blandrata György (1515 – 1588), Izabella királynő orvosa kezdte terjeszteni 1563-tól az unitárius tanokat, illetve a „tisza jézusi keresztyénséget” – ahogyan ők nevezték. Az új hit legnagyobb harcosa Dávid Ferenc volt, aki előbb lutheránus, majd református lelkészként tevékenykedett s mint János Zsigmond fejedelem udvari papja tért át a Blandrata-féle tanításra, amit az „Istenegység” eszméjéről ebben az időben neveztek el „unitárius” vallásnak. Tanításuk gyorsan terjedt, 1566-ban már 400 gyülekezetet számláltak. Terjedésüknek az erdélyi protestáns fejedelmeknek a középkorban szokatlan vallási türelmessége volt az egyik előmozdítója. 1568-ban a tordai országgyűlés még azt a példátlan szabadelvű határozatot hozta, hogy mindenki azt a vallást gyakorolhatja, amely a felfogásával megegyezik.

Dávid Ferenc féktelen újítási lázában aztán elvetette a gyermekkeresztiséget és szembekerült a Krisztus imádatával is. Ezért 1579-ben az országgyűlés elé idézték, ahol mint hitújítót holtig tartó börtönbüntetésre ítélték.

Mi az unitárius hittan legfontosabb tétele?

Az Isten egysége. Tehát az a tétel, hogy „egy az Isten”. Az Apostoli Hitvallás mintájára készült rövid hitvallásuk így hangzik:

„Hiszek egy Istenben, az élet teremtőjében és gondviselő Atyában.

Hiszek Jézusban, Isten legjobb fiában, a mi igaz tanítómesterünkben.

Hiszem a Szentlelket.

Hiszek az Unitárius Egyház hivatásában.

Hiszem a bűnbocsánatot és az örökéletet.”

Mit tanítanak Jézusról?

Jézus élete és halála csak példa. Jézus Krisztus valóságos ember volt, aki más emberektől csak abban különbözött, hogy Isten Lelkétől vezéreltetve minden cselekedete megegyezett Isten akarásával és így benne bűn nem találtatott. Jézus élete és munkája tehát eszménykép, amelyet követve Istenhez, az égi Atyához közelebb juthatunk.

Az unitáriusok tehát nem vallják Krisztus helyettes elégtételét, hogy áldozati halálával az egész emberiség bűnét eltörölte és azokért eleget tett. Szerintük ez könnyen arra a gondolatra vezetné az embert, hogy neki magának nincs is szüksége a jócselekedetek gyakorlására.

Mi erre azt feleljük: Jézus maga mondta önmagáról: „Az embernek Fia ... azért jött ... hogy adja az ő életét váltságul sokakért” (Mt 10,45). János is ezt írja: „Jézus Krisztusnak, az Isten Fiának vére megtisztít minket minden bűntől” (1Ján 1,7).

Mit hisznek az unitáriusok a Szentlélekről?

Szerintük a Szentlélek nem külön isteni személy, hanem „Istennek jóra vezérlő ereje”, amelynek segítségével híven és igazán betölthetjük e földön emberi hivatásunkat és isteni küldetésünket.

Szerintünk Jézus mindig úgy beszélt a Szentlélekről, mint valóságos személyről. Például Ján 15,26; 16,7. A Csel 5,3–4 pedig a Szentlelket egyenesen Istennel azonosítja!

Mit tanítanak az unitáriusok a Bibliáról?

Az unitáriusok a Szentírásból csak azt fogadják el, ami az emberi észsel megegyezik.

Szerintünk az Isten kijelentett akaratának nem lehet mértéke az emberi ész. „Mert az Isten bolondsága bölcsőbb az emberek-nél” (1Kor 1,25; 2,16).

Mi a keresztyén ember hivatása az unitáriusok szerint?

A keresztyén ember hivatása – szerintük – az, hogy az Istentől kapott lelki tehetségekkel valósítsa meg Isten országát a földi életben. Az ember, mint Isten gyermeke, képes is ennek a megvalósítására, mert Isten példát adott rá a Názáreti Jézus élete által. Azonkívül az embernek megvan a szabad akarata is, amelylyel szabadon határozhatja el magát a jónak, vagy a rossznak a követésére.

Az unitáriusok szerint ez azért lehetséges, mert minden ember teljes ártatlanságban születik. – Erre azt feleljük, amit Dávid mond: „Imé, én vétekben fogantam és bűnben melengtettem engem az anyám” (Zsolt 51,7), vagy amit Pál mond: „Oh, én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg engem e halálnak testéből?” (Róm 7,24). Az unitáriusok tehát a Szentírás világos bizonyosságai ellenére elvetik az Isten eleve elvégzésének tanát. Vagyis az üdvösséget végsőleg nem az Isten kegyelmétől, hanem a gyarló ember hitétől és jószándékától teszik függővé.

Mit tanítanak az unitáriusok a keresztségről?

Az unitáriusoknak nincsenek sákramentumaik, csak „vallásos szertartásaik”, amelyeknek eredete is, a célja is teljesen emberi. Ezek közül az egyik a keresztség, amellyel az embert a keresztyén vallás tagjai közé felveszik. Szoros értelemben véve azonban nem a keresztség teszi az embert keresztyénné, mivel a keresztyén szülőknek a gyermekei is keresztyének – ahogy Pál apostol

mondja: „Ha a gyökér szent, az ágak is szentek” (Róm 11,16). Így tehát unitárius lehet valaki anélkül is, hogy ténylegesen megkeresztelkedett volna.

Szerintünk a keresztség nem pusztán külsőleges szertartás, hanem az „újászületés fürdője” (Tit 3,5), amely a belső megújulásról ígérlet és bizonyosság. Pál ezt így fejezi ki: „Eltemettünk Krisztussal együtt a keresztség által a halálba, hogy miképpen feltámasztott Krisztus a halálból az Atyának dicsősége által, azonképpen mi is új életben járjunk” (Róm 6,4).

Mit tanítanak az unitáriusok az úrvacsoráról?

Az úrvacsora a másik vallásos szertartásuk, amely által – a Kátéjuk szavai szerint – „Jézus halálára emlékezünk és példája követésére buzdítást nyerünk”.

Az unitáriusok szerint tehát az úrvacsora pusztán a Jézus halálára emlékeztető szent vendégség. – Szerintünk az úrvacsora nem egy halott emberre való emlékezés, hanem rajta keresztül Jézus Krisztus életközösségbe akar lépni velünk: „Aki eszi az én testemet és issza az én véretem, az énbennem lakik és én is abban” (Ján 6,56). Ezért mondja Pál apostol: „A hálaadásnak pohara, amelyet megáldunk, nem a Krisztus vérével való közösségünk-e? A kenyér, amelyet megesszünk, nem a Krisztus testével való közösségünk-e?” (1Kor 10,16).

Mit tanítanak az unitáriusok az anyaszentegyházról?

Szerintük az anyaszentegyház csak lelki szövetség, vallási és erkölcsi társulat, amelynek célja a földön Isten országának terjesztése. Kátéjuk szerint: „Ebben az anyaszentegyházban mindenki annyit ér, amennyit buzgó imádsága és kitartó munkája, hitreménye és áldozatos szeretete által kiérdemel magának.”

Ezzel szemben – a Biblia tanítása szerint – az anyaszentegyház *nem* az ember akaratából, hanem Isten örök eleve elvégzéséből jött létre és megalapítója maga az Úr Jézus Krisztus. Isten Fia gyűjti egybe magának ezt a kiválasztott gyülekezetet a világ kezdetétől fogva annak végéig. Az Isten „tulajdon vérével” szerezte az ő anyaszentegyházát (Csel 20,28).

Milyen az unitáriusok egyházszerkezete?

A helyi gyülekezet teljes önkormányzatot élvez minden kérdésben. Az egyházközségek együttesen alkotják az Unitárius Egyházat, amelynek az ügyeit a főgondnok és a püspök intézi. 1968 óta hazánkban is van önálló püspökük. Legfőbb szervük a Zsinati Főtanács, amely 7 évente választja a főgondnokot és a püspököt.

Milyen az unitáriusok ökumenikus kapcsolata?

Az ökumenikus mozgalom területén kissé elkülönülő táborot alkotnak. Ennek elsősorban az az oka, hogy a Krisztus istensége kérdésében elfoglalt álláspontjuk miatt valamennyi keresztyén felekezet idegennek érzi őket. Az Egyházak Világtanácsának is azért nem lehetnek a tagjai, mivel a Világtanács tagegyházai sorába csak azokat az egyházakat lehet felvenni, akik elfogadják az 1948-ban Amsterdamban megfogalmazott „Bázist”: „Az Egyházak Világtanácsa azon egyházak közössége, akik a mi Urunk Jézus Krisztust Istennek és Üdvözítőnek elismerik.” – Az unitáriusok ezt nem tudják elfogadni.

Hazánkban is a protestáns egyházak közé számítják magukat, bár hivatalosan itt sem lehettek a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának a tagjai.

Mennyi az unitáriusok száma?

Korábban úgy beszéltek róluk, hogy a világ unitáriusainak a fele hazánkban él. 1919-ben 60 ezerre becsülték a számukat. Azóta azonban nincsenek megbízható adataink az Erdélyben élő unitáriusokról. Azt viszont tudjuk, hogy 1962-ben az USA-ban 185 ezer unitáriust tartottak számon.

Hazánkban a mintegy 5000 hívőt tömörítő 8 egyházközségben 11 lelkész teljesít szolgálatot. Hitéleti tevékenységük végzésére 8 templom áll rendelkezésükre. Kéthavonta jelenik meg az „Unitárius Élet” című lapjuk. A Magyar Rádió évente több alkalommal közvetít unitárius istentiszteletet.

5. A BAPTISTA EGYHÁZ

Mit jelent a „baptista” név?

A köztudatban a baptisták említésekor általában azokra a keresztyénekre gondolunk, akik a keresztséget felnőttkorban, és pedig bemerítés vagy alámerítés formájában szolgáltatják ki. De ez nem pontos meghatározás, mivel több olyan keresztyén közösség van, amely elveti a gyermekkeresztséget és hitvallásilag mégsem baptista.

Az egyháztörténet tanúsága szerint már az apostoli kortól kezdve voltak olyan evangéliumi csoportok, amelyek a mai baptisták által vallott hitelveket hirdették és gyakorolták. A mai baptisták gyakorlatát és tanítását a reformáció korában keletkezett ún. „anabaptista” (= újrakeresztelkedett) mozgalmak közelítik meg a legjobban. Ezt a nevet az ellenfeleik adták nekik.

Mivel a középkor jogrendje eretnekeknek tekintette őket, mind a Római Egyház, mind a protestánsok ezrével végezték ki az anabaptistákat. Ausztriában például az volt a szabály: aki meg nem tér közülük, annak máglyán kell meghalnia, aki megtér, azt irgalomból – csak – lefejezik.

Hogyan született meg az újkori baptizmus?

A baptizmus jelenlegi formáját az Angol Államegyházból kiüldözött John Smyth és néhány puritán társa alakította ki. 1609-ben merítkeztek be Amsterdamban és ők alapították meg 1612-ben Londonban az első baptista gyülekezetet.

A magyarok közül Rottmayer János (+1901), Hamburgban

dolgozó iparoslegény fogadta el elsőnek a bemerítkezést. Őt aztán 1846-ban visszaküldték Pest-Budára a magyarországi misszió megindítására.

Hogyan született meg az Ócsai Hitvallás?

A fiatal baptista közösség a hatósági zaklatások elkerülése végett mindent megtett, hogy elnyerje a vallásfelekezete állami elismerését. Az 1895. évi XLIII. tc. előírta, hogy az elismerésre igényt tartó vallásfelekezeteknek be kell mutatniuk a szervezeti szabályzatukat, amely tartalmazza a hitéletükre vonatkozó összes rendelkezéseket. Így született meg a szövetségbe tömörült magyar baptisták első hitvallása, az Ócsai Hitvallás 1905-ben. Ennek alapján Apponyi Albert kultuszminiszter 1906-ban engedélyezte a budapesti hitközség működését az egész országra kiterjedő jogkörrel.

Mit tanít a Baptista Egyház a keresztségről?

A baptisták a keresztséget csak felnőttkorban (1) és bemerítéssel (2) szolgáltatják ki az újjászületett embereknek (3). És ha valaki felnőttkorban tér át hozzájuk egy másik egyházból, ahol gyermekkorában már megkeresztelték, azt is bemerítéssel újrakeresztelik, mivel a gyermekkeresztséget érvénytelennek tekintik (4). Vegyük sorba ezeket a tanításokat és mondjuk el az ellenvetéseinket.

ad 1. A baptisták szerint a keresztség a keresztyén hit nyilvános és önkéntes megvallása, tehát csak azt a felnőtt vagy érett gyermeket fogadják el keresztelezésre, aki képes arra, hogy a keresztség jelentőségét felfogja. Szerintük a Bibliában nincs szó a gyermekek keresztelezéséről és azt nem is parancsolta Krisztus.

Szerintünk a hívő keresztyén szülők gyermeke, még ha öntudatlan is, nem tekintendő hitetlennek. Az ilyen gyermekekre is áll az ige: „Ha a gyökér szent, az ágak is azok” (Róm 11,16). Péter apostol az anyaszentegyház földi megalakulásakor, amikor megtérésre és megkeresztelkedésre inti a sokaságot, nyilván mondja: „Néktek lett az ígélet és a ti gyermekeiteknek!” (Csel 2,38–39). Már az Ószövetségben is azt olvassuk, hogy Isten a hívő Ábrahá-

mot gyermekeivel és minden ivadékával együtt befogadta örök szövetségébe (1Móz 17,7–14). Az Úr Jézus végtelen szeretettel hívta magához és megáldotta a kisdedeket (Mk 10,13–16) és haragra gerjedt a tanítványai ellen, akik el akarták zárni azokat áldásától. Az Újszövetségben több helyt van szó arról, hogy az apostolok a megtérteket egész házuk népével megkeresztelték (Csel 16,15; 33–34; 1Kor 1,16). A háznépen pedig a Biblia szó használata szerint mindig a családba tartozó gyermekeket is érteni kell.

ad 2. A baptisták szerint az Újszövetségben a bemerítés volt a keresztelezés általános módja. Szerintük Keresztelő János a megtérőket bemerítette a Jordán folyó vizébe. Krisztus is így merítette be.

Szerintünk semmi döntő adat nincs arra, hogy Keresztelő János „bemerítéssel” keresztelt volna. Viszont bizonyos, hogy az itt használt görög szavak – a „baptidzein” és a „baptismos” – nemcsak bemerítést jelentenek az Újszövetségben, hanem egyszerű megmosást is. Például a Mk 7,4-ben a magyar „megmosás” szónak az eredeti szövegben a „baptismos” szó felel meg. – Különbösen is teljesen lehetetlen, hogy az apostolok mindig bemerítéssel, víz alá buktatással kereszteltek volna. Hova meríthettek be a víztelen Jeruzsálemben az első pünkösdi napján 3000 embert? (Csel 2,41). És vajon volt-e bemerítő medence a filippi börtönben? (Csel 16,33) stb.

ad 3. A baptisták csak újjászületett embernek szolgáltatják ki a keresztséget.

Mi, reformátusok nem értünk egyet a baptisták – és a methodisták – álláspontjával, akik a maguk újjászületésének napját, óráját, sőt néha még a percét is tudni vélik és ezt másoktól is megkövetelik. Téves gondolat, hogy csak az az igazi megtérés, amelyik olyan hirtelen történik, mint a Pál apostolé (Csel 9,1–20). Ha ez igaz volna, akkor a többi apostol közül sem lehetne a többséget igazán megtértekné tekintenünk, mert egyikről sincs feljegyezve olyan hirtelen megtérés, amilyen a Pálé. Nem az a lényeges, hogyan történt, csak az a lényeges, hogy megtérjünk úgy, ahogy a Szentlélek vezérli és irányítja az életünket. Ez

a megtérés sok keresztyén családban felnövekedett embernél lassan és szinte észrevétlenül történik.

ad 4. Ami pedig a baptistáknak azt a gyakorlatát illeti, hogy a hozzájuk áttért felnőtteket is újrakeresztelik, erről mi azt tanítjuk, hogy Isten a keresztséget egyszeri sákramentomnak rendelte, nem pedig ismétlődőnek, mint az úrvacsorát. A keresztséggel jelzett és megpecsételt isteni ígéretek a gyermekeknek éppen úgy, mint a felnőtteknek egyszer s mindenkorra szólnak. „Mert megbánhatatlanok az Istennek ajándékai és az Ő elhívása” (Róm 11,29).

Miért akarjuk mégis az Úr Istennel másodszor is letétni ugyanazt a pecsétet, mintha egyszeri ígérétként nem bízánk? Isten felségének és a sákramentum szentségének mond tehát ellene a keresztség szükségtelen megismétlése.

Mit tanítanak a baptisták az úrvacsoráról?

Az úrvacsora Krisztus halálára emlékeztet és a halála előtti éjszakán adott parancsának engedelmeskednek, amikor rendszerint minden hónap első vasárnapján kiszolgáltatták. Zwingli tanítása nyomán a baptisták az úrvacsorát csak emlékünnepek tartják.

Milyen jellegzetes tanításaik vannak még a baptistáknak?

* Többségük azt vallja, hogy Krisztus Szűztől születésének a tanítása lényeges része a Krisztus istenségébe vetett hitnek. A kisebbségnek nincs szüksége ilyen alátámasztásra, mivel a Szűztől születésre nem találnak utalást sem Pál irataiban, sem Márk és János evangéliumában.

A megváltásról azt vallják, hogy mindenki, aki igazán hisz Krisztusban, mint személyes Megváltójában, üdvözülni fog, a papok vagy az egyház közbenjárása nélkül.

Ami a pokolról szóló tanítást illeti, a legtöbb baptista nehezen tudja összeegyeztetni a mindeneken könyörülő Isten képét egy vég nélküli büntetéssel és szenvedéssel, amit azokért a bűnökért kap, amiket a rövid földi élete alatt elkövetett.

Az elválást – a házasságtörés esetét kivéve – Isten ígéje

alapján megengedhetetlennek tartják. A házasságtörők nem mehetnek be Isten országába.

Istentiszteletüknek nincs előírt liturgiája, de nagy szerepet játszik benne a gyülekezeti ének. A gyülekezeti alkalmak látogatását jobban megkövetelik, mint a történelmi egyházak.

A történelmi baptista szemlélet azt vallja, hogy minden egyháztag és minden hitvalló keresztyén egy evangélista. Szóban, cselekedetben és magatartásban köteles bizonyosságot tenni a keresztyén hitről és törekednie kell arra, hogy másokat is megnyerjen azoknak elfogadására.

Milyen a baptisták egyházszervezete?

A gyülekezethez a saját kérésükre és vallástételük alapján bemenítésben részesült tagokon kívül egyéb lelkigondozottak is tartoznak: a törekvők és a gyülekezeti tagok családtagjai közül azok, akik rendszeresen részt vesznek az istentiszteleten.

A lelkipásztori, presbiteri és diakónusi tisztelet csak „felavatót” – tehát bemenített – személyek tölthetik be.

A Magyarországi Baptista Egyház tagjai négy egyházkerületben élnek. Vezető testületük az Országos Közgyűlés. Két közgyűlés között az Egyháztanács látja el a funkcióját, élén az egyházelnökkel.

Korábban sem az igehirdetők tudományos képzését, sem a külön lelkipásztori tisztelet nem tartották feltétlenül szükségesnek. 1906 óta a lelkészképzést Teológiai Szemináriumukban végzik, amely szorosan együttműködik a Debreceni Református Teológiai Akadémiával.

Mennyi a baptisták száma?

A legtöbb baptista az Amerikai Egyesült Államok egyházai-ban él: több mint 21 millió. De a Szovjetunióban is 3 millió baptistáról beszélnek. A Baptista Világszövetség 1967-ben 27 millió bemenített gyülekezeti tagot tartott számon. Ha ehhez hozzávesszük a törekvőket és a gyülekezeti tagok még kiskorú, megkeresztetlen családtagjait is, világviszonylatban mintegy 60–70 millió ember él a Baptista Egyház hatása alatt.

Hazánkban 20 ezer tagról beszélünk, akik 430 gyülekezetben élnek. 370 imaházuk van, ezenkívül 60 helyen, magánlakásokban tartják az összejöveteleiket. A lelkigondozást 100 lelkész végzi.

Milyenek a baptisták ökumenikus kapcsolatai?

Az 1905-ben alakult Baptista Világszövetség rendkívül sokat tesz az evangélium terjesztéséért és – nyilván nagyszámú színes bőrű tagja iránti szolidaritásból – bátran harcol a faji megkülönböztetés ellen. Az Egyházak Világtanácsának megalakulása óta tevékeny tagjai, amelybe a Magyarországi Baptista Egyház 1956-ban, Galyatetőn kérte a felvételét.

6. A METHODISTA EGYHÁZ

6.7.

Honnan ered a methodista elnevezés?

John Wesley (1703 – 1791) a Methodista Egyház megalapítója, buzgó anglikán lelkészcsaládban született. Édesanyja a hét napjait pontosan beosztva mind a tizenkilenc (!) gyermekével rendszeresen folytatott lelki beszélgetéseket. Ezt a megszokott lelki gyakorlatot John később, oxfordi diák korában is folytatta. Charles öccsével együtt egy ún. „Szent Klub”-ot alapítottak, ahol a tagokkal összeállították a kötelességek napi menetrendjét: órákat fordítottak betegek látogatására, hetenként kétszer böjtöltek, rendszeres önvizsgálatot tartottak, hogy szakítsanak rossz szokásaikkal, naponta háromszor hangosan imádkoztak és minden órában megálltak egy csöndes fohászra. Az életmódnak e szigorú szabályai miatt diáktársaik hamarosan gúnyolni kezdték őket és „methodistáknak”, azaz „módszereskedők”-nek nevezték. Ez a gúnynév aztán rajtuk is maradt.

Hogyan alakult meg a methodista mozgalom?

Wesley már felszentelt anglikán lelkész volt, amikor egy összejövetelen tudatára ébredt, hogy Krisztus minden bűnét elvette. —

Ez az óra 1738. május 24-én este 3/4 9, nemcsak Wesley újjászületésének, hanem a methodista „ébredési és megszentelődési” mozgalomnak is a születése órája. Eddig ugyanis Wesley és barátai számára az Anglikán Egyház és annak rendje volt az üdvösség közvetítője. A pontosan végrehajtott egyházi szabályo-

kat vélték a kegyelem csatornáinak. Most a Krisztussal való személyes hitbeli összeköttetés lett a fontos számukra.

Szerintünk az újjászületés az Isten Lelkének olyannyira szabad, titokzatos és belső munkája az emberi szívben, hogy annak kezdőpontját nemcsak mások, de mi magunk sem tudjuk magunkról megállapítani. Ezért szerintünk önámítás, ha valaki az újjászületésének napját, óráját és néha még a percét is tudni véli és ezt másoktól is megköveteli. Gondoljunk a János 3,8-ra...

Az anglikán templomok persze bezárultak az új tanítás előtt. Wesley nem kapott egyházi beosztást. Ezért a szabad ég alatt prédikált tovább, hogy elsegítse az embereket arra az egész életet átforgató tapasztalatra, amit ő maga is átélt. Amikor aztán a hitre jutottakat szervezetbe tömörítette, azzal nem az volt a célja, hogy új egyházat alapítson, hanem hogy a megtérésre jutottak együtt imádkozhassanak.

Az Anglikán Egyház nem is tudott megbocsátani Wesleynek, az angol nemzet azonban elismerte az erkölcsi megújulás körüli érdemeit.

Halála után a Westminster-apátságban kapott helyet a Brit Birodalom hősei között.

Milyen a metodisták hitvallása?

Wesley „25 Artikulus”-ban foglalta össze a metodisták hitvallását. A 25 cikkely közül 23-at az Anglikán Egyház hitvallásából vettek át. Hiszen ébredési mozgalmuk megindulásakor nem az Anglikán Egyház tanítását kifogásolták, hanem a Szentírás tanításától eltérő életgyakorlatát. A Szentírás mellett van egy gyakorlati kézikönyvük, az „Általános Szabályok”. Ez három részre oszlik:

1. Felsorolja mindazt a fosszat, amit a metodistának kerülnie kell. Ilyenek: az Úr nevének hiábavaló említése, az Úr napjának megszegése, a lelkipásztorok megszólása stb.

2. A második rész: a jó, amit tenni kell. Ilyen ajánlott jócselekedetek például az irgalmasság gyakorlása és a szorgalmas élet.

3. A harmadik rész azt tartalmazza, amire még ügyelni kell. Ilyen például az Ige olvasása, a kegyelmi eszközök igénybevétele.

Mindezekhez „Kiegészítések” és „Különleges Tanácsok” is járulnak:

- a) Legyenek mértékletesek, tartózkodjanak a szeszes italoktól,
- b) és a dohányzástól, mivel károsak az emberi szervezetre.
- c) Ruházatukban kerüljék a feltűnő divatot,
- d) ékszert – jegygyűrűt kivéve – ne hordjanak.
- e) Lehetőleg a közösséghez tartozóval kössenek házasságot.
- f) Az adakozás nem kötelesség, hanem kiváltság. Minde-nünk az Úré.

Mit tanítanak a metodisták a Szentháromságról?

A Szentháromságról szóló tanítás – szerintünk – annak a három aspektusnak a kifejezése, hogy mi hogyan tapasztaljuk meg Istent. Amikor úgy gondolunk Istenre, mint a Teremtőre, akkor úgy fogjuk fel őt, mint Atyát. Amikor azt nézzük, hogy a történelemben hogyan nyilatkoztatta ki magát a Jézus Krisztus személyében, akkor úgy gondolunk Istenre, mint Fiúra. És amikor úgy érezzük őt, mint egy mindent átható, állandóan jelenlévő erőt az életünkben, akkor úgy találkozunk Istennel, mint a Szentlélekkel.

Mit tanítanak a metodisták a sákramentumokról?

A metodisták is vallják, hogy csak két sákramentum van, mivel Jézustól csak ez a kettő származott:

1. A keresztségnél megtartották a gyermekkeresztséget, amelyet inkább meghintéssel végeznek, mint bemeztéssel.

2. Az úrvacsorá a Krisztus halála általi megváltásunk sákramentuma és annak a szeretetnek a jele, amit a keresztyéneknek meg kell mutatniok egymás között. A sákramentumban a Krisztus testét csak „mennyei és lelki” módon adják, kapják és eszik. És a hit az az eszköz, amely által Krisztus testét veszik és eszik az úrvacsorában.

Milyen jellegzetes tanításai vannak a metodistáknak?

Nem nagy súlyt helyeznek a teológiailag tisztázott tanra. „Azt hiszem – mondta egyszer Wesley –, az irgalmas Isten inkább az emberek életét és vérmérsékletét nézi, mint az eszméiket.”

A vallás belső megtapasztalása, amikor az Isten Lelke közvetlenül tesz bizonyosságot a hívó ember lelkében, hogy az illető az Isten gyermeke, a megtérés drámai átélése és a szent életgyakorlat a hangsúlyos náluk. Nem ismerik a csendes, fejlődő, a szív mélysegeiben lezajló megtérést, amiről a mustármag és a kovász példázata beszél.

A Szentírással ellentétben tanítják, hogy a megszentelődést már e földi életben is tökéletesen el lehet érni.

Elvetik a predestinációt, az eleve elrendelés tanát. Vagyis az üdvösséget végső soron nem az Isten kegyelmétől, hanem az ember hitétől és jó szándékától teszik függővé.

Vallják, hogy a kegyelem állapotából ki lehet esni, az üdvösséget el lehet veszíteni. – Ha ez így lenne, az azt jelentené, hogy az emberi bűnnek nagyobb az ereje, mint az Isten üdvözítő kegyelmének.

Milyen a metodisták gyülekezeti élete?

Azt tanítják, hogy a Szentírás szerinti élet az újjászületéssel kezdődik. Jóllehet megkeresztelik a gyermekeiket, teljes jogú tagoknak csak azokat veszik fel a gyülekezetbe, akik a Jézus Krisztusban való személyes hitük alapján elkötelezik magukat a keresztyén életre. Az egyházhoz csatlakozni kívánóhoz két kérdést intéznek:

– „Vallod-e Jézus Krisztust Üdvözítődnak és Uradnak és hűséget fogadsz-e az Ő királysága iránt?”

– „Elfogadod-e és vallod-e a keresztyén hitet, amint az a mi Urunk Jézus Krisztus evangéliumában található?”

Hogy a fogadalom megtartása jobban ellenőrizhető legyen, a tagok lakóhelyének megfelelően a gyülekezet „osztályokra” oszlik. Egy-egy osztály kb. 12 személyből áll, közülük egyik az

„osztályvezető”, aki osztályának minden tagját hetenként legalább egyszer látja. Így ellenőrzi, miként fejlődik a hitéletben és tanácsokat adhat.

Milyen a metodisták egyházszerkezete?

Különböző országokban más és más. A Magyarországi Metodista Egyház életét az évi konferencia irányítja, amelynek tagjai az egyház lelkészei és a gyülekezetek küldöttei. Elnöke a szuperintendens, akit a lelkészek közül négyéves időtartamra választ a konferencia. Mivel újraválasztható, több cikluson át ugyanaz a lelkész is betöltheti ezt a tiszteletet.

Nők is lehetnek teljes jogú lelkipásztorok. De aki férjhez megy, állásáról le kell, hogy mondjon.

Hazánkban az első szervezett metodista gyülekezet 1900-ban alakult. Jelenleg kb. 2000 aktív egyháztagot tartanak számon, akik 39 gyülekezeti és szórványközösségben 38 lelkész vezetésével folytatják vallásos tevékenységüket. Világviszonylatban azonban több mint 15 millió egyháztagot és mintegy 25 millió támogatót tartanak nyilván. Így csaknem 41 millió lélek tartozik a metodisták vonzásába.

Milyenek a metodisták ökumenikus kapcsolatai?

Más felekezetekkel való testvéri közösséghez szerintük nem szükséges a részletekig menő egyetértés. „Egység a lényegesben és szabadság a lényegtelenben” – tanította Wesley. Vállalni tudják a közösséget mindazokkal az egyházakkal, amelyek

1. az üdvösségre jutáshoz egyedül Jézus Krisztus engesztelő áldozatának az elfogadását tartják szükségesnek;

2. gyülekezeti szokásaik (pl. a keresztség) tekintetében pedig a saját véleményüktől eltérő felfogást is tiszteletben tartanak.

3. Végül: nem lépnek fel az egyedül üdvözítő egyház igényével.

A metodisták nem tekintik feladatuknak, hogy más evangéliumi egyházak hitvalló tagjait megnyerjék a maguk számára. Szerintük „nem áttérésre, hanem megtérésre” van szükség. Mert az üdvösség szempontjából nem az a lényeges, hogy ki milyen feleke-

zet tagja, hanem az, hogy milyen viszonyban van Jézus Krisztussal.

Ökumenikus alkalmainkon „intercommunio”-ban vagyunk velük, vagyis egymás kezéből tudjuk venni az úrvacsorát.

Az Egyházak Világtanácsának alapító tagjai.

7. AZ ADVENTISTA EGYHÁZ

Az „advent” szó eljövetelt, megérkezést jelent. Ezt a nevet azért kapták, mert az adventisták Krisztus-közeli visszajövetelét várják.

A Krisztus-várás nem adventista találmány: Minden keresztyén hisz abban, hogy Krisztus, aki felment a mennybe, és ül az Atya Isten jobbán, „onnan leszen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat”. Az első keresztyének azt várták, hogy Krisztus még az ő életükben visszajön és megtartja az ítéletet. Pál a visszatérés időpontjáról azt vallotta, amit Jézus mondott: „Vigyázzatok azért, mert sem a napot, sem az órát nem tudjátok, amelyen az embernek Fia eljő” (Mt 25,13).

Hogyan született meg az Adventista Egyház?

Alapítójuk, William Millér (1782 – 1849) amerikai farmer-családból származott. Szülei után eredetileg ő is baptista volt. 1822-ben kezdett apokaliptikus tudományával foglalkozni. A Dániel könyve 8,1 – 4; 9,24 – 27 és a 4Móz 14,34 egybevetéséből kiderítette, hogy Krisztus 1843. március 21. és 1844. március 21. között fog visszatérni, hogy megkezdje ezeréves uralmát a földön.

Felismeréseit könyvben és prédikáló körúton terjesztette. Hívei a világvége hangulatában az utolsó napokon – 1844. március 21. közeledtekor – abbahagytak minden munkát, a földeket nem vetették be, vagyonukat szétosztották a „hitetlenek” között és fehér ruhába öltözve, dalokat énekelve várták az Urat. Boston város kirakataiban ilyenféle feliratokat lehetett olvasni: „Menny-

bemenetelre alkalmas fehér ruhák legújabb divat szerint igen olcsó áron kaphatók!” – Az Úr azonban nem érkezett meg. Miller új időpontot jelölt ki: szeptember 21-ét. De hiába emelték a fejüket és a szemüket az égre – ahogy az evangélium mondja (Luk 21,28) – és hiába hagyták lábon a termést is, az Úr ismét nem jött.

A csalódások után sokan kijózanodtak a várakozásból. A baptista egyház pedig Millert és a követőit 1845-ben kizárta soraiból.

Számítgadják-e ma is az adventisták Krisztus visszajövetelét?

Az adventisták azt állítják, hogy ők ezt sohasem tették. Hiszen Millerék még baptisták voltak! A mai adventisták elfogadják Krisztus megállapítását: „Arról a napról és óráról pedig senki sem tud, az ég angyalai sem, hanem csak az én Atyám egyedül” (Mt 24,36).

Ki volt White nővér?

Ellen G. White (1827–1917) asszonynak – vagy ahogy a hívei nevezték: „White nővérnek” – látomásai voltak s ezért próféta-nőnek tartották. Könyveit ma is terjesztik és olvassák.

White nővér azt hirdette, hogy Jézus azért nem jött el, mert a keresztyének a szombat helyett a vasárnapot ünneplik, ami rettenetes bűn, minden bűnnek a forrása. Soha senki nem lett volna hitetlenné, ha a világ az Úr napját szombaton ülte volna meg.

A szombat megtartása „különbözteti meg az Isten imádóit azoktól, akik a Vadállatot imádják és részt vesznek a lakomáján”. White nővér szerint tehát a többi keresztyén: „Vadállatimádó!”

Tanítása nyomán aztán 1853-tól kezdve sorra alakultak az olyan színezetű gyülekezetek, amelyek a legfontosabb kérdésüknek a szombat megünneplését tartották. 1860-ban hivatalosan is kiváltak az Adventista Egyházból és felvették a „Hetednapos adventista” nevet. Hamarosan ez az ág jutott túlsúlyba és ma az adventisták lélekszámának a háromnegyed részét ők teszik ki. Most őket ismertetjük.

Hogyan került előtérbe a szombat megünneplése?

A Hetednapos Adventisták szerint Isten már kezdetben elkülönítette a teremtés hetének hetedik napját, mint az ő teremtő hatalmának a folytonos emlékeztető jelét. A hétnek – szerintük – a szombat a hetedik napja, a vasárnap a hét első napja. A Hetednapos Adventisták nem találnak egyetlen helyet sem a Bibliában, amely azt igazolná, hogy Krisztus felhatalmazást adott volna a szombatnak a hetedik napról a hét első napjára való felcserélésére.

A reformátusok szerint a negyedik parancsolat nem azt jelenti, hogy éppen azt a napot kell megtartani, amelyet ma a nyelvünkön „szombat”-nak neveznek, hanem minden hetedik napon kell tartani egy „nyugalom napját”. Mert a „szombat” szó, amely a zsidó „sabbath”-ból származik, nyugalommal jelent. Az ószövetségi szombat lélekölő megtartása ellen az Úr Jézus szavaival és példájával is küzdött: „A szombat lón az emberért, nem az ember a szombatért. Annakokáért az embernek Fia a szombatnak is ura” (Mk 2,27–28). Bizonyos, hogy már az első keresztyének a vasárnapot ünnepték szombat helyett – Krisztus feltámadása emlékére (Csel 20,7; 1Kor 16,2). Ezért mondja Pál apostol: „Senki titeket meg ne ítéljen ... ünnep ... vagy szombat dolgában; melyek csak árnyékai a következő dolgoknak, de a valóság Krisztus” (Kol 2,16–17).

Mit tanítanak az adventisták a keresztségről?

A kereszteselés kérdésében sem Miller, sem az utódai nem változtattak a baptistáktól örökölt állásponton. Krisztus tanítására hivatkozva: „Aki hiszen és megkeresztelkedik, üdvözl!” (Mk 16,16), mindenkitől, aki be akar lépni az egyházukba, megkövetelik, hogy először hitvallást tegyen, aztán keresztelkedjék meg bemeztítés által, tehát azon a módon, amit – szerintük – az újszövetségi egyház idején gyakoroltak. Akit gyermekkorában, illetve felnőttkorában ugyan, de csak leöntéssel kereszteltek meg, azt bemeztítéssel újra keresztelik.

Erről a gyakorlatról már a baptistáknál elmondtuk a Református Egyház tanítását.

Mit tanítanak az adventisták az úrvacsoráról?

Az úrvacsorát negyedévenként ünneplik. Megáldott kenyeret és bort használnak hozzá. A bor azonban alkoholmentes.

Szerintünk az „alkoholmentes bor” szabadlelkű keresztyénekhez nem illő kicsinyeskedés. Jézus és a tanítványai sem mustot ittak az utolsó vacsorán, jöllehet Máté a „szőlő termését” említi csupán (Mt 26,29).

Izraelben a páska vacsorához is mindig bort ittak, csak a nazirok tartózkodtak a borivástól.

Az úrvacsorát megelőzi náluk a lábmosás szertartása, amit a János 13,14–15 alapján Jézus példája nyomán ők is meghonosítottak.

Mit tanítanak az adventisták Krisztus ezeréves uralmáról?

A test halála után az emberi lélek öntudatlanságba, vagyis álomba merül és az Úr eljöveteléig így is marad. Akkor az igazak feltámadnak és Krisztusnak azokkal a követőivel, akik az ő visszajövetelekor még élni fognak, uralkodnak majd „Krisztussal ezer esztendeig” (Jel 20,4).

Vallják, hogy ez az uralom a mennyben fog végbemenni és nem a földön, amely elpusztul és elnéptelenedett pusztasággá lesz végig ebben az időszakban.

Az ezeréves uralom végeztével a föld újból élénk tevékenység színhelye lesz, a gonoszok feltámadásával, az igazak visszatérésevel a mennyből, az Új Jeruzsálem felépítésével a földön és a végítélet végrehajtásával azokon, akik nem akartak megtérni. – Vagyis a Hetednapos Adventisták elvetik az örök pokol létezését és a gonoszok teljes megsemmisítését vallják a világitélet után.

Szerintünk sem Jézus, sem a Biblia nem részletezte az utolsó idők „menetrendjét”. Ezért ebbe most mi se bonyolódjunk bele. A mi hitünk lényege a halál utáni életről, hogy Jézus „elment, hogy helyet készítsen nekünk” s ha visszajön és magához vesz bennünket „mindenkor az Úrral leszünk!” (Ján 14,2–3; 1Thessz 4,17).

Mik a jellegzetességei a H. N. Adventista gyülekezeteknek?

A Hetednapos Adventistáknak mindeddig nincsen megfogalmazott hitvallásuk. Tanításaikat és azok megokolását közvetlenül a Szentírásból veszik. Istentiszteleteiket szombaton tartják. Gyülekezeti életüket a pietista kegyesség jellemzi, amelynek perfekcionista vonásai is vannak. White nővér az Ószövetségre hivatkozva, 1858-ban bevezette a tizedet (Mal 3,8–11).

Tiltják a fenyűzést és az élvezeteket. Nem isznak szeszes italt és nem dohányoznak. Úgy érzik, a káros szenvedélyek gyöngítének az Istenről tett bizonyágtételük hatásosságát. Ezs 66,17 alapján súlyos bűnnek tartják a disznóhús evését is.

Nagy súlyt helyeznek a misszióra, mivel Krisztus nem jöhet el addig, amíg az evangéliuma minden népnek nem prédikáltatik. E célra főleg traktátusokat használnak.

Milyen a H. N. Adventisták egyházszerkezete?

A Hetednapos Adventisták egységes világszervezetet alkotnak. Az egyház legfelsőbb vezető testülete, az 1863-ban létesített „General Konferencia”. Az egész egyház 12 divízióra, a divíziók pedig uniókra oszlanak. A magyarországi unió az Euró-Afrikai Divízióhoz tartozik. A vezetőket delegátusok választják, a lelkészeket viszont a helyi egyházkormányzati szervek küldik a gyülekezetekbe.

Mennyi a H. N. Adventisták száma?

1965-ös adatok szerint a megkeresztelt egyháztagok száma az egész világon 1 197 000 volt, amelynek több mint 25%-a az Egyesült Államokban élt. Ha ehhez hozzávesszük az adventista családok gyermekeit és azokat, akik tagfelvételre várnak, 7-8 millió lélek él a Hetednapos Adventista Egyház vonzókörében.

Hazánkban 6000 főre teszik az egyháztagok számát, akik két egyházkerületben és 131 gyülekezetben élnek. Mintegy 17–18 ezer ember él a lelkigondozásuk alatt. Általában 100 hívő tart el egy lelkipásztort. Jelenleg 100 körül van a lelkészek száma.

Milyenek a H. N. Adventisták ökumenikus kapcsolatai?

Meglehetősen tartózkodók. Az Egyházak Világtanácsába sem kérték a felvételüket, bár megbeszéléseket folytatnak vele: Lelkészképzésük színvonalának az emelésére 1972 óta segítséget kapnak a Debreceni Református Teológiai Akadémiától.

8. A NAZARÉNUSOK

I.

Mit jelent a „nazarénus” név?

Több dologra gondolhatunk. Származhatik a zsidó „nazir” szóból, ami „Isten számára elkülönített”-et jelent, vagy Názáret városának, Jézus származási helyének a nevéből. Az első századokban a keresztyéneket gyakran nevezték „nazarénusoknak” (Csel 24,5), vagyis a Názáreti követőinek. Jelenleg ezzel a névvel nevezünk egy magyarországi vallásos közösséget, akiknek a pontos nevük egyébként: „Krisztusban hívő Nazaréni Gyülekezetek”.

Hogyan keletkezett a nazarénus mozgalom?

A mozgalom szellemi atyja az eredetileg baptista szellemben tanító Heinrich Samuel Fröhlich (1803 – 1857) svájci, thurgau-i lelkész, aki a híveitől a Hegyi Beszéd parancsolataihoz igazodó keresztyén életet követelt. Újrakeresztelkedést hirdető tanait két magyar iparoslegény, Denkél János és Kropacsek János hozta Magyarországra, 1839-ben. Ők keresztelték meg Hencsey Lajos Zala-megyei kovácslegényt, akit a nazarénusok alapítójuként emlegetnek.

Miért ütköztek össze az államhatalommal?

1. A történelmi egyházak azzal gyanúsították őket, hogy szocialista tanokat hirdetnek. Ezzel akarták az állam fellépését elérni ellenük. Ez a gyanú ugyanis az Osztrák – Magyar Monarchiában rendőri felügyeletet vont maga után.

2. Az anyakönyvezés akkoriban kizárólag az egyházak hatáskörébe tartozott. Mivel Hencsey hitvallása elvetette a gyermekkeresztiséget, a keresztleetlen nazareus gyermekeket egyik felekezeti lelkészei sem voltak hajlandók anyakönyvezni.

3. Hencsey hitvallása tiltotta az esküt is, mind a katonaságnál, mind a polgári életben.

4. A legnagyobb probléma volt a katonáskodás, amit szintén nem vállaltak.

5. Végül rendezetlen volt a nazareusok házasságügye is, mivel azokat sem tudták sehol anyakönyveztetni. Így a nazareus asszonyokat, mint paráznákat hurcolták el a családjaik köréből és javító intézetbe zárták őket.

Mindezek a problémák csak sok szenvedés után oldódtak meg. 1977-ben már az állami elismerést is elnyerték, amikor a vitás kérdéseket megnyugtatóan rendezték.

Miért nem esküsznek a nazareusok?

Két bibliai helyre hivatkoznak: a Mt 5,33–37-re és a Jak 5,12-re. Az esküben az ember Istent tanúul hívja állításának megerősítésére. Ez – szerintük – Isten nevének hiábavaló felvétele. Viszont készek – ha ezt akár katonai, akár polgári ügyekben megkívánják tőlük – „fogadalmat” tenni. Közismert igazmondásuk folytán ennek érvénye számukra pontosan olyan, mint mások számára az eskü.

Szerintünk a nazareusok tévesen a betű rabságába esve tanítják, hogy a két idézett helyen mindenféle esküvés el van tiltva a keresztyén embernek. Az Úr Jézus Krisztus is megesküdött az élő Istenre (Mt 26,63–64) és Pál apostol is Istent hívta tanúbizonyságot (2Kor 1,23) és Krisztusra is hivatkozott (Róm 9,1).

Miért nem fognak fegyvert a nazareusok?

A mozgalom kezdetén, az 1850–60-as években még magát a katonaságot mint intézményt tartották a hitükkel összeegyeztethetetlennek. Későbbi beadványaikban azonban már kifejezték, hogy készek fegyver nélküli katonai szolgálatot teljesíteni és állampolgári kötelességüknek ezen a téren is becsületesen eleget

tenni. Ez a szolgálat minden olyan lehet, ahol nem kell közvetlenül fegyverrel bánni. Hittelveik szerint ugyanis az ölés „halálos bűn”, amit ha egy hívő elkövet, soha többé nincs számára visszaút a gyülekezetbe. Tehát ma már nem magát a fegyver-megfogást tartják bűnnek – mint ahogy erre régen több példa is volt –, hanem az emberölésről vallott álláspontjuk eltitkolását tartják becstelennek. Szerintük félrevezetnék az államot – tehát a hazugság bűnébe esnének –, ha a kiképzésnél elfogadnák a fegyvert, viszont ha komolyan sor kerülne a fegyver használatára, nem tudnák azt ember ellen fordítani.

Szerintünk a nazareusok tévesen hivatkoznak a Mt 26,52-re („akik fegyvert fognak, fegyverrel kell veszniök”), mert ez általános tilalmat nem tartalmaz. Itt Jézus csak azt a közismert tényt mondja ki: aki sebet oszt, az sebet is kap! Sem az útegyengető Keresztelő János, sem az Úr Jézus, sem a tanítványai, az apostolok nem kívánták meg a hívő katonáktól a foglalkozásuk elhagyását (Luk 3,14; Mt 8,5–13; Luk 7,1–10; Csel 10).

Hogyan lesz valaki a nazareus gyülekezet tagja?

Alapítójuk, H. S. Fröhlich révén a nazareusok a Baptista Egyházból szakadtak ki. De ma már nem tartják velük a rokonságot, mert szerintük a baptisták „elvilágiasodtak”. „Szervezeti Szabályzatuk” szerint „a tagság előfeltétele a bűnök elhagyása, más szóval a megtérés, azután a bűn nélkül való élet”. – „Aki ezt az erkölcsi szintet el nem éri, nem lehet tag, vagy ha azzá lett, de visszanyatlott, elveszti tagságát a gyülekezeti fegyelem érdekében.” – Valamennyi egyházi közösség közül a nazareusok egyházfegyelme a legszigorúbb.

Mit tanítanak a nazareusok a sákramentumokról?

Az előzetesen gondosan megvizsgált és bűnyallást tett jelöltet „az Atyának, a Fiúnak és a Szent Léleknek nevében az ő bűneinek bocsánatára a Krisztus által hátrahagyott példa szerint” keresztelek meg – tehát alámerítéssel. Ez régen a szabadban történt, folyóvízben és rendszerint sötétben. Ma szűk körben, háznál,

keresztelőkádban és fehér ruhában. Másnap a megkereszteltre kézrátétellel kéri a Szentlélek ajándékát.

(A gyermekkereszttség elvetéséről és a bemerítkezésről vallott református tanítást a baptistáknál részletesen elmondtuk.)

A tagfelvételt rendszerint úrvacsoraosztás követi. Az úrvacsorához hasábokra vágott rendes kenyeret és vörös bort használnak.

A szereztetési igék elmondása után a szertartást végző „egyházi szolga” egy-egy hasábot kézben tartva, sorba járva nyújtja a gyülekezet tagjainak, akik törnek belőle.

A gyülekezet elbocsátása után a gyülekezet tagjai – férfiak a férfiakat, nők a nőket – „szent csókkal” köszöntik egymást (Róm 16,16).

Hogyan folyik le egy nazarénus istentisztelet?

A férfiak és a nők külön padokban ülnek, az utóbbiak bekötött fejjel (1Kor 11,5 – 6). A vasárnapi istentiszteleten kívül hétköznap is többször összegyűlnek, énektanulásra. Az istentiszteleteken ugyanis négy szolamban folyik a gyülekezeti éneklés, hangszeres kíséret nélkül.

Az „igeszóló” a Bibliára tett kézzel imádkozik és szabadon választott textust magyaráz. A terem berendezése egyszerű. Sem képek, sem feliratok nem díszítik. Az istentisztelet bezárása után a látogatókat elbocsátják s ezzel a gyülekezet „zárttá” válik. Csak az „egyházi szolga” és az egyházi fegyelem alatt nem lévő „szabados” tagok maradhatnak benn. Ekkor adják át az üdvözlőleveleket és intézik a gyülekezet belső ügyeit – mindenkitől teljesen függetlenül.

Milyen a nazarénusok egyházszerkezete?

Mivel a Szentírás a kinyilatkoztatás hiteles forrása, és a Szentlélek közvetlenül tanítja az embereket, a nazarénusok szerint nincs szükség papságra és egyházi előjáróságra. A mi fogalmaink szerinti lelkipászorokat „egyházi szolgák”-nak hívják. Munkatársaik a diakónusok, az igeszólók, az imádkozók, a szegénygondozók, a betegápolók, a gazdálkodó atyafiak és az ének-

vezetők. Valamennyiüket a gyülekezet bízta meg a szolgálattal. Ha nem jól végzik munkájukat, felmentik őket a szolgálat alól és így a gyülekezetnek újból tisztség nélküli ún. „szabados” tagjaivá lesznek.

A Krisztusban hívő Nazarénus Gyülekezetek országos ügyeit az egyházi szolgák testülete intézi. Fontos kérdésekben az ún. „Atyafiságos Tanácskozás” dönt, amelyen minden gyülekezet küldöttsége is részt vesz. Az országos vezetést általában a rangidős egyházi szolga látja el.

Milyen a nazarénusok gyülekezeti élete?

A nazarénusok csak egymás közt házasodhatnak. Ennek megszegése halálos – tehát megbocsáthatatlan – bűn, amit az sem tesz jóvá, ha a nem-nazarénus fél később nazarénussá lesz.

Azt tanítják, aki üdvözülni akar, annak hívő életet kell élnie, és a cselekedeteiben is kifejezésre kell juttatnia a belső meggyőződését.

Ezért országszerte szorgalmas munkásoknak ismerik őket.

Híresek az igazmondásukról. Adott szavuk az eskü erejével bír.

Egyszerű ruhában, egyszerű koporsóban, koszorú nélkül temetik a halottaikat. Síremléket sem állítanak. A sírást illetlen dolognak tartják, amivel megbántják az Úr Jézus Krisztust, aki magához vette az elhunytat.

Mennyi a nazarénusok száma?

Jóllehet ilyen néven, hogy „nazarénusok”, csak hazánkban élnek, hasonló gondolkodású hittestvéreik szerte a világban megtalálhatók. Anyaországukban, Svájcban „Evangelisch Taufgesinnten” a nevük és 33 gyülekezetük van. Az Amerikai Egyesült Államokban „Apostolic Christian Church” néven 93 gyülekezetben közel 11 ezer tagot tartanak számon. Az egykori Német Szövetségi Köztársaságban 34 gyülekezetet tartottak nyilván, kb. 2500 taggal. De még Kárpát-Ukrajnában is él 10 gyülekezetben 500 nazarénus.

Hazánkban 1987-es adat szerint a mintegy 7000 nazarénus

hívó 112 gyülekezetben teljesen önállóan folytatja tevékenységét, 19 egyházi szolga, 175 igeszóló és 150 imádkozó atyafi gondozásában.

Vannak-e a nazarénusoknak ökumenikus kapcsolataik?

A magyarországi nazarénusoknak az előzőekben felsorolt külföldi hittestvéreikkel jó kapcsolataik vannak. De ezen túlmenően semmiféle egyházi szervezetnek nem tagjai.

9.

9. A PÜNKÖSDI MOZGALOM

Kik a „pünkösdiel”?

Az entuziasztikus (rajongó) keresztyénség igen szerteágazó mozgalmát hazánkban általában „pünkösdisták” névvel szokták jelölni. Ők azonban „Evangéliumi Pünkösdi Közösség”-nek nevezik magukat. Így mi is a „pünkösdi” megjelölést fogjuk rájuk használni.

Közös ismertetőjelük: valamennyien arra törekednek, hogy a Szentlélek és annak erőteljes bizonyoságtételét az őskeresztyén kegyelmi ajándékok révén megjelenítsék.

Hogyan keletkezett a Pünkösdi Mozgalom?

A pünkösdiel a mozgalmukat három eredőre vezetik vissza: az angolszász megszentelődési mozgalomra, a fundamentalizmusra és az amerikai néger kegyesség-erzelmi kultúrára. – Az 1900-as évek elejé óta az Amerikai Egyesült Államok különböző vidékein egymás után találkozunk a lelki adományok megjelenésével egybekapcsolódó helyi ébredésekkel. A szervezett pünkösdizmus azonban valószínűleg azokból az összejövetelekből keletkezett, amelyeken egy W. J. Seymour nevű néger baptista prédikátor a Csel 2,4 alapján azt hirdette: „Aki nem szól nyelveken, nincs megkeresztelve a Szentlélekkel!” Három éven át tartották imaösszejöveteleiket egy bérelt templomban, nyelveken szólással, nyelveken énekléssel és profétálással. A mozgalom vezetői csaknem valamennyien négerel voltak.

Vagyis a Pünkösdi Mozgalom megindulása elsősorban egy

olyan lelki ébredésre vezethető vissza, amely Észak-Amerika elnyomott négerai között századunk kezdetén támadt.

— Gyors terjedésük oka — a pünkösdiéket szerint — maga a Szentlélek — (Akiről sokszor úgy beszélnek, mintha kizárólagos tulajdonuk lenne!) —, Aki arra képesíti a pünkösdi evangélistát, hogy az evangélium hirdetését jelek kövessék, úgy, amint azt a Márk 16,17–18-ban olvassuk: beteggyógyítás, nyelveken szólás és egyéb csodák.

A szociológusok viszont a pünkösdiéket terjedésének az okát a kizsároltakkal és elnyomottakkal való eredményes kapcsolatban látják. A pünkösdi közösségben a névtelenség a társadalmi jelentéktelenségből személyiséggé nőnek fel. — A pszichológusok szerint sok jól szituált ember van közöttük. A technizált életformában sokan vágnak mély érzelmi élményekre s akik ezt vallási síkon keresve a protestáns egyházak intellektuális istentiszteletében nem találják meg, a pünkösdi gyülekezeteket keresik fel.

Hogyan lesz valaki a pünkösdi közösség tagja?

— A „megtérés keresztsége” által, amit bemerítkezéssel hajtanak végre. Szerintük Jézus Krisztus maga is bemerítkezett és a bemerítést mindenkor tanítványaira bízta. A bemerítés az újjászületés jelképe, a Megváltóba vetett hit gyümölcse, beiktatás a gyülekezet tagjai-sorába. Bemerítésben csak az részesülhet, akinek életében láthatók a megtérés gyümölcsei, aki a Krisztusba vetett hitéről nyíltan vallást tesz és a bemerítést önként kéri.

— A bemerítéssel kapcsolatos ellenvetéseinket a baptistáknál részletesen elmondtuk.

Mit értenek a pünkösdiéket a Szentlélek-keresztségén?

A pünkösdiéket szerint a keresztségtől, mint sákramentumtól (amelyet ők „megtérés keresztsége”-nek hívnak), meg kell különböztetni a Szentlélek keresztségét, amelyet Isten azoknak ad meg, akik érte tusakodva imádkoznak. Ennek jelei:

1. a hívő reszketése, elgyengülése, sokszor földre esése,
2. az imádságnak a hívő lelkéből nagy erővel való kitörése,
3. a „nyelveken beszélés”, amely szerintük abban áll, hogy

az, aki a Szentlélek keresztségben részesült, vagy egyelőre addig ismeretlen nyelven kezdi dicsőíteni Istent, vagy pedig olyan szavakkal, amelyeknek semmiféle eddig ismert élő, vagy holt nyelvben nincsen értelmük.

Pünkösdi szemlélet szerint a történelmi egyházak húsvét és pünkösdi között megrekedtek. Tudják ugyan, hogy Jézus meghalt és feltámadt, de hiányzik náluk a pünkösdi erő. Az Üdvözítő sem prédikált addig, amíg ezt a keresztséget el nem nyerte és a tanítványait sem hagyta prédikálni a Szentlélekkel való megkeresztelkedés nélkül.

A Szentlélek-keresztség ismertető jeléről a többség azt tanítja: „A Lélek-keresztségét a nyelveken szólás kezdeti jeléről ismerjük meg!” A többség azonban nem tartja szükségesnek a Szentlélek-keresztséget az üdvösséghez, hanem egyszerűen erővel való felruházásnak tartja a missziói szolgálathoz.

Erre mi azt feleljük: Amit a keresztség jelent és pecsétel meg, természetesen csak a Szentlélek teheti a hívők szívében és életében valósággá. Máté evangéliuma szerint (3,11) ez különbözteti meg Keresztelő János, az ember és Jézus Krisztus, az Isten keresztségét, aki „Szentlélekkel és tüllel” keresztel. — Ez azonban nem jelenti azt, hogy kétféle keresztség van. A Szentlélek keresztsége külsőségekben megnyilvánuló jelekhez sincs kötve. Nem bizonyos, hogy a látszólag hatalmasan imádkozó ember mindig a Szentlélekből szól (Mt 6,5–8). Reszketést és hasonlókat sem olvasunk például a pünkösdkor megkeresztelt háromezernél. — És ami végül a „nyelveken szólást” illeti, ez sincs feltétlenül hozzákötve a Szentlélek által való megkereszteléshez, ami világosan kitűnik az 1. Korinthusi levél 14. részéből. Korinthusban a pogányok között is sokan voltak, akik „nyelveken szóltak”.

Mit értenek a pünkösdiéket a „nyelveken szóláson”?

Olyan emberi, vagy angyal-nyelven történő beszédet, amelyet az illető sohasem tanult. Az a vitás kérdés, vajon a nyelveken szólásnál igazán milyen „idegen nyelv”-ről van szó, nehezen lenne vizsgálható és bizonyítható.

A pünkösdiiek tartózkodók e tekintetben és ilyen kísérlethez nem állnak rendelkezésre.

Egyébként a pünkösdiiek megkülönböztetik az istentiszteleteken jelentkező nyilvános nyelveken szólást – amelyet az 1Kor 14,27 szerint meg is kell magyarázni! – attól a személyes nyelveken szólástól, amelyet nem-intellektuális imádságnak, vagy dadogó magasztalásnak is nevezhetünk (Róm 8,26).

Szerintünk a nyelveken szólás azok közé a dolgok közé tartozik a Szentírásban, amelyeknek megértésére az Úr Isten sem hitünknek, sem tudományunknak nem adott elég világosságot. A Szentírás és a történelem példái szerint a Szentlélektől vezetett igazi keresztyén élet nagyon is lehetséges nyelveken szólás, vagy bármiféle más rendkívüli testi vagy lelki jelenség (reszketés, földreesés, kiáltozás, nagy erővel kitoró imádkozás stb.) nélkül is.

Mit tanítanak a pünkösdiiek a karizmákról?

Hiszik, hogy a Szentlélek jelenléte a hívő ember életében szükségképpen megtermi a „Lélek gyümölcseit” is. Ezekkel biztosítja a gyülekezeti szolgálathoz szükséges természetfeletti hatalmat. Ilyenek: a bölcsesség beszéde, a tudomány beszéde, a lelkek megkülönböztetésének a képessége, a csodatevő erő és gyógyítás, a prófétálás és a nyelveken szólás, illetve annak magyarázása. A prófétáláson a jövő eseményeinek a megmutatását értik.

A beteggyógyítás jelensége főleg egyes kiemelkedő személyekhez, az ún. „gyógyító evangélisták”-hoz kapcsolódik. Korábban ez volt a pünkösdiiek álláspontja: „Aki hisz, meggyógyul, aki nem gyógyul meg, nem hitt igazán!” – Ma a pünkösdi csoportok többsége hisz ugyan az imádság által történő gyógyulásban, de az orvosi segítséget ma már nem utasítja el. Ugyancsak tanítják a démonoktól való megszálottság lehetőségét, amit a „démonok kiűzése”-vel gyógyítanak.

Ehhez csak annyit fűzzünk hozzá: Ha az orvos foglalkozása nem volna keresztyénhez illő, és orvossággal élni keresztyénnek nem volna szabad, Isten bizonyára nem egy orvosemberre, még-

hozzá egy nagyon „szeretett orvosra”, Lukácsra bízta volna két újszövetségi könyvnek a megírását is és nem rendelte volna őt Pál apostolnak hűséges útítársául (Kol 4,14; Filemon 24; 2Tim 4,11).

Mit tanítanak a pünkösdiiek az úrvacsoráról?

Az úrvacsora ünnepi istentisztelet, „midőn Krisztus szenvedését és nagy szeretetét szemléljük, melyet a kereszten megmutatott. Ebben a pillanatban közösségre jutunk vele a hitben”. Az úrvacsora jegyei, a kenyér és a bor Krisztus megtört testének és kiontott vérenek jelképei. Benne kiábrázolódik Krisztussal és testvéreikkel való közösségük. Az angolszász országokban általában hetente, az európai gyülekezetekben pedig havonta veszik az úrvacsorát.

Milyen különleges szokásaik vannak a pünkösdieknek?

A „gyermek bemutatás” a gyülekezeti istentisztelet keretében történik. Imádkozáskor a gyülekezet vezetője karjába veszi a gyermeket, a gyülekezettel együtt hálát ad érte Istennek és Isten áldását kéri az életére. Majd a szülőkért is imádkoznak.

Házasságkötéskor a gyülekezetben a közösség tagjainak egymással kötött házasságára áldást kérnek. Nem hitben járó házastársak esetében házasságkötési ünnepélyt nem rendeznek.

A havonta egyszer tartott „Testvéri Órán” zárt körben intézik a gyülekezet ügyeit.

Milyen a pünkösdiiek egyházszerkezete?

A pünkösdiiek sohasem akartak „egyház” lenni. Mindig megőrizték mozgalomjellegüket. 1913 óta azonban ők is rendeznek nemzetközi konferenciákat a munka összehangolására. 1947 óta háromévenként rendszeresen összehívják a „Pünkösdi Gyülekezetek Világkonferenciáját”, több mint harminc nemzet képviselőivel.

Hazánkban az évenként rendezett Országos Gyűlésen vitatják meg a gyülekezetek közös ügyeit és 4 évre megválasztják a tisztkart. A közgyűlések között a Központi Tanács intézi az ügyeiket.

Mennyi a Pünkösdi Mozgalom tagjainak létszáma?

Az egymással laza kapcsolatban lévő gyülekezetek számbavétele elég nehéz, hiszen csupán az Egyesült Államokban 55-féle közösségben élnek. A legtöbb ország statisztikájában nem szerepelnek. A létszámukra vonatkozó becslések 20 – 40 millió között ingadoznak.

Hazánkban a számukat 5000-re teszik. A 155 gyülekezet 4 egyházkerületre oszlik. Istentisztelet céljára 45 kápolnát, 110 imahelyet tartanak fenn. Pasztorális szolgálatot 9 lelkész, 20 prédikátor és 9 igehirdető végez. A lelkészek az utóbbi időben – az időközben megszűnt – SZET Lelkészképző Szemináriumát végezték 5 éven át. A prédikátorok 3 évet tanulnak. Az igehirdetőknek nincs teológiai képzettségük.

Milyen a pünkösdi ökumenikus kapcsolata?

A Pünkösdi Mozgalom „ökumenikus ébredésnek” tartja magát, és vallja, hogy a keresztyénségen belüli dogmatikai korlátokat csak a Szentlélek munkája segítségével lehet ledönteni.

Ennek ellenére húzódoznak mindenféle felekezeti közötti együttműködéstől. 1961-ben az Egyházak Világtanácsa nagygyűlésén Új-Delhiben kérte először két chilei pünkösdi egyház a felvételét. Egy brazil pünkösdi vezető azzal indokolta esetleges belépését az egy millió tagot számláló csoportjával, hogy az EVT-nek szüksége van a spontán kegyelmi ajándékokon alapuló kötetlen liturgia behatására, viszont a Pünkösdi Mozgalomnak szüksége van az EVT társadalmi és politikai szolgálatára.

10. A JEHOVA TANÚI

8.

Hogyan találkozunk a Jehova Tanúival?

Párosával, lehetőleg egy idősebb és egy fiatalabb tag, együtt indulnak házról-házra, és aki szóba ereszkedik velük, annak elmondanak egy betanult, bibliai idézetekből és az ezekhez illesztett magyarázó szövegekből összeállított propagandabeszédet.

Sok embert azonban nem lehet elérni az otthonában. A Jehova Tanúi szerint viszont a rájuk bízott üzenet a világ legfontosabb tennivalója és mielőtt ez a nemzedék elmúlik, hirdetni kell mindenkinek. Szerintük az utcán való prédikálás az egyetlen célszerű módszer. Pál is a piacon prédikált, Jézus is az utcán tanította az embereket. Módszerüknek ez a bibliai alapja. – Mivel a református embereket is megállítják, kissé részletesebben kell foglalkoznunk velük.

Ki alapította a Jehova Tanúi mozgalmat?

Charles Taze Russel kereskedő 1852-ben született az USA-beli Pitsburg-ben. Szülei presbiteriánusok voltak, adventista barátai azonban a Jézus második eljövételére vonatkozó prófécia felé fordították a figyelmét. Különösen a millennium, Krisztus ezeréves birodalma érdekelte (Jel 20,4). A Biblia tanulmányozására baráti kört alakítottak s ebből alakult ki a Jehova Tanúi mozgalom.

Bár sem Russel, a kör vezetője, sem a többiek nem rendelkeztek teológiai képzettséggel, mégis magukat tartották a Biblia egyedül helyes magyarázóinak. Russel fáradhatatlanul dolgozott.

Újságot alapított, több részes filmet készített a teremtéstől a mennyei Jeruzsálemig, 2600 oldalon megírta a Bibliái Tanulmányok hét kötetét. Közben bejárta a világot. 30 000 prédikációt és beszédet mondott életében. Teológiailag azonban haláláig képzetlen maradt. S bár élete végén 1200 gyülekezet pásztorának vallotta magát, műveiben nyüzsögnek a legdurvább teológiai tévedések.

Mit várt a mozgalom 1914-ben?

Bibliatanulmányai alapján Russel kiszámította, hogy az Ezeréves Birodalom 1914 október havában fog megkezdődni. Ettől kezdve minden precikációja erre a dátumra irányult. 1914-ben azonban a békebirodalom helyett kitört az I. világháború. Russel újabb számításokkal az időt 1918-ra toltta ki. De ez volt a háború legvéresebb esztendeje. Russel azonban ezt a csalódást nem érte meg. 1916-ban meghalt.

Utódja, J. F. Rutherford (1869 – 1942) tovább számíttatott. Könyvében leszögezte: „Elvárhatjuk, hogy az 1925. évben tanúi lehetünk Ábrahám, Izsák és Jákób és az Ószövetség más hű emberei visszatérésének a halál állapotából”. — Érdekes, hogy a mozgalom — éppen úgy, mint annakidején az adventistáké — ennyi csalódás után sem szűnt meg. Sőt, szociális demagógiája következtében, főleg a tanulatlan munkásság körében, tovább erősödött.

Honnan kapta a mozgalom a nevét?

Russel követői először „A millennium hajnala embereinek” nevezték magukat, vagyis olyan embereknek, akik hisznek Krisztus ezeréves birodalmának közeli létrejöttében. Később felvették a „Komoly Bibliakutatók” nevet és csak 1931 óta nevezik magukat „Jehova Tanúi”-nak. Ez a név az Ézs. 43,12-re vezethető vissza, ahol azt olvassuk: „Ti vagytok az én tanúim, így szól az Úr”. Az eredeti szövegben ugyanis itt a Jahve (Jehova) név olvasható.

Rutherford tudatosította bennük, hogy minden „tanúnak” „hírnöknek” is kell lennie. Így 1922 óta a mozgalomban nincse-

nek passzív tagok. Minden tag aktívan részt vesz a tagtoborzásban.

Russel szerint az első hírnökök 1906-ban jöttek Magyarországra. A tagság visszaemlékezései szerint viszont egy amerikai magyar, Dobó József zalaudvari lakos hozta be a mozgalom tanait, az 1910-es években.

Van-e a Jehova Tanúinak hitvallása?

Rendszerezett hitvallásuk nincsen. Azt tanítják, hogy ők mindenben a Bibliát követik. — Ez azonban nem igaz, hiszen a Szentírás feltétlen tekintélyét maga Russel is tagadta, amikor azt írta: „A Biblia olyan, mint egy öreg hegedű, amelyen mindenféle hangot el lehet játszani.” Ezért a Szentírásnak azokat a kifejezéseit, amelyek nem illenek bele a tanaikba, egyszerűen átalakítják.

Következésképpen a szombatoként tartott „istentiszteletük” is eltér minden más egyház vagy vallásos közösség összejövetelétől. Nem a személyes áhítat a célja, hanem a tanulás, az igehirdetésre való felkészülés. Inkább tanfolyamnak nevezhetnénk, amelynél az ének és az imádság csak keretül szolgál, de szó sem esik az Istennel való közvetlen kapcsolatáról. Összejövetelük egyetlen célja a mozgalom Brooklynból (USA) érkező irodalmának módszeres, kérdésekre felbontott feldolgozása és megtanulása.

Ezért sokan úgy vélik, hogy a Jehova Tanúi mozgalom nem is keresztyén közösség, a szó bibliai értelmében.

Mit tanítanak Istenről és a Szentháromságról?

Az 1Kor 8,5–6 egy részének a kiragadásával az istenség egységét hangsúlyozzák. A Szentháromság tana szerintük bibliellenes, az ördög találmánya. „Az az Isten, akit a papok és a prédikátorok hirdetnek, háromfejű szörny!” — Ugye emlékszünk, hogy ez viszont az unitáriusok „találmánya”.

Szerintük Jehova az egyetlen igaz Isten. Jézus tehát nem Isten, hanem az első teremtés, a legkiválóbb az angyalok között. Ő a Mihály arkangyal. A földön mint pusztán ember élt, isteni természetét csak a feltámadás után nyerte, miután emberi teste a

sírból ellopott, vagy „gázzá változott”. A Szentlélek sem személy, hanem egy személytelen erő.

Ezek a tanítások világosan mutatják, hogy a Jehova Tanuit csak néhány vékony szál köti össze a bibliai keresztyénséggel.

Mit tanítanak a keresztségről és az úrvacsoráról?

Szerintük Jézusnak a 30 éves korában való megkeresztelése azt mutatja, hogy a keresztség nem gyermekek, hanem felelős cselekedetre és tanulásra képesek számára van. Ezért felnőttkorban és bemelegítés formájában végzik. De nem úgy, mint a bap-tis-ták, tehát az Atya, Fiú és Szentlélek nevében, hanem a bemelegítendő azt mondja: „Itt vagyok, Uram, akaratomat cselekszem!” Mire a bemelegítő azt válaszolja: „Akaratodra bemelegítelek téged az Úr Jézus példájára”.

Az úrvacsorát emlékvacsorának tartják és csak a „szellemi osztály” tagjainak, vagyis a 144 ezernek szolgáltatták ki évente egyszer a páska-ünnep napján. Tanításuk szerint a 144 ezer már 1933-ban betelt. Az azóta megtértek, vagyis a „földi osztály” nem vehet úrvacsorát. Ezen a napon mégis megterítik az asztalt, kovásztalan kenyeret és vörösbort helyeznek rá, így emlékezve meg az ünnepről.

Mit tanítanak a végső időkről?

Váradalmaikban központi helyet foglal el egy „szent háború”. Tanításuk szerint Krisztus, mint ítélő Bíró, a „mindenható Isten napján” a mennyei seregek élén vívja meg az armageddoni csatát, amelyben minden sátáni hatalmat – az egyházi és a világi hatalmakat egyaránt – megsemmisíti. Ekkor dől el végképp Jehova javára az ütközet. Kezdetét veszi az ezeréves békeország: itt a földön, a földi élet realitásai között. Ebben a dicsőséges országban az elsőnek feltámadott 144 ezer kiválasztottból álló „mennyei ország” fog uralkodni. Ezután feltámadnak a halottak, hogy – mintegy utolsó lehetőségként – eldöntsék: meg akarnak-e térni, vagy sem. Ezt a korszakot követi a végítélet, amikor Isten az ellenszegülőket – az örök kárhozat helyett – egészen megsemmisíti.

A Biblia szerint a halál után már nincs megtérési lehetőség. Ezt világosan tanítja Jézus a gazdag és a Lázár példázatában (Luk 16,19–31). A gonoszok végleges megsemmisítéséről sem tud a Szentírás. Bibliánk az örök kárhozatot, az Istentől elvetés örök kínját tanítja (Mk 9,43–48; Jel 20,7–15 stb.).

Milyen említésre méltó tanításuk van még?

A mozgalom elején azt tanították: Miután az Armageddon már nagyon közel van, nem érdemes megházasodni. A 144 ezer mennyben üdvözülő közé csak az kerülhet, aki megőrzi a szűzi állapotot.

Mivel ez a szám 1933-ban betelt, nem beszélnek többé a szüzességről.

Miután csak a hittestvéri házasságot tartják igazinak, a válás a mozgalomból való kizárást vonja maga után.

Erkölcsei normáikat a mozgalom érdekeihez mérik. Russel egyik nyilatkozata szerint: „A tisztességes hazugság nem véték!”

Az Ószövetség vér-evési tilalmát arra is értik, ha a vér intravénán át jut a szervezetbe. Ezért tiltják a vérátömlesztést. Inkább kockáztatják az „időleges halált”, hogy ne jussanak ellenkezésbe Istennel.

Nem hisznek a testtől független lélekben sem. Szerintük a „lélek” szó az élőlényt, a lélegző teremtményt jelenti. A lélek nem egyéb, mint lehellet. Ha ez megszűnik, vége a léleknek – és az embernek. A „lélek” tehát csak az élet kifejezésére szolgál. A lélek a halál után éppúgy „meghal”, mint a test és csak a Krisztus visszajövetelekor támad újra föl. – Ez a tanításuk ellene mond Krisztus ígéretének és a Szentírás bizonyágtételének (Ján 14?; 2Kor 5; Fil 1,23; 1Ján 3,14–15). Ha örök életünk már itt a földön elkezdődik a hitben és a szeretetben, hogyan lehetne a lélek halandó a testtel együtt? Hogyan mondhatná akkor Pál, hogy „sem élet, sem halál” nem szakaszthat el bennünket az Istennek szerelmétől (Róm 8,38–39)?

Mint az adventisták, ők is a szombatnapot tartják heti pihenőnapnak.

Felszentelt lelkészeik sincsenek. Jehova a Krisztuson keresz-

tül rendeli a „tanúit”, hogy mint „lelkészek” szolgáljanak. A Jehova Tanúi tulajdonképpen ilyen lelkészek közössége, vagy szervezete. Szolgálatáért egyetlen „lelkész” sem kap fizetést.

Milyen a Jehova Tanúinak az államhoz való viszonya?

A Római levél 13. fejezetének a tanítását – amely szerint a keresztyén ember köteles engedelmessé válni a felsőbb hatalmasságnak – nem a földi, hanem csupán a mennyei hatalmasságokra magyarázzák. Mivel mindenféle földi hatalmasságot a Sátán eszközének tartanak, ezért a kormányoknak, hatalmasságoknak, állami törvényeknek engedelmessé válni bűn. Ebből következőleg tiltják a fegyverforgatást, a katonai alakulatokban való szolgálatot, mivel mindennemű katonai szolgálat a Sátán erejét, az államhatalmat szolgálja. Államellenességükben nem adnak tiszteletet a nemzeti zászlónak sem, mert ez – szerintük – a Tízparancsolat alapján bálványimádás.

E tévedések jórészt a nazarénusoknál már megtárgyaltuk. Mi tudjuk, hogy maga az Úr Jézus is szerette a hazáját és annak romlását előre látva „síra azon” (Lk 19,44 – 44). Jézus is elismerte a felsőbbséget (Mt 26,63 – 64) és ugyanezt olvassuk Pátról is (Csel 23,4 – 5).

Milyen a Jehova Tanúi egyházszerkezete?

Csúciszervük a New York egyik külvárosában, Brooklynban székelő Központi Igazgatóság. Az elnök mellett egy héttagú Direktórium kormányozza a mozgalmat, akiket 29 ország 402 küldötte választ. Ők nevezik ki, a tagság megkérdezése nélkül, az egyes csoportok vezetőit. 1959-ben 19 982 gyülekezet tartozott a Központ alá. Abban a városban, ahol 200-nál több tag van, újabb csoportot szerveznek. A csoport tagjai nem ismerik országos vezetőiket.

Mennyi a Jehova Tanúinak száma?

Pontos statisztikánk nincs róluk. 1960-ban a becslések szerint a taglétszámuk megközelítette a másfél milliót. Ennek legalább fele az Egyesült Államokban élt. A Német Szövetségi Köz-

társaságban 60 ezer tagjuk volt. Ebben az időben a nyolc kelet-európai ún. „szocialista” államban – ahol egyébként tiltották vagy korlátozták a működésüket – mintegy 100 ezer hithirdetővel rendelkeztek.

Milyen a magatartásuk az ökumenikus mozgalommal szemben?

„Mi az egész földön egyetlen isteni közösséget ismerünk” – olvassuk az Órtorony c. lapjukban – „s ez a Jehova Tanúinak közössége, akik nem tévesztendő össze egyetlen vallással sem. Mi nem vagyunk sem vallás, sem egyház, mi a Jehova hírnökei vagyunk. Munkánk nem imádkozgatásban, bibliai igék citálgatásában, hanem az emberek Jehovához vezetésében áll.” – Ezek után érthető, hogy a Jehova Tanúi semmilyen nemzetközi egyházi szervezetnek sem tagjai.

D)

A HAZÁNKBAN NEM TALÁLHATÓ ISMERTEBB FELEKEZETEK

1. A VALDENS EGYHÁZ

Ki volt Valdes, vagy ismertebb nevén: Wald Péter?

Valdes lyoni kereskedő volt, akinek a keresztnéveként Péter csak száz évvel későbbi iratokon bukkan fel. 1176-ban nagy lelki megrázkódtatáson ment keresztül s ekkor a Biblia beható tanulmányozása közben arra az elhatározásra jutott, hogy önkéntes szegénységgel fogja az elvilágiasodott, feudális egyház tisztaságát helyreállítani.

Egyik napról a másikra szétosztogatta a vagyonát és elindult minden előzetes teológiai felkészültség nélkül Krisztus tanításai hirdetésére — mint később Assisi Ferenc.

Hamarosan követői is akadtak, akik ugyancsak lemondtak mindenükről, így ragadt rájuk a „pauperes de Lugduno” — a lyoni szegények — elnevezés. Semmi más céljuk nem volt, mint az apostoli erényeket gyakorolva, Krisztus tanításának a hirdetése. Az 1179. évi III. Lateráni Zsinaton megjelent küldöttségüknek III. Sándor pápa — a helyi egyházi hatóságok hozzájárulása feltételével — megengedte az evangélium prédikálását. Nemsokára az új lyoni püspök megtagadta a vándorprédikáláshoz való hozzájárulását. Valdes és társai azonban nem tudtak ellenállni a Lélek indításának (Csel 5,29) és engedély nélkül is tovább folytatták a missziói munkát. Ezért a lyoni püspök 1184-ben kiűzte őket a városból.

Elsősorban azt kifogásolta náluk, hogy megengedik a Biblia olvasását, a laikusok prédikálását és a hét szentségből csupán

hármat ismernek el: a keresztséget, a bűnbánat szentségét és az úrvacsorát. Még ugyanebben az évben a Veronai Zsinat exkommunikálta (kiátkozta) a „lyoni szegényeket”.

Mit csináltak Lyonból való kiűzetésük után?

A száműzöttek Dél-Franciaországba, Spanyolországba, Belgiumba és Németországba menekültek. Valdes maga Lombardiában, az Alpok lakatlan völgyeibe húzódva folytatta a munkát. Itt szakadt el 1210-ben a Római Egyháztól, amikor papokat és hittérítőket avatott fel és úrvacsorát is osztva megszervezte a híveit.

A Máté 10 szellemében egy szál gyapjúruhában, kezdetben mezítláb, később saruban, kettésével városról városra vándorolva hittérítéssel foglalkoztak. Nem dolgoztak. A barátaik tartották el őket. Egész felkészültségük abban állt, hogy az Újszövetségből néhány év alatt egy csomó részt könyv nélkül megtanultak és ezekkel az evangéliumi és bibliai részekkel terjesztették Jézus gondolatait azok között, akik se írni, se olvasni nem tudtak.

Milyen büntetések vártak rájuk?

A Római Egyház után az államhatalom is ellenük fordult. II. Pedro spanyol király már 1197-ben megégetéssel fenyegeti azokat, akik hozzájuk mernek csatlakozni. Ez az intézkedés azért nevezetes, mert a világtörténelemben ez az első eset, amikor az eretnokségért máglyahalált szabtak ki. 1208-ban az albigensek elleni kereszteshadjárat során a valdenseket is elűzték hazájukból és ekkor menekült a nagyrészüket Piemontba. 1215-ben a lateráni zsinat törvényen kívül helyezte őket. Nyomában II. Frigyes német-római császár is elrendelte, hogy az eretnekek vagyona elkobzandó. 1224-ben ő is kimondta a lombardiai eretnekekre, hogy megégetendők, s akinek mégis megkegyelmeznének, annak a nyelve tépendő ki, mivel a Római Egyház hite ellen mert támadni.

Hogyan élték túl az üldözéseket?

Az üldözés titkos szektává tette őket. Krisztus szegényei most már nem vándorolhattak nyíltan és hordhatták könnyen

felismerhető apostoli ruhájukat. Ezért álruhában, kereskedőnek, iparosnak öltözve jártak be messzi országokat, titokban terjesztve tanaikat.

A reformáció előtt 1487-ben VIII. Ince pápa még egy keresztes hadjáratot indított ellenük, aminek során Lombardiából ki is űzték őket, de Piemontban továbbra is megmaradtak. Amikor beköszöntött az ellenreformáció, először a savoyai herceg küldött ellenük csapatokat, majd 1686-ban Victor Amadé savoyai uralkodó megtiltotta, hogy országában a reformált hitűek megmaradhassanak. A valdensek iskoláit, templomait leromboltatta. A valdensek hitük védelmére fegyvert fogtak, de a csatában 3000 valdens elesett, 5000 pedig fogságba, majd gályákra jutott. Csak a protestáns hatalmak közbenjárására nyert közülük 2600 kegyelmet, hogy kivándorolhasson Németországba.

Hősi küzdelmük az egész protestáns Európa szimpátiáját és csodálatát kivívta. Valóban Isten csodája, hogy fennmaradtak. Napóleon az első, aki 1798-ban egyenjogú polgárokként kezelte őket és papjaik fizetésére segílyt utalt ki. A teljes egyenjogúságot Itáliában 1848-ban érték el. 1883-ban építették fel az első templomukat Rómában.

A reformáció melyik ágához tartoznak a valdensek?

Kezdetben semmiféle hitvallásuk nem volt és teológiai gondolkodásukra először a husziták voltak hatással. Ebben az időben azt tartották, hogy nem a hittételek a fontosak, hanem a gyakorlati élet. Szigorú böjtöt tartottak. Az úrvacsorával évente csak egyszer, nagycsütörtökön éltek, egy serlegből tiszta bort és egy-egy kovásztalan cipódarabot véve magukhoz. A titkos kamrában elmondott imádságot többre becsülték a templomban való imádkozásnál. Előszeretettel imádkozták a Miatyánkot. Nem esküdtek, fegyvert nem fogtak, elvetették a képek, szentek tiszteletét, a purgatóriumról szóló tanítást, az elhunytakért mondandó misét és a fülbegyónást. Magának a gyónásnak a szentségével azonban gyakran éltek egymás között és ekkor mindig a következő feloldozó formulát használták: „Deus te absolut!” – Isten

oldozzon fel téged! És megszüntették a kényszer-cölibátust is. Később, a reformáció hatására aztán megszabadultak a túlzásaitól és a tanításuk református irányban rendeződött.

1532-ben a Chanforani Zsinaton több francia tartomány prédikátora a svájci Farel Vilmos jelenlétében elhatározták, hogy a reformáció református ágához csatlakoznak. Egyházszerződésüket genfi minta után alakították ki és 1560-ban a Gallikán Hitvallás alapján elkészítették a hitvallásukat is.

Milyen a valdensek egyházszerződése?

A valdensek soha nem helyeztek különösebb súlyt az egyházszerződésre. Tanítóik között három fokozat van: diakónus, presbiter és püspök. Ezt a hármas tagolást nem az Isten Igéjéből, hanem az öskeresztyén hagyományból vették át – mondja a Hitvallásuk 31. cikkulusa. Később, nyilván Kálvin hatására, bevezették a zsinat-presbiteri rendszert. A zsinat választja a Valdens Egyház reprezentatív szervét a „Tavola”-t, amely hét tagból áll. Elnöke a Moderátor. A Valdens Egyház szellemi központja a Torre Pelice-ben 1855-ben alapított teológiai iskola, amely előbb Firenzébe, majd 1922-ben Rómába költözött.

A valdensek templomai dísztelenek. A valdensek lakta völgyekben nem látunk keresztet, viszont mindenütt megtaláljuk az olaszországi valdens templomokban. Ezzel nyilván a róm. kat. olasz lakossággal való összeütközést akarták kikerülni. Szimbólumuk a gyertyatartó hét csillaggal és ezzel a felírással: „Lux luceat in tenebris” – A fény világítson a sötétségben.

Nem tartjuk viszont a Biblia tanításával összeegyeztethetőnek azt a megkülönböztetést, amit a tagok között tesznek. Vannak a gyülekezeteikben „tökéletesek” (perfetti), akik fogadalmat tettek az apostoli életre és „barátok”, vagy „hívők” (amici, credentes), akik a világban élnek. Csak a „tökéleteseket” hívják „valdenseknek”. – Valóban igaz, hogy Jézus azt követelte: „Legyetek tökéletesek, mint ahogy mennyei Atyátok tökéletes” (Mt 5,48). De hogy ezt ki mennyire érte el, annak a megítélése – szerintünk – egyedül Istenre tartozik.

Mennyi a valdensek száma?

Ma összefüggő, nagyobb gyülekezeteik csak Olaszországban és Dél-Amerikában – Uruguayban és Argentínában – vannak. Olaszországban kb. 30 ezer, a Rio de la Plata mentén pedig mintegy 15 ezer valdens él. De elszórtan találunk valdenseket az Egyesült Államokban és az európai országokban is.

Milyen az ökumenikus kapcsolatuk?

Már 1946-ban megalakították az Evangéliumi Egyházak Szövetségét, amelynek a célja az Itáliában működő evangéliumi egyházak együttműködésének az előmozdítása és a vallásszabadság biztosítása minden egyházi közösség számára.

Ökumenikus gondolkodásuk gyümölcse a Torino melletti Praliban alapított „Agapé” nevű konferenciázó telep, ahol évente mintegy kétezer fiatal gyűlik össze 15–20 különböző nép fiai közül, hogy az emberiség nagy kérdéseiben az evangélium fényében egységre jussanak.

A Valdens Egyház az Egyházak Világtanácsának megalakulása óta tagja.

2. AZ ANGLIKÁN EGYHÁZ

5.

Hogyan született meg az Angliai Egyház?

A Rómától független Angliai Egyház megszületése VIII. Henrik és a pápa közötti konfliktusra vezethető vissza. VIII. Henrik (1509–1547) gondolkodásmódjában a római hitelveket követte. A protestantizmussal szimpatizálókat egész birodalmában üldözte. Luther ellen 1521-ben még vitairatot is írt, amiért a „hit védője” címet kapta a pápától. A királynak azonban Aragóniai Katalinnal kötött házasságából nem született fiúgyermeke, így megoldatlan volt a trónörökös kérdése. A király a pápához fordult, hogy bontsa fel a házasságát és járuljon hozzá egy második házassághoz. Mivel a pápa politikai megfontolásból évekig halasztotta a választ, a király a parlamenttel eltöröltette a pápa eddigi jogait Angliában.

Ezek után válása és új házassága ügyében kedvező döntéseket kaphatott – odahaza. 1532-ben tehát pápai dispensatio (felmentés) nélkül egybekelt Boleyn Annával. A pápa ezért kiátkozta. Henrik válaszképpen kijelentette, hogy ő, mint király „az egyetlen elfogadott és legfőbb feje a földön az Angliai Egyháznak”.

Hogyan érvényesültek az új egyházban a **reformáció hatásai**?

Maga a király tehát nem kívánta a reformációt, csupán egy Rómától független angol államegyházat akart létesíteni a saját fősége alatt. Vallási indoka semmi sem volt a különválásra, továbbra is „igazhitű” akart maradni és „igaz egyházban” akart

meghalni. Így az újonnan szervezett egyház mind dogmaiban, mind szertartásait tekintve lényegében római katolikus maradt.

Ami kevés a reformáció levegőjéből Angliába mégis beáramlott, az Thomas Cranmer (1489–1556) érdeme. Jó tanácsaiért Henrik kinevezte őt kancellárjává, majd 1533-ban Canterbury érsekké. Később a „véres” Mária (1553–1558) alatti protestáns-üldözés során máglyán halt vértanúhalált.

Hogyan alakult ki végül az Anglikán Egyház?

I. Erzsébet (1558–1603) Mária vallási törvényeit megsemmisítve kompromisszumot keresett. Az Anglikán Egyházat olyan átfogóvá akarta tenni, hogy az angol nép többségét kielégítse. Maradjon „katolikus”, de a gyakorlatban mégse legyen római; szervezetében püspöki, de alávetve a koronának; a tanításában protestáns, de ne legyen se lutheránus, se kálvinista. Ezen a középúton, Róma és a protestantizmus között született meg az Angol Államegyház, azon az alapelven, hogy az állam és az egyház ugyanaz. Ebből persze az is következett, hogy minden egyházi engedetlenség egyben felségsértés és hazaárulás is volt. Egészen 1828-ig tartott ez a helyzet.

Milyen két nagy párt alakult ki az Anglikán Egyházban?

1. A „High Church Party” vezetői jórészt a hierarchiához, a felsőbb papsághoz tartoztak. Pártjuk a történelmi kontinuitást és a tradícióhoz való ragaszkodást hangoztatta. Tulajdonképpen pápa nélküli Római Egyházat akartak. Szerintük csak azok a közösségek tartoznak az Igaz Egyházhoz, amelyek érvényes „episcopalis successio”-val rendelkeznek. Tehát a püspöki jogutódlást az ősegyházig tudják visszavezetni.

Szerintük egyedül az Egyház magyarázhatja helyesen a Bibliát. Nagy súlyt fektetnek mind a hét hagyományos szentségre, különösen az úrvacsorára, amit általában „misének” neveznek.

2. A puritán „Low Church Party” az Anglikán Egyház protestáns szekciója, akik szerették volna, hogy az angol reformáció további lépéseket tegyen előre.

A sákramentumokat inkább szimbólumoknak tekintik, mint

a kegyelem valóságos eszközeinek. A Bibliát rendkívüli mértékben becsülik. Megigazulás-tanukban lutheránusok, az eleve elrendelésről és a kiválasztásról vallott nézeteikben – és sok minden másban is – kálvinisták.

Milyen hitvallásos könyvek vannak az anglikánoknak?

1. A „Prayer Book” (Imakönyv) 1549-ben jelent meg először, de sok revízió esett át. Dogmatikailag ez az Anglikán Egyház alapvető könyve. Népszerűségét annak köszönheti, hogy sokáig ez volt az egyetlen angol nyelvű protestáns imakönyv.

Dogmaiban és az egyházi rendet illető tanításaiban római katolikus; a keresztelés kérdésében, liturgiája jó részében és néhány egyházi tisztséget illetően lutheránus; az úrvacsora tanában viszont kálvinista. Mindez azért volt lehetséges, mivel a szerkesztések az volt a szempont, hogy elfogadható legyen a különböző teológiai álláspontú emberek számára. Az üdvösséghez két sákramentum szükséges: a keresztség és az úrvacsora. A szabályos püspökszentelés legalább három, vitathatatlan „apostolica successio”-val rendelkező püspök kézrátételével történik.

2. Cranmer „Forty-two Articles” (42 Törvénycikk) című műve 1553-ban született. Később átdolgozták 39 Artikulusra. Néhány a lutheránus Augsburgi Hitvallásból vették, mások református eredetűek. A keresztségben Luthert követi, amikor azt mondja, hogy a keresztség „az újjászületés jele”, tehát az újjászületést is magában foglalja. Az úrvacsorában Kálvint követi, amikor azt tanítja, hogy „a kenyér, amelyet megtörünk, a Krisztus testéből való részesedés. Ez mennyei és lelki módon adatott”.

Rómától 12 pontban határolja el magát. Ezek azonban nem elég határozottak. De hát az angol reformáció inkább egyházi lázadás volt, mint teológiai újjászületés.

Mi a „Lambeth Konferencia”?

1867 óta általában 10 évenként az anglikán közösség több mint 300 püspöke összejön a Canterbury érsek London Lambeth kerületében lévő palotájában. Ennek az összejövetelnek nincsen

törvényhozó hatalma. Határozatai mégis erkölcsi tekintéllyel bírnak. Hiszen maga a konferencia az egész anglikán közösség egységét jelképezi. A Canterbury érsek elnöksége az egész világra kiterjedő anglikán közösség egységét szimbolizálja. A Canterbury érsek egyébként Augustinus óta a megszakíthatatlan apostolica successio továbbfolytatója.

Milyen az Anglikán Egyház szervezete?

Az Anglikán Egyházat törvények és kiváltságok bátyázzák körül. Így külsőleg is igen tekintélyes. Két érsek (Canterbury és York) és 28 püspök alatt kb. 25 000 lelkészből álló klérusa van. Szükségeitől az állam gondoskodik. Papjai állami hivatalnokok és állami fizetést kapnak. Az angol parlamentarizmus példájára két testület gyakorolja az egyház törvényhozói hatalmát. A felsőházat a két érsek, püspökök, dékánok, fődiakónusok és a különböző megyék apátjai alkotják. Az alsóházban a papi képviselők foglalnak helyet. Gyűlések királyi engedély nélkül nem tarthatók és a hozott törvényeket a parlamentnek is el kell fogadnia, mielőtt jogerőre emelkednének.

A püspökök és a papok általában házasok. 1920 óta a laikusoknak is van egyházi parlamentjük. Istentiszteletük nagyon hasonlít a római katolikusra. A papság és a kórus díszes egyházi ruhákban vonul az oltárhoz egy keresztet vivő ministráns után.

Az Angliából Amerikába kivándorolt telepesek 1607-ben alapították meg az első kolóniájukat és az ottani Anglikán Egyházat, amely sok bonyodalom után a Protestáns Episzkopális Egyház nevet vette fel. Az ő történetükre és tanításukra most nem térhetünk ki.

Mennyi az anglikánok száma?

Világviszonylatban ma általában 40 millióra teszik a számukat. Vagyis a világkeresztység 4%-át képviselik. Az angol államszervezettel való összefonódásuk következtében azonban a szavuk és a befolyásuk a számarányuknál jóval súlyosabb. — Bár az utóbbi időben mozgalom indult az államtól való szétválásra.

Hogyan vesznek részt az anglikánok az ökumenikus mozgalomban?

Az Anglikán Egyházból döntő indíttatásokat nyert az ökumenikus mozgalom, *amelyben* anglikán püspökök, mint Charles Brent, William Temple és George Bell kiemelkedő szerepet játszottak. Ők javasolták elsőnek, hogy a hit és az egyházszervezet kérdéseinek megvitatására hívjanak össze világkonferenciát. Ez 1927-ben Lausanneban meg is valósult. De igen sokat tettek az Egyházak Világtanácsa megalakítása érdekében is.

Gyakran vádolják őket, hogy egyházuk a „középút egyháza”, mert a római katolicizmust, az ortodoxiát és a protestantizmust egyaránt magában hordozza. Ők azonban éppen ezért tartják magukat a legalkalmasabbnak a keresztyén egység létrehozására. A Rómához való közeledésükben nagy akadály, hogy XIII. Leó pápa 1896-ban az anglikán szenteléseket érvényteleneknek nyilvánította, mivel az apostoli folytonosság — szerinte — megszakadt náluk. Azóta az anglikánok inkább az ortodox és az északi lutheránus egyházakhoz közeledtek, ahol szintén megvan az apostolica successio.

Földrajzi távolságuk miatt az elmúlt századokban egyházaink között elég laza volt a kapcsolat. Az utóbbi évtizedekben azonban sok személyes kapcsolat alakult. Robert Runcie Canterbury érsek például a Budapesti Teológiai Akadémia díszdoktora.

3. A KONGREGACIONALISTA EGYHÁZ

Mit jelent a „kongregacionalista” név?

Kongregacionalistáknak nevezzük azokat a protestáns családba tartozó keresztyéneket, akik a helyi gyülekezet (latinul: congregatio) az egyházi ügyekben teljesen önállóan és függetlennek tartják minden egyházi és világi tekintélytől. Megalapítója, Robert Browne (†1630) elsőnek vallotta, hogy valamennyi gyülekezet Krisztusnak van alávetve. A 17. század elején az „independens” (= független) név ragadt rájuk, mivel nem függték senkitől.

Hogyan indult meg a kongregacionalista mozgalom?

Mivel az Angol Államegyház – a Church of England – VIII. Henrik nyomására a 16. században csupán politikai okokból szakadt el Rómától, így az egyház belső reformációját nem hajtották végre.

Ebben a felemás helyzetben sokan kiváltak az államegyházból és az istentisztelet meg az egyházkormányzat megreformálását sürgették a Szentírás alapján.

Az elégedetlenkedők követeléseit R. Browne így foglalta össze: Csak újjászületett embereket engedjenek prédikálni, szigorúan a Biblián alapuló kultuszt vezessenek be, tartsanak távol az egyháztól minden külső egyházi és világi erőszakot. Bíznanak a Lélek erejében és ismerjék el az egyes gyülekezetek autonómiáját. – Egyszerűen fogalmazva tehát azt akarták, hogy a püspököknek kevesebb, az egyháztagoknak viszont több beleszólása legyen a saját egyházuk ügyeibe, illetve kormányzásába.

Kik voltak a „Zarándok Atyák”?

A kongregacionalista mozgalom rohamosan terjedt, bár a Church of England erősen üldözte őket. Az üldözés előtt J. Robinsón lelkész vezetésével elmenekülőket a hollandiai Leiden városa fogadta be. Innen 1620-ban a Mayflower nevű hajón kivándoroltak az új amerikai angol gyarmat – New England – Plymouth nevű kikötőjébe, hogy itt új hazát keressenek maguknak. E hajó utasai voltak a híres „Zarándok Atyák”, akiknek a leszármazottait sokáig nagy tisztelet övezte.

Hogyan alakult a mozgalom sorsa Amerikában?

Az Amerikába szakadt ág szellemi vezére Rogers Williems (†1648) lett. Ő volt az első, aki az állam és az egyház szétválasztását követelte, amikor a vallásokkal szemben semleges álláspontot képviselő állam eszméjét hirdette. Azt tanította, hogy az állami felsőbbségnek nem kell „védelmeznie” a keresztyénséget, nem kell gyámkodnia felette. A nem-keresztyének tehát éppen olyan teljes jogú állampolgárok lehetnek, mint a zsidók, vagy a pogányok. Mivel az állam világi berendezkedés, amely anyagi célok biztosítására létesült, ezért értelmetlen dolog az állam tagjaitól erőszakkal megkövetelni a közös vallásos meggyőződés legkisebb mértékét is. – Williemsnek ez a tanítása lett később az amerikai állameszme egyik alaptétele.

Milyen a kongregacionalisták hitvallása?

A kongregacionalistáknak nincsen az összes gyülekezeteikre kötelező hitvallásuk. Azt mondják, hogy ők a keresztyénség közös, egyetemes – latinositott görög szóval: „katolikus” – hittartalmát vallják. A vallástörténészek szerint azonban „ők a történelem legnagyobb hitvallás-készítői” – mivel minden helyi gyülekezetnek az a szokása, hogy megírja a maga külön hitvallását.

A legfontosabb tanítási kérdésekben kétségtelenül a kálvinizmus talaján állanak. A legtöbb gyülekezetük azonban nem fogadja el az Apostoli Hitvallást, mivel egyes kifejezéseivel nem tud egészen egyetérteni. Ilyen vitatható tétel szerintük a Szűztől való

születés – (jóllehet ezt a Szentírás kifejezetten tanítja: Mt 1,23; Luk 1,27). Számukra Krisztus valósága a döntő jelentőségű és nem az a mód, ahogy született. – Eltérő a véleményük a mennyről és a pokolról is. Nem úgy képzelik el őket, mint a boldogság és a gyötrelem földrajzi helyét. Hiszik, hogy a fizikai halál nem jelenti az élet végét, mivel az Isten ítélete elől nem lehet végleg elmenekülni.

Az „ég” majd az lesz, ha valaki az Istennel van, a „pokol” pedig, amikor valakinek nélküle kell élni.

Hogy értelmezik az „apostolica successio”-t?

Nem úgy hiszik, mint ahogy a Római Egyház vallja, vagy az Anglikán, illetve más episzkopális egyházak. A kongregacionalisták szerint az apostoloktól való utódlás a Krisztus egész egyházában megtalálható. Hiszik, hogy a legegyszerűbb egyháztag – éppen úgy, mint a legkiemelkedőbb egyházi méltóság – hordozhatja az egyház hitének gazdagságát, örökébe lépve a megelőző generációknak.

Hány sákramentumuk van a kongregacionalistáknak?

Kettő: a keresztség és az úrvacsora.

1. A keresztség szertartásával teszi a Kongregacionalista Egyház a kisgyermeket vagy a felnőttet a saját tagjává. A keresztség tehát csupán az egyházba való felvétel kifejezése. (Nem szól a Krisztus vére által való megtisztulásról és a Szentlélek által való újjászületésről.) Általában „meghíntéssel” gyakorolják, de kívánságra más formában is kiszolgáltadják.

2. Az úrvacsora olyan szertartásos étkezés, amelynél Krisztus a házigazda s általa az egyház hite erősödik és növekedik. Tehát emlékvacsora a közösség kifejezésére. (Nem szólnak arról, hogy megpecsételi számunkra a Jézus Krisztus engesztelő áldozati halálát és annak áldásait.) Egyes kongregacionalista egyházakban a hívek az úrasztala körül állva veszik az úrvacsorát – mint mi –, gyakoribb azonban, hogy a diakónus viszi oda a templompadban ülő híveknek az úrvacsorai jegyeket.

Hogyan kormányozzák a Kongregacionalista Egyházat?

A közös feladatok végzésére megyei, tartományi és nemzeti szövetségeket hoztak létre. Ezeknek azonban nincsen semmi beleszólásuk a helyi gyülekezetek belső életébe. 1891-ben hozták létre a Nemzetközi Kongregacionalista Tanácsot, amelynek célja az együttműködés elősegítése és az ökumenikus mozgalomban való képviselőlet. 1970-ben 19 Nemzeti Tanács tartozott a Nemzetközi Kongregacionalista Tanácshoz. Egyházunkkal való szoros kapcsolatukat mutatja, hogy ezek közül öt a Református Világszövetségnek is egyidejűleg tagja volt. A legtöbb országban az elmúlt évtizedek során gyakorlatilag már szervezetileg is egybeolvadtak a Református, a Presbiteriánus és a Kongregacionalista Egyházak.

Milyen a magatartásuk a társadalmi kérdésekkel szemben?

A humanizmus szellemében vezető szerepet vittek a rabszolgaság eltörlésében. Szívügyük a nevelés. Már a New Englandba érkező Zarándok Atyák az egyházuk mellett megalapították a Harvard-egyetemet és fejlett iskolarendszert építettek ki. Utána százával tartottak fenn iskolákat az elmaradt néger számára is. Külön egyházi szervezetük van, amely az egyháztagokat napjaink szociális szükségleteinek a felismerésére neveli. Kongregacionalista körökből indult el az ún. „Social Gospel” (= társadalmi evangélium) mozgalom, amely a társadalom keresztyén irányú megváltoztatására törekszik. Az Amerikai Egyesült Államok Alkotmányának liberális szelleme erre a hatásra vezethető vissza.

Magyarországon voltak-e kongregacionalisták?

Igen, voltak, közvetlenül a reformáció után. Az akkori nevükön „independensek” elvei Hollandiában tanuló diákjaink révén jutottak el hozzánk. 1608-ban Szilvásújfalvi Anderko Imre nagyváradi esperes hirdetett independens tanokat és eszméket – a történészek szerint valószínűleg Hodászi Lukács szuperintendens (püspök) kormányzása iránti ellenszenvből. A Zsinat ezért megfosztotta állásától. Hasonló sorsra jutott 1646-ban Tolnai Dali

János abaúj-tornai esperes is. A kongregacionalista elvek a mi politikai helyzetünkben nem voltak megvalósíthatók. A három részre szakadt országban az ellenreformáció ellen csak a patrónus-földesurak tudták megvédeni az egyházakat.

Mennyi a kongregacionalisták száma?

Jelenleg az egész világon mintegy két és fél millió felnőtt egyháztagot tartanak nyilván, ami együttesen több mint 6 millió kongregacionalista lelket jelent. Legtöbben az Amerikai Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában élnek. De találhatók Ausztráliában, Új-Zélandon és Dél-Afrikában is.

Részt vesznek-e az ökumenikus mozgalomban?

Már 1865-ben deklarálták, hogy magukat „Isten népe egyik ágának” tekintik és ezért mindenkor készek minden hívővel tartani a keresztyén testvériséget. Ökumenikus gondolkodásukra jellemző, hogy a más keresztyén közösségekből áttérőket nem keresztelik és nem konfirmálják újra, ha egy lelkészt vesznek át, azt sem szentelik fel újból.

Az Egyházak Világtanácsának megalakulása óta tagjai.

Hogyan egyesültek a kongregacionalista és a református egyházak?

A Református Világszövetség 1964-ben a Frankfurti Nagygyűlésen határozta el, hogy a tanaiban és istentiszteletében szintén a kálvini reformáció alapján álló Nemzetközi Kongregacionalista Tanáccsal egyesül. — A kongregacionalisták 1968-ban Stockholmban tartott konzultációjukon fejezték ki ugyanezt a szándékukat. A két világszervezet ezután 1969-ben Beirutban közös Végrehajtó Bizottsági ülést tartott, ahonnan egy közösen megfogalmazott Üzenetet küldött mindkét fél a saját tagegyháza-ihoz tájékoztatásul.

Ilyen előzmények után került sor 1970. augusztus 20-án a két egyházi világszervezet egyesülésére a kenyai Nairobi egyetemének Taifa termében. Az új szervezet neve: „Református (presbiterianus és kongregacionalista) Világszövetség”.

4. A MORMONOK

Ez a felekezet nagyon távol él tőlünk földrajzilag is, tanításában is. Az utóbbi időben hazánkban is megalakult a mormon egyház. (A szerző dolgozatát megalakulásuk előtt írta meg.)

Mit jelent a „mormon” név?

Szigorúan véve ilyen egyház, hogy „mormon”, nincsen. A „mormon” szó csupán gúnyneve a „Latter-day Saints” (Utolsó napi szentek) egyháznak. Alapítójuk, Joseph Smith (1805 – 1844) sohasem tartozott egyetlen egyházhoz sem. Társaival együtt mindig azt bizonygatta, hogy felhatalmazásukat az egyházalapításra közvetlenül isteni parancsból vették.

Hogyan keletkezett a mormon vallás?

1820-ban egy vallásos ébredési időszakban az USA-beli Palmyra mellett az akkor 15 éves Joseph Smith kinyilatkoztatást kapott, amely kötelezte őt Jézus Krisztus evangéliuma újabb helyreállítására. 1830-ban szervezte meg a „helyreállított egyházat”, amelynek öt év múlva Kirtlandban (Ohio) már kétezer tagja volt.

Mivel vonta magára Smith a nép haragját?

Ügye érdekében üzleti vállalkozásokba is kezdett. 1836-ban — természetesen isteni kinyilatkoztatásra — bankot is alapított. Mikor a bank csődbe jutott, a nekivadult tömeg sok mormont meglincelt. Smithnek ugyan sikerült megmenekülnie, de hiába jelentette fel a gyilkosokat, a hatóságok nem büntették meg őket.

A mormonok számára így nem maradt más választás, mint a kivándorlás.

Az Ohióból Missouriba, majd Illinoisba költöző mormonokat részvétellel fogadták és módot nyújtottak nekik, hogy a Mississippi mellett letelepedjenek és az egyik mocsárra várost építsenek. Az új város – Nauvoo – húszezer lakosával 1846-ban Illinois állam legnagyobb városa volt. A polgári és egyházi vezetést egyaránt kezében tartó Smith a többnejűség gyanújába is belekeveredett. Felesége felháborodását azzal szerelte le, hogy 1843-ban isteni kinyilatkoztatást kapott, amely megengedte neki és azoknak, akiknek ő erre további engedélyt ad, több feleség tartását. Mikor ez kiszivárgott, a próféta és 17 társa ellen elfogató parancsot adtak ki. Smith, Hyrum nevű fivérével együtt, a carthagoi börtönbe került. A kormányzó hiába őriztette a börtönt, a felháborodott nép rájuk törte az ajtót és lelőtte a két foglyot. Így halt Joseph Smith 39 éves korában „mártírhalált”. De ekkor már másfél száz ezerre rúgott a hívei száma.

Hogyan vándoroltak tovább a mormonok Young vezetésével?

Smith botránya után Illinois állam visszavonta a letelepülési engedélyt és a mormonoknak tovább kellett menniök. Az új hazát keresők vezetését Brigham Young, a „Tizenkét Apostol” legidősebb tagja vette át. Hónapokon át vándorolt Nyugat felé a mormonok népe – a fennmaradt képek tanúsága szerint megdöbbentő szenvedések között, míg végül 1847 nyarán eljutottak a Nagy Sóstó nyomorúságos partjaira, arra a földre, amelyet „senki sem kívánt magának”. Young ezt a terméketlen, sós pusztaságot isteni parancsra hivatkozva ígéret földjének, tejjel-mézzel folyó Kánaánnak jelentette ki. Itt építették fel a mormonok új fővárosukat. Salt Lake City-t, a Sóstó Városát. A következő évtizedekben még mintegy 80 ezer mormon vándorolt még utánuk, a Sziklás Hegység úttalan ezer mérföldjén át.

Milyen volt az új mormon állam?

A sós pusztán Young és népe csodát művelt. Pompás öntözőművekkel sikerült a földet termésre bírniok. Kezdetben úgy ren-

dezkedtek be, mintha valami külön állam lennének. A Kongresszus azonban nem ismerte el a fél-európai területű államukat és Utah néven bekebelezte őket. Amikor Young meghalt, 1877-ben, 25 felesége és 56 gyermeke siratta. A hatóságok többnejűség miatt százával börtönözték be a mormonokat, akik végül is meghódoltak. 1890-ben a mormonok akkori elnöke feloldotta egyháza tagjait a többnejűség követelménye alól.

Vallják-e a mormonok még ma is a többnejűséget?

A sok botrányt és szenvedést kiváltó többnejűséget ma már kiközösítéssel büntetik. Régente azért tekintették kötelességnek, mert hitük szerint a férjhez nem ment nő nem üdvözülni. A többnejűség egyébként sohasem volt általános közöttük, csak egy kis csoport gyakorolta. Ezek arra hivatkoztak, hogy a bibliai idők egy szakaszában szintén többnejűségben éltek az emberek és ezt kívánták ők is felújítani. Szerintük Jézusnak is több neje volt, amennyiben a kíséretében lévő nők – Mária, Márta és Mária-Magdolna – a feleségei voltak. A többnejűség gondolatával való megbarátkozásukat elősegítette az is, hogy telepítéseik közben jó hasznát vették a szorgos asszonykezeknek, a megvagyonosodásuk után pedig már nem esett nehezükre a több asszony eltartása.

Mi az a „Mormon-Könyv”?

Egy Moroni nevű angyal Joseph Smith tudomására hozta, hogy a New York állambeli Manchester mellett egy nagy szikla alatt arany lapok vannak elrejtve, amelyek kiegészítik az Ó- és Újszövetséget. Az arany táblák szövegét Smith úgy fordította le, hogy az eredeti szöveget soha senkinek nem mutatta meg. A fordítást 1830-ban adták ki. Ez a „Mormon-Könyv”.

Terjedelmében fele akkora, mint a Biblia. Tartalmát nem érdemes részletezni. Elég, ha annyit mondunk róla, hogy szerinte a feltámadás után maga Jézus Krisztus is meglátogatta a nyugati félteke országait. Amerikában is prédikálta az evangéliumot, egyházát is alapított, mely hívei bűnei miatt elpusztult.

Miről szól a mormonok hitvallása?

Hitük alapja a Biblia, annak is a „James King”-féle fordítása. Tanításuk legrövidebb összefoglalása az a 13 pont, amit traktátusaik mellett terjesztenek. De ez csak rokonszenvesre tompított összefoglalása kusza tanaiknak.

A világmindenség például szerintük nem egy, hanem több világból áll. Mindegyik világnak külön Istene van, akit az illető világ lakói főistenükként tisztelnek. Ezek az „istenek” a Legfőbb Isten teremtményei, aki a Kolob nevű csillagon lakik.

Mit hisznek a mormonok a sákramentumokról?

Öt kegyelmi eszközük van: a hit, a megtérés, a keresztség, a kézrátétel és az úrvacsora.

Mivel Jézust a Jordán folyóban keresztelte meg János, a mormonok úgy vélik, hogy az „eltemettétven Ő vele együtt a keresztségben” (Kol 2,12) nem valósítható meg más formában, mint az alámerítéssel. (Ezt a kérdést a baptistáknál már megtárgyaltuk.) Szerintük a gyermekkeresztség „ünnepélyes csúfság”, mert csak azok keresztelhetők meg, akik a cselekedeteikért vállalhatják a felelősséget.

A mormonok minden vasárnap kiosztják igen egyszerű módon az úrvacsorát. A padban ülő hívek között megáldott kenyeret és vizet adnak sorra. Az úrvacsorát a megváltásra való „emlékeztetőül” veszik és annak a bizonyosságául, hogy „készek megtartani Jézus parancsolatait”. Gyermek is részesülhetnek az úrvacsorában.

Milyen a mormonok egyházszerkezete?

A Mormon Egyházban nincs hivatalos lelkészi kar. De bárkinek lehetőséget adnak ilyen szolgálatra. Kit-kit képességei szerint besorolnak az ároni, vagy a Melkisédek rendű papok közé (Zsid 5,10). A Melkisédek rendűek a lelki, az ároniták a világi vonatkozású ügyeket intézik. Bármelyik értékes férfi püspökké lehet, vagy más papi tisztségre megválasztható, határozatlan időre és minden fizetés nélkül. Megélhetésüket ugyanis világi foglal-

kozásukkal biztosítják. Az egyház számára mindnyájan tizedet fizetnek (Mal 3,8–11).

Mindenkit szívesen látnak istentiszteleti összejöveteleiken szerte a világon minden mormon kápolnában. Csupán a nyolc mormon templom nem nyilvános. Legfőbb szentélyükbe – Salt Lake Cityben – éppen úgy nem teheti be idegen a lábát, mint annak idején Jeruzsálemben. Amikor ez a templom épült, a világ legdrágább temploma volt. Másik híres templomuk a Tabernaculum is építészeti remekmű. Tízezer ember számára építették.

Milyen a mormonok kegyességi élete?

Büszkék arra, hogy vallásuk gyakorlati vallás, amelynek célja a „megszentelődés”. Erkölcsi életükben ezért sok érték van. Segíti ezt az is, hogy a vallásuk a mindennapi élettel teljesen egybefonódott. Még a báljait is imádsággal nyitják meg: „Adja Isten, hogy az összegyülekezetteknek a mulatságban sok örömük legyen!” Szerintük a haszontalan és henye életet élő ember nem lehet „szent”. Ezért igen szorgalmasak.

Mennyi a mormonok száma?

Az egész világon több mint kétmillió mormont tartanak számon, akik ötezer gyülekezetben élnek. Közép-Európában Bázeli a központjuk. Itt jelenik meg a lapjuk is.

Vannak-e ökumenikus kapcsolataik?

Nincs tudomásunk arról, hogy tagjai lennének valamilyen ökumenikus világszervezetnek. Egyházunkkal sincs közvetlen vagy hivatalos kapcsolatuk. Mivel azonban a mormonok az egyetemes üdvözülés tanában hisznek, szokásos náluk az elhunytakért (1Kor 15,29), valamint a pogányokért való megkeresztelkedés. Ezért mikrofilmre fényképezik a világ minden táján és felekezeténél megtalálható születési anyakönyveket. E számbavétel során hazánkban is jártak és lefényképeztek sok anyakönyvet. A felvételeket Salt Lake Cityben őrzik.

III. RÉSZ

AZ ISMERTEBB NEM-KERESZTYÉN VILÁGVALLÁSOK

1. A ZSIDÓ VALLÁS

1.

A zsidóság az ókorban sem volt nagy nép. Mai – talán 15 milliós – lélekszáma elenyésző a kínai, hindu, mohamedán és keresztyén százmilliók mellett. Jelentősége mégis sokszorosán felülmúlja a lélekszámát. Egyistenhite felszívódott a keresztyénségbe és az iszlámba. A szentirataiból származó gondolatok pedig – miután azokat a keresztyénség, mint saját hitének Istentől ihletett dokumentumait, átvette – irányt mutató eszmék lettek a világ egyik felén.

Miben egyezik és különbözik a zsidó vallás és a keresztyénség?

Azonos a hitünk az egy Isten atyaságában, aki mindentudó, mindenható és örökkegyelmű. Ugyanúgy hiszik a Tízparancsolatot, a próféták tanítását és az emberiség testvériségét, mint mi. Mindkét tábor vallja, hogy keresni kell a békességet, gyűlölni kell a háborút, a politikai és társadalmi rend alapjai a demokratikus eszmék és hisznek az emberi lélek elpusztíthatatlan természetében.

Ugyanakkor a zsidók nem fogadják el Jézus istenségét, mint Isten „egyszülött Fiát”. Éppen ezért végeztették ki annak idején Jézust, mert Isten Fiának vallotta magát (Mt 26,63 – 66). Őt is csak olyan értelemben fogadják el Isten gyermekének, mint ahogyan mindnyájan Isten gyermekei vagyunk. Következésképpen nem fogadják el az „inkarnáció” elvét sem, vagyis, hogy Isten testté lett – amit számunkra a Ján 1,14 világosan tanít. A zsidó-

ság hitének sarkalatos tétele, hogy Isten tisztán szellemi lény, aki nem tűr el emberi jelzőket.

Ugyancsak nem tudja elfogadni a zsidóság a helyettes elégtétel elvét sem, vagyis azt, hogy az üdvösség Jézus Krisztus által van. Hitük szerint minden ember maga felelős a saját üdvösségéért. Vallják, hogy senki sem lehet közbenjáró Isten és az emberek között, még jelképes értelemben sem. A zsidóságban mindenki a maga saját módján közelít Istenhez, közbenjárók nélkül. – Mi az Újszövetségből úgy tudjuk, hogy van egy Közbenjáró Isten és az emberek között – az ember Krisztus Jézus (1Tim 2,5).

Nem ismerik el az eredendő bűn tanítását sem. Testüket és a testi vágyaikat nem tekintik bűnösöknek. Szerintük ezekben csak az élet funkciói jelentkeznek, amikre egyébként Isten teremtette őket. – Erről is mást tanít az Újszövetség: „Ki vagyok szolgáltatva a bűnnek!” „Gyönyörködöm az Isten törvényében a belső ember szerint, de tagjaimban egy másik törvényt látok, amely harcol az értelem törvénye ellen és foglyul ejti a bűn törvényével, amely tagjaimban van!” (Róm 7,14.22 – 23).

A keresztyének mennyről és poklóról szóló tanításával szemben azt valljuk: a rossz cselekedetek miatti lelkiismeretfurdalás a „pokol” és az erényes életért való jutalom egyszerűen maga a jó élet.

Végül ma is ragaszkodnak a „szombat” ősi módon való megtartásához.

Ez péntek este 6-tól szombat este 6-ig tart. A szombat gyertyagyújtással kezdődik, az asztalon bor és két kalács (2Móz 16,22).

A templomból hazatérő családfő Bibliát olvas (Péld 31,10 – 31), utána megáldja a fiait.

Van-e a zsidóságnak hitvallása?

A zsidó vallás alapvető hittételei – olyan formában, mint például a II. Helvét Hitvallás, vagy a Heidelbergi Káté – nincsenek összefoglalva. Legismertebb hitvallásuk a Tízparancsolat, amely a 2Móz 20-ban ill. a 2Móz 34-ben van leírva.

A zsidó vallás legfontosabb tétele az ún. „Söma-ima” első

mondata, amely Isten egyetlen voltát hirdeti: „Halld meg, Izrael: Az Úr, a mi Istenünk egyedül az Úr!” (5Móz 6,4).

A zsidóság azt tartja, hogy az ember legtermészetesebben azoknak a tulajdonságoknak az utánzásával tudja imádni Istent, amelyek „isteniek”. Tehát amint Isten könyörületes, úgy kell nekünk is könyörületeseknek lennünk; ahogyan Isten igazságos, úgy kell nekünk is igazságosaknak lennünk az embertársainkkal; ahogyan Isten lassú a haragra, úgy kell nekünk is türelmeseknek lennünk.

Törvényeiket igyekeznek az új időkhöz alkalmazni. Valamikor a Törvény megengedte a rabszolgaságot, lehetővé tette a poligamiát stb. A jelenlegi zsidó törvények ezt már tiltják. Hangsúlyozzák: Bár a Biblia aláhúzza Ádám minden utódának botlásra való hajlandóságát, bölcsen eltekint attól, hogy a hívőket angyalokra szabott etikára kötelezze. (Ez célzás Jézus Hegyi beszéd-magyarozatára...)

Milyen családi szertartásai vannak a zsidóságnak?

A házassági szerződés megkötése szerintük nemcsak polgári, hanem vallási cselekmény is, amelyre a zsinagógai esketési szertartás teszi rá a koronát. A szertartás lényege az, hogy a vőlegény és menyasszony egy pohárból bort isznak, gyűrűt váltanak és imádkoznak. Majd a második pohár bor kiürítése és a házasságlevél felolvasása után a rabbi házastársaknak nyilvánítja őket. Esküt semmire sem tesznek (2Móz 20,7). A válás viszont ritka közöttük.

A zsidó vallásos gyász sok régi vonást őrzött meg. Ezek közé tartozik a ruhák – jelképes – meghasogatása és a hamuba ülés. A gyászolóknak nem szabad húst ennie, bort innia és imádkoznia sem. A halottas házban hét vagy harminc napig gyertyának kell égnie. „Kohannitának”, tehát a zsinagógai istentiszteleti szolgálatban részt vállaló férfinak az egész gyászév alatt nem szabad áldást mondania.

Legfiatalabb szokásuk a „bar micva” szertartás. A tizenharmadik életévüket betöltött ifjak avatása. Ugyanaz az értelme, mint a protestánsoknál a konfirmációnak. Lényege a megelőző

oktatás és az ifjaknak a gyülekezet előtti bemutatása. Ez rendszerint úgy történik, hogy miután az ifjú elolvasta a heti prófétai szakaszt, a rabbi áldóimádság kíséretében figyelmezteti vallásos kötelességeire.

Mit jelent a „rabbi” szó?

A „rabbi” szó azt jelenti: tanító. Olyan, mint más vallásoknál a lelkész. Ő felelős a vallásos nevelésért, a szertartásokért és ő végzi a pásztori tanácsadást. A tekintélyét azonban nem az állása alapozza meg, hanem a tanítása. Nincsenek különleges előjogai. Az ortodox zsidó gyakorlatban a rabbi ritkán vezeti az istentiszteletet, mert a templomi szolgálatot a kántor irányítja. És bármelyik jól felkészült laikus is felmehet a szószékre, hogy vezesse a gyülekezet imádságát.

Miért viselnek a zsidók kalapot, amikor imádkoznak?

A zsidóságban manapság három csoportot különböztetünk meg:

1. Az ortodox zsidók állandóan kalapot vagy kis sapkát viselnek, tehát nem csupán az imádkozás alatt.

2. A konzervatív zsidók csak az istentisztelet alatt fedik be a fejüket.

3. A reformista zsidók általában kalap nélkül imádkoznak.

A régi időkben a zsidók istentisztelet alatt úgy fedték be a fejüket, hogy az imakendőjüket a fejük fölé emelték, azért, hogy befedjék a szemüket. Ez távol tartott mindenféle figyelemfelvonást az imádságtól és lehetővé tette az istentisztelet alatt a legnagyobb koncentrációt. A kalap és a kis sapka jelképes leszámazottja a fejet befedő imakendőnek. — Jézus, nyilván a korabeli zsidó szokások kritikájaképpen, az imádkozásra két szabályt adott: Ne mutogassuk magunkat, hanem ajtónkat bezárva imádkozzunk és ne szaporítsuk a szót (Mt 6,5–7).

Mi a Tóra és a Talmud?

Tóranak nevezik Mózes öt könyvének a kézzel írott gyönyörű tekerceit, amelyeket a zsinagóga „tóra-szekrényében” őriz-

nek. A Tórából minden szombaton hangosan felolvasnak egy részt az istentisztelet folyamán. A Tóra a legszentebb tárgya a zsidó istentiszteletnek. A kegyes zsidó — ha teheti — megcsókolja az imakendőjével befedett Tórárt, vigyázva, hogy közben az ujjai ne érintsék a tekercest.

A Talmud pedig a régi rabbik törvényről szóló erkölcsi írásait tartalmazó 63 könyvből álló gyűjtemény. Ez a hivatalos törvénykönyv, amely a zsidó vallásos magatartás alapját szolgáltatja. Erkölcsi aforizmái, velős mondásai közül sok szinte közmondássá vált:

— „Feltételezd mindenkiről a legjobbat!”

— „A tudatlan ember nem lehet kegyes ember!”

— „Ne a palackot nézd, hanem ami benne van!”

— „A cselekedet nélküli szavak olyanok, mint a gyökér nélküli fa — elég egy szélfuvallat, és ledől.”

— „Miért születünk bele a világba ökölbe szorított kézzel és miért hagyjuk el azt kinyújtott ujjakkal? — Emlékeztetve bennünket, hogy nem viszünk magunkkal semmit!”

Mik a „kóser” törvények?

Mózes 3. könyve étkezési előírásai között ilyeneket olvassunk: Tilos megenni bizonyos állatok húsát, például a disznóét és a loét. A húsokat előírásosan kell levágni és bizonyos egészségi mértékeknek meg kell felelniök. Hústermékeket és tejtermékeket nem lehet együtt fogyasztani. — Ez utóbbinál a következő bibliai helyre hivatkoznak: „Ne főzz gödölyét az anyja tejében!” (2Móz 34,26). Valószínű, hogy ez egy bibliai kor előtti ősi szokásra utal.

Maimonides, középkori zsidó orvos és filozófus szerint a kóser ételkorlátozások egészségügyi intézkedések voltak, különösen a disznóhús esetében, amely a meleg éghajlat alatt gyorsan megromlik. — A mi éghajlatunk alatt ennek a törvénynek persze már nincsen értelme, de a zsidók úgy tekintenek a kóser gyakorlatra, mint örökségük jelképére és az önfegyelmzés napi leckéjére. — Az étkezésre Jézus egyetlen szabályt adott: Nem az teszi tisztátalanná az embert, ami a száján bemeleg, hanem ami kijön! (Mk 7,18–20).

Mi az a Jom Kippur?

Mivel a zsidók az időszámításukat a bibliai világteremtés első napjától számítják, ezért 1990-ben 5751-et írnak. Az Újév napja egy 10 napos vezeklést vezet be, amely alatt az emberiség „elvonul ítéletben az égi trónus előtt”.

A zsidók ilyenkor ítéletet tartanak önmaguk felett, összehasonlítva törekvéseiket az életmódjukkal az éppen bevégződött év alatt.

E 10 napos vezeklési idő utolsó napja – a 7. hónap 10. napja – a Jom Kippur, az „Engesztelés napja”. Tulajdonképpen 24 órás imádság és böjtölés, amely alatt az istentiszteleten résztvevők – és maga a gyülekezet is kollektíven – előszámlálják az emberi bűnök katalógusát: a büszkeséget, a kapzsiságot, az irigységet, a hiúságot, a testi vágyat és így tovább a végtelenségig. Az ünnep központja az a gyónó imádság, amelynek a második bekezdése ABC-s felsorolása 22 olyan bűnnek, amelyeknek a nevei a héber ABC egymás után következő betűivel kezdődnek. Egész napon át hangzik az imádság: „Atyánk, vétkeztünk előtted!”

Mit tudunk a Magyarországi Izraelita Hitfelekezetről?

A magyarországi zsidóság a II. világháború alatt több mint háromnegyed részét elvesztette. Jelenleg mintegy 80 ezer hívőt tartanak számon, akik 29 izraelita hitközségbe szerveződtek. Budapesten 22, az országban 24, összesen 46 zsinagógát tartanak fenn. A rabbik, illetve a rabbi képezésű tanárok száma: 20. Rabbiképző Intézetükben egész Kelet-Európa számára képeznek rabbikat.

Az állam az izraelita hitfelekezettel kötött megállapodásában biztosítja a rituális élelmiszerek előállítását. Budapesten, Debrecenben, Miskolcon és Szegeden rituális étterem is működik. Felekezeti középiskolájuk: az Anna Frank Gimnázium.

A Magyar Rádió évente több alkalommal pénteki napokon közvetít izraelita istentiszteletet.

2. AZ ISZLÁM, VAGY MOHAMEDÁNIZMUS

Ha valaki iszlám országba érkezik, ahol a lakosság nagy része az iszlám vallást követi – tehát muzlim –, naponta ötször is hallja az égbe nyúló minaretről a müezzin imára hívó énekét:

„Allahu Akbar... Nagy az Isten! Vallom, hogy nincs Isten az Istenen kívül! Vallom, hogy Mohamed Isten küldötte. Jöjjetek imádkozni! Jöjjetek az üdvösséghez! Nagy az Isten!... La Ilaha Illa Allah”.

Ki alapította az iszlám vallást?

Mohamed, az iszlám vallás megalapítója Kr. u. 570 körül született a nagy karavánút mellett fekvő kereskedővárosban, Mekkában. Korán elvesztette a szüleit és a nagybátyja nevelte fel. Előbb mint hajcsár, később mint karavánvezető sok országot bejárt és közben megismerkedett a zsidó és a keresztyén vallással. Mekkában egy gazdag kereskedő özvegyének a szolgálatába lépett, majd ezt a Chadidsa nevű asszonyt feleségül is vette. Így jómódba jutott és szabadon átengedhette magát meditáló hajlamainak.

40 éves korában – 610 körül – egy Mekka közelében lévő barlangban látomásai voltak. Gábor angyal is megjelent neki, akitől egy könyvet is kapott. A Korán 96. szurája mondja el, hogyan kapta ekkor a prófétai elhívását.

Hogyan kezdte meg Mohamed a prófétai működését?

Működését eleinte kevés siker koronázta. Csak néhányan csatlakoztak hozzá közvetlen környezetéből. Annál több ellensé-

ge támadt, és üldözni kezdték. Igehirdetésének a tartalma ebben az időben jórészt ítélethirdetés. Isten jóságos és hatalmas, de az emberek eltávolodtak Istentől. Visszaélnék a gazdagságukkal, nem törődnek a szegényekkel, özvegyekkel, árvákkal. A bekövetkező ítéletre gondolva vissza kell térni Istenhez! – Ez az igehirdetés nyilvánvalóan szociális tiltakozás volt a Mekkában uralkodó állapotok miatt.

Igehirdetésének a másik célja a vallás megújítása. Az ősi arab vallás csillagokban, égitestekben tisztelte az isteneket. De a kóborló beduin, aki mindig csak a saját erejére utaltságát érezte, nem volt kegyes, istenfélő ember. Nem csoda, hogy az iszlám lényegét Mohamed az Istennek való feltétlen engedelmesség helyreállításában látta.

Miért menekült Mohamed Medinába?

Mekkában már régóta kialakult egy meteorit eredetű ún. „Kába kő” körül egy kultusz. Mohamed hangoztatni kezdi, hogy az ideérkező zarándokokkal üzletelés során visszaélnék. Ítélethirdetése nyomán megindult ellene az üldözés és így kénytelen volt a híveivel 622-ben Jathrib városába menekülni, amit ettől kezdve Medinának, a próféta városának neveztek. Ez az emigráció a „hidzsra” (= kivonulás) és ez az év az iszlám időszámítás kezdete.

Itt építette ki Mohamed az iszlám külső szervezetét. Hogy az arab törzseket összebékítse, megszüntette a vérbosszút. Imaházat emeltetett, ahol maga végezte a kultikus szolgálatot. Így sikerült a közös kultushellyel egyesíteni a Medinában élő törzseket, amely egyszerre volt politikai és vallási közösség. Mai napig is ez a minta az iszlám számára: az állam és a vallás egy egységet alkot.

Hogyan alakult a viszonya a zsidókkal és a keresztyénekkal?

Hogy a zsidókat megnyerje, Mohamed elrendelte: Jeruzsálem felé fordulva kell imádkozni és a Jom Kippur ünnepen kell böjtölni. Mohamed egyébként elismerte a bibliai kijelentés isteni eredetét, csak szerinte a zsidók és a keresztyének meghamisították azt. Ő, Mohamed állította helyre a tiszta és hamisítatlan üzenetet.

Miután Medina zsidói nem fogadták el a tanítását, 624-ben

törésre került a sor. Mohamed attól félt, hogy az ellenséges törzsekkel folytatott háborúskodásai folyamán a zsidók hátbatámadják. Ezért elűzte őket Medinából és egy részüket meg is semmisítette. De hangsúlyoznunk kell, hogy ez elsősorban politikai és nem vallásos okokból történt. Hiszen ebben az időben Mohamed az új vallását egyre határozottabban Ábrahám személyére alapozta, aki Izmael révén ősatya volt az araboknak is. Mivel Ábrahám már Mózes és Jézus előtt élt, így akarta Mohamed biztosítani az iszlám elsőbbségét a zsidósággal és a keresztyéniséggel szemben.

Mi történt Mohamed halála után?

Követői a kalifai tisztség kérdésében pártokra szakadtak, ami sok belviszályra, sőt háborúra is okot adott. Két, ma is meglevő pártjuk a síiták és a szunniták. A szunnita a kalifákban elsősorban a politikai hatalom megtestesítőjét látta, a síita viszont a kalifát a próféta szellemi örökösének, a vallás fejének tartotta.

Mi az iszlám legfontosabb tanítása?

Az iszlám tanainak főforrása a Korán, amely 114 fejezetet (szurát) tartalmaz. Ez Isten tiszta és hamisítatlan igéje. Ezért a Koránnal szemben nem lehet kritikát gyakorolni, hiszen nem emberi eredetű, így nem tartalmazhat tévedéseket. Miután „Isten igéjéről” van szó, szükséges, hogy a kijelentett nyelven olvassák fel az istentiszteleten. Mert csak az arab nyelvű Korán Isten tiszta és hamisítatlan igéje.

A Korán mellett tekintély még a Szunna, amely Mohamed szokásait, nyilatkozatait és magatartásmódját tartalmazza, mert ezek követendő példaként szolgálnak.

Legfontosabb tanításuk: Allah az egyedüli Isten. Az iszlám tehát tagadja a Szentírás egyik központi tanítását, a Szentháromságot. Ugyanakkor az a hite, hogy Isten az ember sorsát döntően meghatározza, közel áll a predestináció tanításához. – A Korán szerint Allah teremtette a mindenséget és a sorsát is ő határozza meg. Ebből a tanításból született a fátumba – a végzetbe –

vetett hitük. Allah a maga akaratát kijelenti az embereknek, akiknek a földöguk az Isten akarata iránti engedelmesség. Ezt jelenti az „iszlám” fogalma. A „muzlim” pedig az, aki teljesen aláveti magát Isten akaratának. Hogy az embernek aztán van-e szabad akarata, ez az iszlám teológusoknál is vitatott kérdés. A többség azon a véleményen van, hogy minden Allah által determinálva van, előre meg van határozva.

Jóllehet Allah minden cselekvést előre meghatároz, az ember mégis felelős mindenért, amit cselekszik. Tehát meg lesz mentve az, aki „egyenes úton” jár, Allah parancsolatainak és vallásos kötelességeinek eleget tesz és jót cselekszik. Már a jószándék is elegendő. Aki nem tudatosan követ el valami bűnt, vagy szeg meg valami törvényt, az is megmenekül és bejut a Paradicsomba. – Az eredendő bűnt az iszlám nem ismeri. Szerintük az ember nem bűnös-ként születik. A legnagyobb bűn, ha valaki Allah mellett más isteneket is imád. Aki ezt cselekszi, a pokolba kerül. A Paradicsomot és a Poklot a Korán és az iszlám irodalom színesen ecseteli.

Mit tanít az iszlám Jézus Krisztusról?

Jézus (Isa) nagy tiszteletnek örvend, mert ő is – éppen úgy, mint Ábrahám (Ibrahim) és Mózes (Musa) meg természetesen Mohamed – Allah rendkívüli hírnökeinek egyike. Azért jött, hogy igazolja a Tórárt, hirdesse Isten tiszta igéjét, vezesse az embereket az „egyenes útra” és felhívja őket az engedelmességre és a szolgálatra Istennel szemben. A Korán elismeri a csodáit és a keresztre feszítését is. Viszont a 4,157–158 szura azt is írja, hogy nem Jézust feszítették meg, hanem egy hozzá hasonló embert, Jézust pedig Allah magához vette. Ami azt jelenti, hogy Jézus él. Mohamed nyilván csak a Bizánci Birodalom sivatagos pusztáiba szorult „eretnek” keresztyénekkal érintkezett, mert azok között éltek ilyen zavaros tanítások Jézusról (Johannes akták 97–102. és Basilides írásai).

Milyen említésre méltó szokásaik vannak?

1. A Korán 99 szép névvel illeti Allahot, amelyek egy-egy tulajdonságát jelölik.

2. Mekka felé fordulva imádkoznak. Az irányt a mecset épületében egy fülke, a „michrab” jelzi. Naponta ötször imádkoznak, az időpontok érkezését a müezzin kiáltja ki. Istentisztelet előtt kötelező a rituális megtisztulás, tehát a mosdás. Imádság közben a földön ülve kezeiket felemelik vagy széttárják és időnként arccal a földre borulnak.

Ez bárhol történhet, de főhelye a „mosé”, ahol az istentiszteletet az imám végzi. Papirend nincsen. Az imám sem pap. Heti ünnepük a péntek.

3. A Ramadan hónapban kötelező a böjt – de csak nappal, éjjel nem. Egyébként számtalan kötelező vagy önkéntes böjtnapjuk van – és sokféle felmentés is. Nagy büntetést fizet, aki Ramadan alatt megtöri a nemi érintkezés tilalmát.

4. Az adózás olyan fontos kötelesség, mint az imádkozás. Az agrártermés egy tizede, a kereskedői haszon 2,5%-a volt a törvényes adó. Ez a törvény erősen hasonlít a jeruzsálemi templomadóra. Az iszlám jótékonykodásnak ez a törvényes formája, amely nemcsak a szolidaritás kifejezése, hanem az önmegtartózkodás eszköze is.

5. A Mekkába való zarándoklás mindenkire nézve kötelező. Csak az eszelősek, a rabszolgák és a férj nélküli asszonyok vannak felmentve alóla. Elmulasztására a szegénység és a rossz út is felmentést adhat. Mekkában a Kábat hétszer körül kell járni és megérinteni (megcsókolni), majd hétszer futni Safa és Karwa között, azonkívül a haját is le kell nyírni. Aki elvégezte a szabályos zarándoklatot, aztán Medinában még felkereste a próféta sírját, az „hadzsi”-nak nevezheti magát és ezt a háján is megjelölheti.

6. Kötelessége minden mozlimnak részt venni az iszlám fegyveres terjesztésére indított szent háborúban is. Az ilyenekre a Paradicsomban külön jutalmak várnak. A hitehagyást viszont halállal büntetik.

7. A házasság poligam rendszerű: egy férfinak 2-3-4 felesége is lehet. A szabad feleségek egyenrangúak. Más vallásúval tilos házasságra lépni.

Hogyan terjedt el az iszlám?

Mohamed haláláig (632) nem lépte túl Arábia határait. Omar kalifa (634 – 644) volt az iszlám legnagyobb hódítója. Megdöntötte a Szasszanidák perzsiai uralmát, Bizánctól elhódította Szíriát és Egyiptomot, Észak-Afrikában Tripoliszig nyomult előre. I. Walid uralma alatt lépte át először mohamedán sereg Európa küszöbét Gibraltárnál, 711-ben. Dél-Franciaországból Martel Károly verte vissza őket 732-ben. A 16. században iszlám lobogók alatt a törökök nyomultak a Balkán felől egészen Bécsig.

Ma főleg Ázsiában és az arab országokban élnek mozlímok, de nagy számban találhatók Afrikában, Dél- és Észak-Amerikában. Jórészt azokban az országokban találkozunk velük, ahol rohamosan nő a lakosság lélekszáma. Az iszlám követőinek a számát már egy milliárdra kezdik becsülni.

Sok építészeti remekművel lepték meg a világot. A Tadzs Mahal Agrában, a Kék mecset Isztambulban, az El Aksza Jeruzsálemben, de Kairó, Taskent vagy Szamarkand mecsetei is híres nevezetese.

3. A BUDDHIZMUS

Ki volt a buddhizmus megalapítója?

A vallásalapító Buddha (= megvilágosodott) Kr. e. 560 körül született a Himalája lábánál fekvő Kapilavasztu városában a Sakya fejedelmi családból. Mint gyermek a Siddharta (= aki célját elérte) nevet kapta. Anyja, Maya, nem sokkal a születése után meghalt és annak nővére nevelte az atyai házban, kényelemben és, mint nemes ifjúhoz illik, minden tudományban. Korán megházasodott és egy fia született. De amikor 29 éves korában kocsizás közben meglátott egy roskatag öreget, majd egy súlyos beteget, aztán egy halottas menetet s végül egy aszkéta ruhába öltözött remetét, ezekből a korábban nem látott dolgokból felismerte az élet mulandóságát, szerzetesi ruhát öltve elhagyta feleségét és gyermekét és családja ellenkezése dacára aszkétává lett.

Hétesztendei önsanyargatás után „megvilágosodott”, felismerte a reinkarnáció (= a lélekvándorlásban az új testi alakban való újjászületés) igazságát, a szenvedés okát és a szenvedés megszüntetésének a módját. Ettől az időtől számít Buddha működése. A megvilágosodás után még hét napig ült keresztbe tett lábakkal a Bó-fa alatt és élvezte a szabadulás örömét.

Hogyan kezdte el Buddha a működését?

Többheti elmélkedés után a szenvedő emberiség érdekében elhatározta a „tan” hirdetését, ami a híres benaresi prédikációval kezdődött. Lassanként tanítványai is lettek s így alakult meg a „sangha”, a buddhista gyülekezet. Tanítvánnyá ezzel a hármas

hitvallással lett valaki: menekülök Buddhához, a „Dhamna”-hoz (= a tanhoz) és a „bikkusuk testvériséghez (= a gyülekezethez).

Működéséről nem sok feljegyzés maradt. 80 éves korában bekövetkezett halálakor, amikor Barinibbába lépett, irtózatos földrengés és mennydörgés támadt. Holttestét fényes ünnepségek között elégették. Maradványait tíz részre osztották és minden ilyen reliquia fölé fényes „stupa”-t (= ereklyeőrző buddhista templomot) építettek.

Kikből áll Buddha gyülekezete?

Említettük, hogy már Buddha életében létrejött a „sangha, a buddhista gyülekezet. Ennek tagjai csak szerzetesek (bikkusuk) és apácák (bikkisuni) voltak. De az apácarend idővel megszűnt. Életcéljuk a Mester tanítása szerint eljutni a megváltásra.

A sangha-ba felvehető mindenki, akinek testi vagy erkölcsi fogyatékosága nincsen. A kilépés is szabad. A tanítás hat év, a felvételnél közlik a négy főtilalmat:

1. tilos a szüzesség megszegése,
2. tilos elvenni idegen tulajdont,
3. óvakodni kell élőlény megölésétől és
4. szigorúan tilos csalárd módon emberfeletti képességekkel dicsekedni.

A belépő köteles szerzetesi viseletet hordani: sárga ruha, tonzura alamizsna-csésze, borotva, vízszűrő, varrótű. Tibetben ezen kívül: imacsengő, két dob, rózsafüzér, koldusbot és napernyő tartozik a felszereléshez. A szerzetesek főfoglalkozása a lelki gyakorlat és az önfenntartásukhoz szükséges koldulás. — Szóval igen passzív élet.

A buddhista hívek — a férfi és női tisztelők — nem tartoznak a sangha-hoz, de ők tartják el a sanghát.

Mi volt Buddha tanítása?

A nagy vallásalapítókhoz hasonlóan Buddha sem írta le a tanításait, hanem azt — sok civakodás után — a tanítványai foglalták írásba. Az első irat a „Tripitaka (= három kosár) már a Kr. e. 3. században megjelent, páli nyelven és a címe szerint a

szerzetesközösség szabályzatait, tanbeszédeket és pszichológiai traktátusokat tartalmazott. Más iratok szanszkrit nyelven születtek.

Buddha tanítása — a Dhamna — négy igazságban foglalható össze. E négy igazság ismerete adja a váltságot, nem ismerése okozza a szenvedést:

1. Az első igazság a szenvedés, mivel az egész lét szenvedés. A buddhizmus mégsem abszolút értelemben vett pesszimizmus, mert aki felismerte a négy nemes igazságot, arra nézve a lét elvesztette fájdalmasságát, az megnyugvással megy a Nirvana (= a lélekvándorlás körforgásából való kiszabadulás) felé.

2. A második nemes igazság a szenvedés születéséről szól. A szenvedés oka az életre való vágyakozás, az élethez való akarat.

3. A harmadik nemes igazság a szenvedés megszüntetéséről szól. Az életre, boldogságra irányuló vágyat, amely a lélekvándorlással járó újjászületésekhez vezet, meg kell öldökölni. Mert aki e vágnak enged, annak az élete csupa kín.

4. A negyedik nemes igazság a szenvedés megszüntetéséhez vezető nyolcas — nyolcágú — út.

Mi az a nyolcágú út?

- A helyes hit,
- a helyes elhatározás,
- a helyes szó,
- a helyes tett,
- a helyes élet,
- a helyes igyekezet,
- a helyes vizsgálódás és
- a helyes elmélyedés.

A buddhizmus ezt a szerzetesek számára írja elő.

Mi a helyes magatartás tízparancsolata?

1. Ne ölj! — Minden lény fél a kintól, a haláltól, ezért nem szabad ölni. A buddhista undorral tekint a hivatásos gyilkosokra, például a vadászokra, halászokra, mézárosokra és a háborúra.

2. Ne lopj! – A lopás minden fajtáját kerülni kell, de gyakorolni kell az adakozást, főleg a szerzetesek számára.

3. Ne paráználkodjál! – Ezt a buddhizmus igen komolyan veszi.

4. Ne hazudj! – Nemcsak a hazugságot, hanem annak pártolását is tiltják.

5. Ne részegeskedjél! – Ennek az adja meg a jelentőségét, hogy a korábbi vallás, a brahmanizmus dicsőítette a részegítő italokat.

Ennek az öt parancsolatnak a megtartása minden buddhistára nézve kötelező. A következő öt a szerzetesekre vonatkozik:

6. A szerzetes naponként csak egyszer egyék.

7. Tartózkodjék tánctól, énekléstől, zenétől, színjátékoktól.

8. Illatszereket, ékszereket ne használjon.

9. Magas kereveten és ágyon ne aludjék.

10. Ezüstöt és aranyat el ne fogadjon.

Mi az a „Nirvána”?

Az az állapot, amelyben nincs többé lélekvándorlás. Ez egy békességteljes állapot, az érzéki vágy megöklése, szenvedélytelenség, önmegsemmisítés. A nirvána – kialvás. Amikor az emberből az élethez való ragaszkodás, az élethez való akarat úgy kialszik, mint az elfúvott gyertyaláng. Szóval a nirvána = a vágy és a szenvedés vége, ami már a földi életben is elérhető. Tehát a Nirvána nem egyenlő a megsemmisüléssel – ahogy ezt sokan hiszik.

Van-e a buddhistáknak istentiszteletük?

Az őseredeti buddhizmusban semmiféle kultusz és papság nem volt. Hiszen ahol az önmegváltás gondolata ilyen erős, ott imádságnak és áldozatnak nincs helye. – A mai buddhizmusban azonban már van ereklyekultusz is. Őrzik például Buddha fogát. A tibeti buddhisták pedig óriási imatornyokat építenek, gépies imádságaikhoz imamalmokat is használnak. Van rózsafüzérük, oltáruk, áldozati csészéjük, szentelt vizük és tömjénük is.

Merre terjedt el a buddhizmus?

Eredeti formájában Indiában és attól délre terjedt el. Indiában azonban már a Kr. u. 5. századtól kezdve felszívta a hinduizmus és később az iszlám is hozzájárult a hanyatlásához. Később Tibetben vegyült a régi tibeti vallással, amely samanisztikus-mágikus vallás volt. Tibetben a szerzetes neve „lama” (= legfelső). Kezdetben tibeti ifjakat küldtek Indiába a szanszkrit nyelv tanulására, hogy a buddhista szent könyveket lefordíthassák tibeti nyelvre. (A tibeti nyelv első európai ismerője: Kőrösi Csoma Sándor volt!) A mai tibeti buddhizmus papkirályság, amelynek élén a dalai láma áll, aki a lelkeket paradicsomba vezető Avalokita isten inkarnációja.

A tibeti lámaizmus a buddhizmus legmesszebbmenő elfajzása. Buddha számtalan megtestesülését tisztelik és kidolgozott hierarchiájuk van – ami *buddhizmusellenes*. Ez a kultusz nagyon emlékeztet a római katolicizmusra. A II. világháború előtt Tibet valóságos egyházállam volt, ahol 3000 kolostorban 316 000 pap élőködött 635 000 laikus felett, akik kötelesek voltak őket eltarítani.

Kínában a Krisztus utáni századokban kezdett terjedni a buddhizmus és a 7–8. században már kínai nyelvre fordították a szent irodalmukat. Terjedését itt nagyban akadályozta a buddhizmus szerzetesi rendszere, amely túlon túl ellentmondott a kínaiak fő erényének, a gyermek szeretetének. A háború előtt már csak kb. egymillió szerzetes élt Kínában, ahol annak idején többé-kevésbé minden kínai buddhista volt.

Japánban a nép ősi nemzeti vallásával, a sintu-val fonódott össze a buddhizmus. Kínából vették át és a hivatalos nyelve ma is a kínai. Ezen olvasható Japánban a kánonjuk is.

Mennyi a buddhisták száma?

Utolsó ellenőrizhető adatunk a II. világháború előtti időből származik, amikor 600 millió buddhistát tartottak számon. Az akkor az egész emberiség 31%-át tette ki. A háború után aztán Kínában és Tibetben ellenőrizhetetlen lett a számuk. A megszáll-

lók intézkedései elől a tibeti egyház feje, a dalai láma is elmene-
kült. Valószínű, hogy ma egymilliárd körülire becsülhetjük a
számukat az egész világon.

Az utóbbi időkben a nyugati államokban is megjelentek a
buddhisták. Missziókat tartanak fenn és templomokat építenek.

Magyarországon vannak-e buddhisták?

1951 óta hazánkban is működik Buddhista Misszió, mint a
tibeti lámái tanításait követő egyik indiai buddhista szerzetesrend
tartománya. A budapesti székhellyel működő Misszió 1957 óta
a rend Kelet-európai Központja is. A 80-as évek végén a Misszió
16 rendtagja kb. 100 hívő vallási igényeinek az ellátásáról gondos-
kodott.

Egyházunk hogy vélekedik a buddhizmusról?

Buddha szerint nincs Isten és nincs üdvözítés. Mindenki a
maga megváltója. „Buzgón tökéletesítsétek önmagatokat!” –
volt a haldokló Buddha utolsó szava a tanítványaihoz. – Az élet
sem pusztá szenvedés – ahogy Buddha tanította –, hanem Isten
egyik drága ajándéka, amivel örömmel és hálaadással kell élni. –
És nincsen lélekvándorlás sem. Az ember egyszer születik és
egyszer él – tanítja a Szentírás. – A passzív szerzetesi élet is
ellene mond a Szentírás tanításainak, ahogy ezt annak idején, a
reformáció korában már Luther is felfedezte a Római Egyház
szerzetesi intézményeivel kapcsolatban. – Erkölcsi tanításaik
között azonban sok tiszteletreméltó található, amit a keresztyén
embereknek is be kellene tartani.

Sokak szerint az eredeti buddhizmus inkább filozófiai rend-
szer, mint vallás.

4. A HINDUIZMUS

Mi a hinduizmus?

A hinduizmus önmagát az emberiség örök vallásának tekin-
ti. Kezdetől fogva fennáll, de a történelem folyamán fellépő isteni
inkarnációkat a mindenkori új, a változó kor igényeinek megfele-
lő módon értelmezi és hirdeti. A hinduizmus tehát nem „alapít-
tott”, hanem „alakulóban lévő” vallás. Az idők során úgy állt elő,
hogy mindig új elemeket olvasztott magába. Összevegyült benne
az India területén található minden vallási és filozófiai rendszer,
sőt még a keresztyénség és az iszlám sem maradt ki belőle.

Mik a hinduizmus jellegzetes vonásai?

A keresztyén felekezetektől, de a buddhizmustól és egyéb
vallásoktól is három fő vonásban különbözik:

1. Nem vezethető vissza egy alapítóra.
2. Nincsenek tisztán körvonalazható, általános érvényű dog-
matikai tantételei, amelyek minden hitvalló számára rögzítenék
az Isten, a lélek és a világ lényegét és ezek egymáshoz való
viszonyát.
3. Nincsen missziója olyan értelemben, hogy egyéneket saját
nézetére próbálna megtéríteni és közössége teljes jogú polgárává
tenni. Egy nyugati értelemben vett „egyház” gondolata a hinduk-
tól teljesen idegen.

Hogyan lesz akkor valaki „hinduvá”?

Hinduvá nem lesz, hanem születik az ember. De hogy valóban az legyen, vállalnia kell néhány szertartást. Ezek a következők:

1. A névadás. A hinduk szeretik a „theophoros (= az Isten nevét magában rejtő) neveket. Nevet a gyermek az első kemény táplálék magához vételekor kap, és pedig két nevet, amelyek közül az egyik csak a szülők előtt ismert.

2. Hajnyírás, körömvágás, fogak megtisztítása – amelyek szintén vallásos ceremóniák.

3. Az eljegyzés, amely 5 éves korban történik, szülői meg egyezéssel és papi segédlettel.

4. A vallásos közösségbe való felvétel a 8–16. év között, mikor is a brahman-tanítvány megkapja a szent zsinórt, amelynek birtokában megkezdi önálló vallásos életét és 16 éves korában hazavezeti menyasszonyát.

5. Az iskolába járás 5–16 év között. Egy brahman (= legfelső kasztba tartozó) nevelésű hindu naponta 4-5 órát szentel vallásos kötelességeinek. Ilyenek: az imádkozás, vízáldozás, tűzáldozás stb.

Mi az a „kasztrendszer”?

A hindu tanítás alapja az az elképzelés, hogy a világmindentéget benépesítő élőlények egy nagy létrát alkotnak, amely a legmagasabb isteneknél kezdődik, aztán a magasabb, majd alacsonyabb rendű embereken keresztül vezet az állatokig és a növényekig.

Az emberiségen belül legfőképpen állnak azok, akik a hinduk által előírt morális és rituális előírásokat követik, tehát elméletileg a papok (brahmanok). Ezeket követik a harcosok (satriják), majd a földművesek, kereskedők és iparosok (vaisják). Jóval alattuk állnak a „sudrák”, akik különféle egyéb foglalkozást űznek és a három felsőbb rendhez viszonyítva tisztátalanoknak számítanak, olyannyira, hogy a szent írásuknak, a Védáknak a tanulmányozása számukra tilos. A sudráknál még lejjebb állnak az „érinthet-

lenek” (aszprijsák), akik rituális szempontból megbotránkozható foglalkozást űznek, például sintérek, utcaseprők vagy árnyék-széktisztítók. Az érinthetetleneknek ez a megbélyegzése az Indiai Köztársaságban megszűnt. A kasztrendszer azonban – főképpen falun – ma is szellemi valóság.

A négy kaszt, amelyikhez ötödikként az érinthetetlenek járul, a gyakorlatban számtalan alosztályra bomlik. Ma mintegy 3000 ilyen „jat, azaz „születések kategóriája létezik. Ezekben az állapotokba csak beleszületni lehet.

A nem-hindukat csoportokon kívül és alatt állóknak tartják. Például egy múlt század elején írt indiai könyv az angol katonákat a törökök és az emberevők leszármazottainak tartotta...

Hogy lesz valaki valamelyik kaszt tagja?

A kaszt azoknak a személyeknek endogám (= csoporton belüli házasságra kötelezett) csoportja, akik származásukat ugyanarra a közös isteni vagy emberi ősré vezetik vissza, ugyanazt a foglalkozást űzik, csak saját kasztjuk tagjaival ehetnek együtt, s bizonyos, a kaszt által előírt rituális szokásokat követnek. És mivel az egyén csak a születése által válik egy kaszt tagjává, ez az oka annak, hogy a hinduizmus nem tud a saját körén kívülről egyes személyeket felvenni. Ha valaki mindent hisz is, amit a hinduk hisznek, ezáltal sem válik hinduvá. A történelemben csupán az fordult elő, hogy a hinduizmus egy-egy civilizálatlan törzset kasztként magába bekebelezett.

Hogyan lehet kijutni egy kasztból?

A Gangesz vidéke vallásos és filozófiai gondolkodását körülbelül a Kr. e. 8. századtól a lélekvándorlás tana uralta. Az élőlények jó vagy rossz cselekedetei (a karma) határozzák meg, hogy a mostani életük, egzisztenciájuk vége után milyen új formában jönnek majd a világra. Mennyei vagy pokolbeli lényként, emberként, állatként vagy növényként, vagy egy új életben élvezzék jó cselekedeteik gyümölcsét, vagy gonosz tetteik miatt bűnhődjenek.

Ez az eljövendő újrateremtés nemcsak a jelenlegi társadalmi tagolódásra ad magyarázatot a hinduk számára, hanem erős

ösztönzés arra is, hogy a jelen életben erkölcsös életet éljenek egy kedvező újjászületés érdekében. Mert a karmához való kötöttség a hindu hit szerint nem zárja ki a szabad akaratot, sőt éppen feltételezi, hogy mindenkinek legyen választási képessége a jó és rossz között. Mindenki a számára kiszabott kasztkötelezettségek hű betöltésével, a bűnök kerülésével és az érdemszerző cselekedetek gyakorlásával (pl. alamizsnaosztás, böjtölés, önsanyargatás) lesz képes arra, hogy az élőlények ranglépcsőjén fokként följebb kapaszkodhasson, míg a teljességet el nem éri.

Milyen szent könyveket ismer a hinduizmus?

A hinduk, nézeteik helyességét bizonyítandó, szanszkrit nyelven megfogalmazott szent irataikra hivatkoznak. Ezeket két csoportba oszthatjuk: a földöntúli kijelentés műveire (sruti) és a szent hagyomány műveire (szmriti). A földöntúli tudás kijelentése a Véda (= szent tudás). A Véda nem olyan könyv, mint a Korán, és nem is szent szövegek kánona, mint a Biblia, hanem egy hatalmas terjedelmű irodalom, amely Kr. e. 1500 és Kr. u. 500 között keletkezett. A Védában istenek himnuszai, áldozati- és varázsigék, szakrális cselekmények helyes bemutatásainak az előírásai és filozófiai elmélkedések találhatók. Mivel a századok folyamán a szemléletük alaposan megváltozott, ma már csak a védikus irodalom legfiatalabb részei, az ún. Upanisádok (= titkos tanok) filozófiai traktátusai örvendenek osztatlan tekintélynek.

Melyek a hinduizmus istenei?

A hindu panteon áttekinthetetlenül sok isteni alakot ismer, kezdve a lokális faluistenektől, betegségdémonoktól a természeti jelenségek (Nap, vihar stb.) urain és bizonyos események (szerelem, halál) védnökein keresztül a három nagy istenig:

1. Brahma = a dolgok végső oka és eredete. Néha ki is ábrázolják, négy fejjel és négy kézzel.

2. Vishnu = a hinduizmus főistene. Az emberek jóakarója, a mindenség ura, világmegváltó, aki – ha az emberiség bajban

van – alászáll és megszabadítja az embereket. Tíz ilyen alászállása ismeretes.

3. Shiva – akinek három szeme van – a rombolás istene, aki azonban építeni és megújítani is tud.

E három főistent egy hármasságba (Trimurti) foglalják össze: Brahma a világteremtő, Vishnu a világfenntartó és Shiva a világmegsemmisítő, de egyszersmind a világ megújítója is.

Mennyi a hinduizmus követőinek a száma?

Mivel India lakosságának kb. a 3/4 része a hinduizmus híve, a számukat legalább 500 millióra tehetjük.

Mi, keresztyének, hogyan gondolkodunk róluk?

Természetesen nem értünk egyet sem a kasztrendszerrel, sem a lélekvándorlás tanával, amely egy kezdet és vég nélküli, ciklikus világfolyamatot tételez fel. Mert ha egy világ meg is semmisül, a karma új világot kell, hogy teremtsen, hogy a letűnt világ tagjai számára új létformát adjon. Nem tudjuk elfogadni a tehenek szentségébe és sérthetlenségébe vetett hitet, valamint a szent folyókban való fürdés bünt elmosó erejének a tanítását. Idegen tőlünk az istenek olyanfajta templomi tisztelete is, hogy a szobraikat meghatározott előírások szerint megkenik. Istenszobraiknak gyümölcsöt visznek, áldozati följánlásokat tesznek. Ez utóbbi szokás a római katolicizmus gyakorlatára emlékeztet.

Egységes vélemény azért nem mondható róluk, mivel a hinduizmus számtalan változata alakult ki. Abban mind megegyezik, hogy az emberi törekvés végcélja a megváltás. De az ennek elnyeréséhez vezető útról is többféle felfogás van. Vannak, akik reménységüket az egyetlen, személyes Istenbe vetik; némelyek Vishnuba, mások Krisnába, vagy Shivaba. De olyanok is vannak, akik szerint a Világ Ura kimentti a kegyeseket a világáradat óceánjából és haláluk után túlvilági birodalmába viszi őket. Ennek az isteni kegyelemnek az elnyerése előfeltétele az Isten iránti szeretetben való odaadás. – Ez a tanítás már nyilván a keresztyénség és az iszlám hatására születhetett.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Az Ökumenikus Mozgalom keletkezése és célkitűzései	3
1. Hogyan indult meg az Ökumenikus Mozgalom?	3
2. Az Ökumenikus Mozgalom áttekintése	12
II. A keresztyén felekezetek	13
A) A Református Egyház	15
B) A keresztyén felekezetek családfája	25
C) A hazánkban található nagyobb keresztyén felekezetek	26
1. A Római Egyház	26
2. Az Ortodox Egyház	34
3. A Lutheránus (Evangélikus) Egyház	41
4. Az Unitárius Egyház	47
5. A Baptista Egyház	53
6. A Metodista Egyház	59
7. Az Adventista Egyház	65
8. A nazarénusok	71
9. A Pünkösdi Mozgalom	77
10. A Jehova Tanúi	83
D) A hazánkban nem található ismertebb felekezetek	90
1. A Valdéns Egyház	90
2. Az Anglikán Egyház	95
3. A Kongregacionalisták	100
4. A Mormonok	105
III. Az ismertebb nem-keresztyén világvallások	111
1. A Zsidó vallás	111
2. Az Iszlám vallás	117
3. A Buddhizmus	123
4. A Hinduizmus	129

JEGYZETEK

ökumenikus = minden felekezetre vonatkozó
 ökonómikus = gazdasági

3. óra

anya-szentegyház

Reformát fel. fel. fel.

egyházközi

M.O.R.E.

református-katolikus

protestáns

kongregacionalista

M.L. Luther Ródon

M.K. Kalvin főműve

1534. Mezőberény

1537. Debrecenben megszervezték a Ref. Egyházat